

INVENTARISATIELIJST PRODUCTIES

Bezwaarfase

- Productie 1** besluit tot verlening van de omgevingsvergunning d.d. 27 december 2017
- Productie 2** besluit tot verlening van de kaptoestemming d.d. 27 december 2017
- Productie 3** uitvoerig overzicht van het traject, opgesteld door de bezwaarders
- Productie 4** artikel uit het Parool: "Schimmig besluit rond omstreken Auschwitzmonument" van Patrick Meershoek d.d. 14 juni 2014
- Productie 5** brief van de burgemeester aan de gemeenteraad met procedurevoorstel d.d. 24 september 2015
- Productie 6** brief van de burgemeester aan de gemeenteraad inzake de locatiekeuze d.d. 30 oktober 2015
- Productie 7** verslag van het overleg over de locatiekeuze d.d. 25 november 2015, opgesteld door de gemeente
- Productie 8** memo aan de burgemeester met voorstel voor het versnellen van het besluitvormingsproces van eind 2015
- Productie 9** memo aan B. Oranje inzake de stand van zaken van eind 2015
- Productie 10** brief van de burgemeester aan de gemeenteraad inzake de locatiekeuze met voorstel de gewogen wegingscriteria over te nemen d.d. 10 mei 2016
- Productie 11** persbericht van de burgemeester: "Holocaust Namenmonument naar Weesperstraatstrook d.d. 13 mei 2016
- Productie 12** verslag informatieavond voor omwonenden/belanghebbenden inzake de locatiekeuze d.d. 31 mei 2016
- Productie 13** besluit van de gemeenteraad tot instemming met de locatiekeuze met definitieve vaststelling van het rapport "Haalbaarheidsstudie Holocaust Namenmonument" d.d. 22 juni 2016
- Productie 14** persbericht van het NAC: "Het Nederlands Auschwitz Comité presenteert het nieuwe ontwerp van het Holocaust Namenmonument Nederland" d.d. 16 december 2016
- Productie 15** verslag/actielijst van de Stuurgroep Holocaust Namenmonument d.d. 17 juli 2017
- Productie 16** verslag van het overleg van de gemeentelijke stuurgroep Namenmonument d.d. 1 november 2016
- Productie 17** analyse van het Delft Safety & Security Institute d.d. 25 februari 2018
- Productie 18** verkeerskundige toets van stedenbouwkundige E. van Voskuilen d.d. 6 maart 2018
- Productie 19** Notitie Stadsgezicht van sociaal geograaf E. Matser d.d. 13 maart 2018
- Productie 20** memo van B. Oranje inzake de financiële stand van zaken d.d. 9 november 2017

- Productie 44** Inrichtingsplan (uitsnede) versie 20 juli 2018 met tekenfout
- Productie 45** Inrichtingsplan (uitsnede) versie 17 januari 2019
- Productie 46** Inrichtingsplan (uitsnede) met maatvoering ingetekend
- Productie 47** Bezwaarschrift (gronden) d.d.14 maart 2018 tegen de kaptoestemming
- Productie 48** Bericht 'Namenmonument: geen presentatie' d.d. 7 november 2017 aan de raad
- Productie 49** Commentaar NAC bij concept open brief kunstenaars over Namenmonument

de boelelaan 7
1083 hj amsterdam

t. 020 301 66 55
f. 020 301 66 50

www.ngnb.nl

Algemeen bestuur van de bestuurscommissie van stadsdeel Centrum
t.a.v. Juridisch Bureau
Postbus 483
1000 AL Amsterdam

uw referentie	advocaat	Aletta Blomberg
JZ 98-18-0034		
onze referentie	telefoon	020 30 16 654
Omgevingsvergunning Namenmonument	mobiel	06 429 36 444
datum	fax	020 30 16 650
14 maart 2018	e-mail	a.blomberg@ngnb.nl

Inzake: gronden bezwaar

Geacht bestuur,

Bij brief van 7 februari 2018 diende ik namens de Bewonersvereniging Studentenflat Weesperstraat, de Plantage-Weesperbuurtvereniging, de Stichting de Groene Plantage, de Stichting tussen Amstel en Artis en verschillende omwonenden een bezwaarschrift in tegen het besluit d.d. 27 december 2017, kenmerk 3210991, tot verlening van een omgevingsvergunning aan Stichting Nederlands Auschwitz Comité voor het oprichten van een monument ter nagedachtenis aan de Nederlandse slachtoffers van de Holocaust in de groenstrook tussen de Weesperstraat en de Hoftuin tegenover het gebouw Weesperstraat 3 t/m 59. Het bestreden besluit is, als productie 1, reeds in uw bezit. U gunde mij een termijn tot en met 14 maart 2018 voor het indienen van de gronden. Bij dezen doe ik u de bezwaargronden toekomen.

1 Achtergrond van het bezwaar

Alvorens de gronden van het bezwaar te geven, hechten de organisaties en omwonenden namens wie dit bezwaarschrift wordt ingediend (hierna: de bezwaarden) eraan hun beweegredenen toe te lichten.

1.1 Algemeen

De bezwaarders zijn niet tegen een namenmonument. Zij zijn niet tegen het herdenken van de oorlog of tegen het herdenken van de slachtoffers. Ze zijn niet tegen het steeds weer vertellen van verhalen, van geschiedenissen, het vertellen tegen elkaar, tegen wie het al lang wist en niet vaak genoeg kan horen, tegen de jeugd en tegen ieder die het misschien nog niet wist, in het kader van de geschiedenis en ook met het oog op de toekomst en onze samenleving. Ze zijn er niet tegen als er een namenmonument in de buurt zou komen. Natuurlijk niet.

Velen wonen al decennia lang in deze buurt. Voor de meeste bewoners heeft het een bijzondere betekenis om juist hier te wonen. Zij voelen zich betrokken bij de geschiedenis en weten dat hun levens in zekere zin verbonden zijn met de gebeurtenissen die in de oorlog in deze buurt hebben plaatsgevonden en met het lot dat Joodse bewoners in de oorlog heeft getroffen. De buurt kent vele plekken die te maken hebben met het Joodse verleden en met de oorlog, zoals het Joods Historisch Museum, de Portugese Synagoge, het Holocaust Museum en het Verzetsmuseum, en talrijke monumenten, zoals het Auschwitzmonument van Wolkers in het Wertheimpark, de Hollandse Schouwburg met de Namenwand, de Schaduwkade, de herdenkingsplaquette van de crèche aan de Plantage Middenlaan en die van de aanslag op het bevolkingsregister in de Plantage Kerklaan, het beeld van Gerrit van der Veen en de Dokwerker. Bij al deze plekken voelen bewoners in de buurt zich betrokken¹, zij ervaren ze als een deel van hun directe leefomgeving en velen van hen nemen deel aan jaarlijkse herdenkingsmomenten (Auschwitz, de Februaristaking, 4 mei). Zo willen zij zich ook bij een mogelijk groot, zelfs nationaal, namenmonument betrokken voelen.

De organisaties en omwonenden zijn dus niet tegen gedenktekens in hun buurt en ook niet tegen (de gedachte achter) een namenmonument. Waarom maken zij dan toch bezwaar tegen de vergunningverlening voor het Namenmonument in het naamloze plantsoen tussen de Weesperstraat en de Hoftuin (hierna: het Weesperstraatplantsoen)?

1.2 Dit dossier is anders dan ieder andere dossier

Dit dossier is in een aantal opzichten bijzonder. Die bijzonderheden maken dat het proces rond de totstandkoming en de besluitvorming onder druk staat. Van het bestuur mag daarom in sterkere mate dan 'normaal' worden verwacht dat een zorgvuldige procedure, een open communicatieve aanpak en vooral ook een

¹ De Plantage-Weesperbuurtvereniging is bijvoorbeeld medeorganisator van de 4 mei-bijeenkomst in de Hollandsche Schouwburg en is, evenals veel individuele bewoners, aanwezig bij de kransteggingen en herdenkingen die op verschillende locaties in de buurt plaatsvinden.

adequate belangenafweging worden gefaciliteerd en gegarandeerd. Daaraan heeft het in deze zaak ontbroken.

Beladen onderwerp

Het gaat hier niet om 'zo maar' een bouwwerk, maar om een gedenkteken voor één van de meest beladen onderwerpen die men zich kan voorstellen, namelijk het gedenken van de Nederlandse slachtoffers van de Holocaust. Het monument is een initiatief van het Nederlands Auschwitz Comité (NAC), het comité dat zich tot taak heeft gesteld te strijden voor de erkenning van het leed van de slachtoffers. Deze beladenheid, de zwaarte van dit onderwerp, maakt dat mensen zich nogal eens geremd voelen hun mening te uiten als ze denken dat *dit* ontwerp op *deze* plek misschien niet zo'n goed idee is. Mensen vrezen dat eventuele bezwaren als anti-semitisch zullen worden beschouwd, of 'niet loyaal', en aarzelen dan om een discussie te entameren of zich uit te spreken.

Een particulier initiatief voor een 'nationaal' monument

Het monument waarvoor nu vergunning is verleend, komt voort uit een particulier initiatief, waaraan de gemeente zijn steun heeft toegezegd. Het moet een nationaal monument worden, met internationale allure en een enorme uitstraling. Maar bij de totstandkoming van het project lijkt bewust te zijn aangekoerst op een traject waarbij niemand anders dan de initiatiefnemer enige invloed mocht hebben op de keuze van de locatie of op het ontwerp. Er is uitdrukkelijk geen enkele publieke discussie geweest, er is niet onderzocht of er draagvlak is en er is geen enkele mogelijkheid tot inspraak of discussie geboden over wat voor soort monument Nederland eigenlijk als nationaal Holocaust monument zou willen. Het NAC heeft het initiatief tot een namenmonument gelanceerd, eigen randvoorwaarden opgesteld, waaronder de voorwaarde dat het in het zogenoemde Joods Kwartier zou moeten komen, en heeft bepaald welke criteria er bij de locatiekeuze meer en welke minder gewicht zouden moeten krijgen. Het NAC heeft een ontwerper (Studio Libeskind) opdracht gegeven om een ontwerp voor het gedenkteken te maken, die zich vervolgens weinig van de stedenbouwkundige randvoorwaarden van de gemeente heeft aangetrokken. En, wel opmerkelijk bij zo'n groot en belangrijk gedenkteken van mogelijk nationaal statuus: er heeft feitelijk *geen enkele* politieke discussie over locatie noch ontwerp plaatsgevonden binnen de politieke fora van de stad Amsterdam of daarbuiten.

1.3 Het bezwaar vindt zijn grond in een combinatie van factoren

Herdenken krijgt betekenis in het kader van een sociale samenhang. Stilstaan krijgt gewicht als je dat samen doet. Het uiteindelijke monument, een plek van inspiratie en reflectie, wint aan betekenis als de omgeving er, om zo te zeggen, deel van mag uitmaken; als velen die er dagelijks langskomen of erop uitkijken zich erbij betrokken en ermee verbonden kunnen voelen.

Zeer velen in de buurt voelen zich echter overdonderd door dit project. Door de grootte van het monument, door de vormgeving ervan – zeer hoge muren (ruim 2.30 meter hoog, gemaakt van bakstenen met de namen en daarop de nog hogere opbouw – oplopend tot bijna 7 meter – bestaand uit platen van sterk reflecterend roestvrij staal) in een onoverzichtelijke plattegrond. Door de impact die het gedenkteken op hun directe woon- en leefomgeving zal hebben en door de onveiligheid die het, zo vrezen ze, met zich mee zal brengen voor de omgeving. En vooral voelen zij zich in hun zorgen en bezwaren in het geheel niet gehoord; niet door het NAC, niet door de raad of de bestuurscommissie Centrum, en niet door het bestuur; niet gehoord ook door de wijze van besluitvorming (de vooraf vastgestelde procedure die voorzag in inspraak is niet gevolgd, zie hierna p. 8), het gebrek aan openheid en het feit dat de politiek zich doof hield voor de mening van de omwonenden en blind voor de bezwaren die aan *dit* ontwerp op *deze* locatie kleven.

Het monument moet volgens de initiatiefnemer "een schreeuw" zijn, confronterend en beklemmend. Men moet van het NAC gedesoriënteerd raken en er over struikelen; het monument mag niet opgaan in de omgeving.² Libeskind heeft als architect voldaan aan de wensen van zijn opdrachtgever. De buurt is geschokt.

Er is nu een groenstrook langs de Weesperstraat, een miniparkje, dat de buurt sinds enige jaren ook toegang geeft naar de rustige, besloten Hoftuin. De locatie valt onder beschermd stadsgezicht en nieuwe bouwwerken zoals het gedenkteken mogen de karakteristiek van het stadsgezicht en de ruimtelijke kwaliteit van het gebied niet in een onevenredige mate aantasten.³ De gemeente en het NAC betogen zonder deugdelijke argumentatie dat de kwaliteit van de publieke ruimte wordt verbeterd, maar de buurt moet constateren dat een openbaar plantsoen feitelijk wordt onttrokken aan de publieke ruimte en dat het historisch stadsgezicht geweld wordt aangedaan. Het hierboven aangehaalde uitgangspunt van het NAC zelf (het gedenkteken "mag niet opgaan in de omgeving") maakt duidelijk dat de ruimtelijke inpasbaarheid bij het ontwerpen van het gedenkteken geen enkele rol heeft gespeeld.

Veel bewoners van de buurt zouden graag met enige trots een gedenkteken voor de slachtoffers van de Holocaust welkom heten. Een monument waarmee zij zich verbonden kunnen voelen. Een monument dat past bij en tussen al die andere gedenktekens. En op een passende locatie. Juist daarom is het niet te billijken dat er zonder enige inbreng van anderen dan van de initiatiefnemer, zonder inspraak en zonder bij de vormgeving serieus rekening te houden met de omgeving, besloten is vergunning te verlenen voor dit enorme bouwwerk – groot, hoog en

² Vgl. het verslag van het overleg d.d. 25 november 2015 tussen het NAC en ambtenaren van de gemeente (productie 7, p. 2). Zie verder hierover par. 4 onder d.

³ Art. 33 van het bestemmingsplan Oostelijke binnenstad.

onoverzichtelijk, met een enorme impact op de omgeving – op een feitelijk veel te kleine strook langs een drukke weg.

Juist bij een gedenkteken dat zoveel mensen aangaat (het Namenmonument beoogt alle Nederlandse slachtoffers van de Holocaust te gedenken en gaat dus niet alleen Amsterdam of de Plantage-Weesperbuurt aan) en dat zoveel emotie oproept, is de zorgvuldigheid van de besluitvorming, over de locatie en over het ontwerp, van eminent belang. Maar bij de voorbereiding en besluitvorming over dit project heeft het daar ernstig aan ontbroken.

Bezwaarders achten het vergunde ontwerp niet geschikt voor deze locatie en in strijd met een goede ruimtelijke ordening. Zij maken dan ook bezwaar met als doel een zorgvuldige heroverweging. Het belang van een nationaal gedenkteken – want dat is wat het Namenmonument moet worden – is te groot om op deze manier, zonder discussie en zonder inspraak, en zonder bij het ontwerp rekening te houden met de omgeving op een feitelijk te kleine strook langs een drukke verkeersader te realiseren.

Niet alleen de buurt (en Amsterdam), maar ook het Namenmonument verdient beter.

2 Voorgeschiedenis en verloop van de besluitvormingsprocedure

2.1 Voorgeschiedenis

De gang van zaken bij de besluitvorming die heeft geleid tot de bestreden vergunning(en) kan niet goed worden beoordeeld zonder kennis van de voorgeschiedenis.

Al eerder heeft het NAC zich bij de gemeente Amsterdam gemeld met het initiatief voor een namenmonument, te weten in het Westermanplantsoen aan de Plantage Middenlaan. In november 2009 heeft het gemeentebestuur het NAC bij brief van toenmalig burgemeester Cohen meegedeeld, onder verwijzing naar de Namenwand in de Hollandsche Schouwburg, dat twee monumenten die hetzelfde herdenken op een steenworp afstand van elkaar niet wenselijk is.

Na het vertrek van Cohen heeft het NAC het idee opnieuw onder de aandacht van de gemeente gebracht. Burgemeester Van der Laan maakte een andere afweging dan zijn voorganger en besloot zich te zullen inspannen voor de komst van een namenmonument. Van der Laan werd lid en voorzitter van het Comité van aanbeveling voor het 'Holocaust Namenmonument Nederland'. Het NAC liet het oog vallen op het Wertheimpark. Burgemeester en wethouders stemden op een bijzonder moment, 18 maart 2014, de dag voor de gemeenteraadsverkiezingen, in met de komst van het namenmonument in het Wertheimpark. Dat besluit is – als

gevolg van die bijzondere timing? – nooit in de politieke arena besproken.⁴ De (nieuwe) bestuurscommissie van stadsdeel Centrum kreeg simpelweg de opdracht het besluit procedureel tot een goed einde te brengen. In hoeverre er – in de buurt, in Amsterdam – draagvlak was voor een namenmonument was niet onderzocht. De buurt kwam in verzet en uiteindelijk is dat initiatief gestrand, in die zin dat is besloten eerst onderzoek te verrichten naar mogelijke alternatieve locaties. Op dat moment begon (de voorbereiding van) de besluitvorming omtrent het nu vergunde gedenkteken.

2.2 Aanloop tot en verloop van de besluitvormingsprocedure⁵

Hieronder volgt een beknopte weergave van de relevante feiten, waar mogelijk onder toevoeging van betrokken documenten (tenzij deze deel uitmaken van het bestreden besluit, dan veronderstel ik die bij de gemeente bekend en reeds onderdeel van het dossier). Een uitvoeriger overzicht van het traject, inclusief voor hen relevante citaten, is door bezwaarden zelf opgesteld en voeg ik als bijlage toe (**productie 3**).

2 juli 2014	Overleg burgemeester en voorzitter bestuurscommissie Centrum met omwonenden Wertheimpark. Toezegging aan omwonenden/belanghebbenden dat onderzoek zal worden verricht naar de effecten van een namenmonument in het Wertheimpark en naar alternatieve locaties. Daarover zal dan weer een bijeenkomst worden gehouden.
24 november 2014	Definitief concept van de 'Studie Effecten Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark' (RoyalHaskoning, hierna: RHK). De studie is zeer negatief over de gevolgen van het Libeskind-ontwerp voor het park en wordt nog niet openbaar gemaakt.
16 juni 2015	Definitief concept 'Vooronderzoek Locatiekeuze Holocaust Namenmonument in Amsterdam' (RHK) met globaal onderzoek naar 15 mogelijke locaties en een oningevulde wegingsmatrix met criteria. De locatie Weesperstraatplantsoen maakt van dit rapport geen deel uit, want is niet in beeld. De wegingsmatrix bevat nog niet de vier door het NAC ingebrachte criteria (waarover later meer) die bij de

⁴ In het Parool werd zelfs gesproken van een 'schimmig besluit'. Zie het artikel 'Schimmig besluit rond omstreden Auschwitzmonument' d.d. 14 juni 2014. Te vinden op <https://www.parool.nl/amsterdam/schimmig-besluit-rond-omstreden-auschwitzmonument~a3672342/>. Een wordversie van dit artikel is bijgevoegd (**productie 4**).

⁵ Voor zover bekend uit openbare bronnen en documenten die in het kader van een Wob-verzoek van de gemeente zijn verkregen.

- locatiekeuze voor het Weesperstraatplantsoen de doorslag hebben gegeven. Zie hierna par. 4 onder a. Het rapport wordt nog niet openbaar gemaakt.
- 22 september 2015 Burgemeester en wethouders (hierna: B&W) gaan akkoord met een procedurevoorstel van de burgemeester voor de locatiekeuze van het Holocaust Namenmonument.
- 24 september 2015 Brief van de burgemeester aan de raad (**productie 5**) met procedurevoorstel B&W voor de locatiekeuze. Dit procedurevoorstel voorziet in twee fasen: 1. het vaststellen van een methodiek voor de locatiekeuze, met beoordelingscriteria en wegingsfactoren, 2. het beslissen over de locatiekeuze, na het bepalen van kansrijke locaties, haalbaarheidsonderzoek naar een aantal kansrijke locaties en het vaststellen van een schetsontwerp voor het monument.
- 5 oktober 2015 Bijeenkomst buurtbewoners met de burgemeester, B. Oranje en J. van Pinxteren (beiden lid van het DB van de bestuurscommissie Centrum) en RHK. Deze bijeenkomst is het toegezegde vervolg op de bijeenkomst van 2 juli 2014. De hierboven genoemde rapporten van RHK worden gepresenteerd en het procedurevoorstel wordt aan de buurtbewoners uitgelegd.
- 15 oktober 2015 Raadscommissie Algemene Zaken stemt in met de procedure in twee fasen.
- 30 oktober 2015 Brief burgemeester Van der Laan aan raad (**productie 6**) inzake de wens van het NAC om de locatie Weesperstraatplantsoen aan de matrix inzake de locatiekeuze toe te voegen.
- 4 november 2015 Besluit gemeenteraad tot vaststelling procedure locatiekeuzebesluit (conform voordracht B&W, zie productie 5) en toevoeging Weesperstraatplantsoen aan matrix locatiekeuze.
- 25 november 2015 Overleg tussen het NAC, de gemeente en RHK. Het NAC dringt aan op spoed, op ineenschuiven van de twee fasen uit het procedurevoorstel en op een zwaardere weging van vier door het NAC ingebrachte criteria (locatie in Joods Kwartier, van statuur, openbaar toegankelijk en namen moeten kunnen

- worden aangeraakt). Verder geeft het NAC aan waaraan het ontwerp voor het gedenkteken volgens het NAC moet voldoen (een schreeuw, prestigieus, confronterend, beklemmend, men moet er over struikelen, men moet gedesoriënteerd raken, niet weggestopt en juist niet opgaan in de omgeving). Zie het door de gemeente opgestelde verslag van dit overleg (**productie 7**)
- Eind 2015 (ongedateerd) Memo aan burgemeester met voorstel voor het versnellen van het besluitvormingsproces door middel van het ineenschuiven van de twee fasen (**productie 8**).
- Eind 2015 (ongedateerd) Memo stand van zaken Holocaust Namenmonument aan B. Oranje waaruit blijkt dat de burgemeester de voorgestelde versnelling steunt én dat zo snel mogelijk een haalbaarheidsonderzoek naar “de in de matrix best scorende locatie de Weesperstraatstrook” zal worden verricht (**productie 9**). Dit laatste is opmerkelijk, omdat de locatie Weesperstraatstrook – immers pas op 30 oktober 2015 aan de potentiële locatielijst toegevoegd – nog niet is onderzocht en de (wegings)methodiek nog niet is vastgesteld (de raad zal daar pas op 22 juni 2016 over besluiten). Bovendien ging de door de raad op 4 november 2015 vastgestelde procedure uit van een haalbaarheidsonderzoek naar *een aantal* kansrijke locaties. In het memo staat wel dat er na het haalbaarheidsonderzoek nog een draagvlakonderzoek over deze locatie zal plaatsvinden (p. 2, bovenaan). Ook dat is uiteindelijk niet gebeurd.
- 23 maart 2016 Definitief rapport ‘Locatieadvies Holocaust Namen Monument in Amsterdam’ (RHK). In het rapport wordt de matrix voor alle 16 locaties (inclusief Weesperstraatplantsoen) ingevuld, zowel met ongewogen als gewogen criteria. Op basis van de resultaten van de gewogen wegingsmatrix wordt voorgesteld de locatie Weesperstraat als voorkeurslocatie aan te wijzen en – alleen – voor die locatie een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren. Zie verder par. 4 onder a.
- Maart 2016 (precieze datum onbekend) Concept rapport ‘Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat’ (Dienst Ruimte en Duurzaamheid), met onder meer een ruimtelijke analyse van de locatie en de randvoorwaarden voor de inpassing van een gedenkteken. Dit rapport wordt nog niet openbaar gemaakt.

- 10 mei 2016 Besluit B&W voor locatie Weesperstraatstrook. Brief burgemeester aan de raad inzake Notitie 'Locatiekeuze Holocaust Namenmonument', waarin wordt voorgesteld de gewogen wegingscriteria over te nemen en de Weesperstraatstrook als locatie aan te wijzen (**productie 10**).
- 13 mei 2016 Persbericht burgemeester Van der Laan: 'Holocaust Namenmonument naar Weesperstraatstrook' (**productie 11**). Een opmerkelijk bericht, want de raad moet nog besluiten.
- 31 mei 2016 Informatieavond locatiekeuze Weesperstraatstrook voor omwonenden/belanghebbenden op uitnodiging van de gemeente (**productie 12**). Tijdens deze avond zijn de voorgeschiedenis, het haalbaarheidsonderzoek en de verdere procedure toegelicht. De bijeenkomst was uitdrukkelijk niet bedoeld voor inspraak; er was alleen gelegenheid tot het stellen van vragen. Een concreet ontwerp was er nog niet.
- 9 juni 2016 Raadscommissie Algemene Zaken stemt in met voorstel locatiekeuze Weesperstraatstrook.
- 22 juni 2016 Besluit van de raad om in te stemmen met de locatiekeuze Weesperstraatstrook voor het Holocaust Namenmonument (**productie 13**) en definitieve vaststelling van rapport Haalbaarheidsstudie Holocaust Namenmonument. Locatie Weesperstraat (niet meegestuurd; bij gemeente bekend). De behandeling van dit agendapunt duurt 2 minuten en 31 seconden.⁶ Geen ontwerp, geen inspraak en geen keuze uit *een aantal* kansrijke locaties.
- 16 december 2016 Persbericht 'Het Nederlands Auschwitz Comité presenteert het nieuwe ontwerp van het Holocaust Namenmonument Nederland (**productie 14**). Het betreft een besloten persconferentie; belangstellende omwonenden zijn niet welkom.
- 20 december 2016 Presentatie van het ontwerp van Libeskind door een door het NAC ingehuurd bureau aan ongeveer 15 speciaal daarvoor uitgenodigde mensen uit de buurt, mensen die eerder – met betrekking tot het initiatief voor de locatie Wertheimpark – hun zorg of betrokkenheid hadden laten blijken.

⁶ Zie <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/vergadering/238102/RAAD%2022-06-2016>.

17 juli 2017 Overleg (gemeentelijke) Stuurgroep Holocaust Namenmonument (**productie 15**), waarin wordt gesproken over de verplaatsing van de twee bestaande monumenten (Joodse Erkentelijkheid resp. Vaz Dias), de kapaanvraag in verband met de twee bomen die behouden moeten blijven, de eigendomssituatie/beheer (o.a. hoe het object verzekerd gaat worden), de financiering en de veiligheid. In verband met laatstgenoemd onderwerp: de veiligheid van het monument zal in de driehoek worden besproken.

21 september 2017 Aanvraag omgevingsvergunning wordt ingediend.

27 december 2017 Verlening omgevingsvergunning na doorlopen reguliere procedure (procedure zonder inspraakmogelijkheid derden).

3 Kern van het bezwaar: *dit* ontwerp is niet inpasbaar op *deze* locatie

Zoals aangegeven onder 1 zijn bezwaarden niet tegen een gedenkteken in hun buurt, maar menen zij dat het gedenkteken in de vorm zoals vergund niet past in het Weesperstraatplantsoen, leidt tot een onevenredige aantasting van de ruimtelijke kwaliteit en de karakteristiek van het historisch stadsgezicht alsmede van hun woon- en leefomgeving en wegens strijd met een goede ruimtelijke ordening niet had mogen worden vergund. Bezwaarden brengen ter onderbouwing de volgende gronden en argumenten naar voren:

- a. de besluitvorming over de locatiekeuze was onzorgvuldig;
- b. het gedenkteken is te hoog en kolossaal, in strijd met de stedenbouwkundige randvoorwaarden die voor deze locatie zijn vastgesteld;
- c. het gedenkteken is onveilig;
- d. de materiaalkeuze voor het gedenkteken brengt onevenredige hinder door reflecties mee
- e. het gedenkteken leidt tot een onevenredige aantasting van cultuurhistorische waarden, in het bijzonder (het zicht op) de Hofuin en de historische bebouwing daar omheen (als onderdeel van het kerngebied van de 17^e eeuwse grachtengordel Unesco werelderfgoed);
- f. de kwaliteit van de woon- en leefomgeving verslechtert door de komst van dit gedenkteken; het Weesperstraatplantsoen wordt *de facto* onttrokken aan de openbare ruimte door de besloten vormgeving van het gedenkteken en de nachtelijke afsluiting met hekken;
- g. in strijd met de stedenbouwkundige randvoorwaarden zijn de beeldbepalende iepen en de bomen langs het fietspad niet in het ontwerp meegenomen;
- h. onzekerheid over relocatie te verplaatsen monumenten;

- i. de economische uitvoerbaarheid is niet verzekerd, in het bijzonder wat betreft het onderhoud en beheer van het gedenkteken en de directe omgeving daarvan.

De meeste van deze bezwaren gaan op voor alle bezwaarders. Een enkel bezwaar, zoals dat van de reflectiehinder, is specifiek voor een deel van de bezwaarders (de reflectiehinder ervaren vooral – doch niet uitsluitend – de bewoners langs de Weesperstraat). Uit een oogpunt van proceseconomie is volstaan met één bezwaarschrift voor alle bezwaarders gezamenlijk, waarbij ik opmerk dat in ieder geval de Plantage-Weesperbuurtvereniging en de Bewonersvereniging Studententflat Weesperstraat gelet op hun doelstelling in al bovengenoemde bezwaren ontvankelijk zijn. Voor zover (individuele) bezwaarders op enig punt of in het geheel niet-ontvankelijk zouden zijn, kunt u hun bezwaar opvatten als een steunbetuiging aan de andere bezwaarders.

Hieronder volgt per punt een nadere toelichting en onderbouwing.

4 Uitwerking van de bezwaren

a. de besluitvorming over de locatiekeuze was onzorgvuldig

In de regel speelt de locatiekeuze bij omgevingsvergunningen als de onderhavige geen rol (meer). Dat ligt in deze casus echter anders, omdat de initiatiefnemer geen eigenaar is van de grond waarop hij het gedenkteken wil realiseren. Het gaat hier om een *particulier* initiatief voor de *openbare* ruimte. Zonder medewerking van de gemeente, die zich op enig moment heeft geëngageerd om een (openbare) locatie voor het namenmonument te vinden en zo nodig beschikbaar te stellen, zou het gedenkteken dus niet op deze plek kunnen worden gerealiseerd. Bovendien is de gedachte dat het gedenkteken na realisatie 'cadeau' wordt gedaan aan de gemeente Amsterdam, die vervolgens – voor rekening van alle burgers van Amsterdam – verantwoordelijk is voor de kosten van het beheer, het onderhoud en de beveiliging. De besluitvorming inzake de locatiekeuze is in dit geval dus een wezenlijk onderdeel van de besluitvorming over het gedenkteken, te meer daar in het kader van het locatiekeuzebesluit de stedenbouwkundige randvoorwaarden zijn gesteld.

Het besluit over de locatiekeuze is overhaast, op basis van onjuiste aannames en zonder werkelijke afweging genomen, hetgeen de legitimiteit van het locatiekeuzebesluit aantast en in negatieve zin doorwerkt in de besluitvorming over de vergunningaanvraag. Ik licht dit toe.

De vooraf vastgestelde procedure

Op voorstel van burgemeester en wethouders heeft de raad op 4 november 2015 een procedure vastgesteld om op zorgvuldige wijze tot een locatiekeuze te komen (Raadsbesluit van 4 november 2015). De procedure waarmee de raad heeft ingestemd, voorzag in twee fases die volgens het raadsbesluit als volgt hadden moeten verlopen (p. 3 Voordracht behorend bij het raadsbesluit, productie 5):

Onderbouwing besluit

Ad. 1. De brief aan de gemeenteraad geeft de stand van zaken weer ten aanzien van het Holocaust Namenmonument en gaat in over de vervolg procedure. De procedure voor een locatiekeuze zal in twee fases verlopen. In de eerste fase wordt de methodiek voor een keuze van de mogelijke locatie aan de initiatiefnemer voorgelegd. De methodiek bestaat uit beoordelingscriteria en wegingsfactoren. Tevens worden de concept rapportages besproken. De initiatiefnemer kan zijn commentaar leveren. Suggesties worden overgenomen dan wel beargumenteerd weerlegd. Het resultaat hiervan wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. Deze zal worden gevraagd in te stemmen met de methodiek voor de locatiekeuze. In een tweede fase wordt de matrix van locaties, mogelijk aangevuld met nieuwe locatievoorstellen, ingevuld en de wegingsfactoren worden toegepast. Er blijven waarschijnlijk een aantal kansrijke locaties over waar een kort haalbaarheidsonderzoek naar kan worden uitgevoerd. Uit de meest kansrijke locaties zal uiteindelijk een keuze worden gemaakt. Ook dit wordt eerst besproken met de initiatiefnemer. Met de initiatiefnemer wordt dan tevens een schetsontwerp voor het Namenmonument vastgesteld. Vervolgens wordt met het betreffende stadsdeel, overlegd over de te volgen besluitvormingsprocedure en inspraakprocedure. In een raadsvoordracht zal aan u de keuze voor een locatie worden voorgelegd.

In de eerste fase moest dus in overleg met initiatiefnemer NAC een methodiek worden vastgesteld, met beoordelingscriteria en wegingsfactoren. Tevens zouden de concept rapportages worden besproken, waarmee – met de kennis van nu – kennelijk werd gedoeld op de beschrijving van potentiële locaties in termen van haalbaarheid en wenselijkheid.⁷ Het resultaat moest worden voorgelegd aan de raad, met het verzoek in te stemmen met de methodiek.

In de tweede fase zou de matrix van locaties worden ingevuld en zouden de wegingsfactoren worden toegepast, waarna een kort haalbaarheidsonderzoek naar “waarschijnlijk een aantal kansrijke locaties” zou kunnen worden uitgevoerd. Uit de meest kansrijke locaties zou een keuze moeten worden gemaakt. Vervolgens zou “met de initiatiefnemer” een schetsontwerp worden vastgesteld en met het betreffende stadsdeel worden overlegd over de te volgen besluitvormingsprocedure en inspraakprocedure. Fase 2 zou ermee eindigen dat in een raadsvoordracht de keuze voor een locatie aan de raad wordt voorgelegd.

⁷ Onderzoek in opdracht van de gemeente door RoyalHaskoningDHV (rapport Locatieadvies HNM d.d. 23 maart 2016)

De procedure voorzag dus in twee beslismomenten voor de raad: eerst het vaststellen van de methodiek, met beoordelingscriteria en wegingsfactoren, en daarna, nadat aan de hand van deze methodiek kansrijke locaties zouden zijn bepaald, een haalbaarheidsonderzoek zou zijn verricht én een schetsontwerp zou zijn vastgesteld, een besluit over de locatiekeuze. Hiermee zou zijn gewaarborgd dat aan de hand van een tevoren vastgestelde methodiek een *objectieve* beoordeling van potentiële locaties kon plaatsvinden en dat de raad bij de locatiekeuze aan de hand van het haalbaarheidsonderzoek en het schetsontwerp ook (globaal) de implicaties voor de omgeving zou kunnen meewegen. Tevens zou een inspraakprocedure onder regie van het betrokken stadsdeel moeten plaatsvinden.

Noodzaak van een zorgvuldige procedure

De noodzaak van deze procedure is toegelicht in een brief van toenmalig burgemeester Van der Laan aan de raad d.d. 24 september 2015 (productie 5). De burgemeester schrijft hierin op p. 2:

Vervolg

Onlangs heb ik een gesprek gevoerd met het Bestuur van het Auschwitz Comité. In dit gesprek heb ik nogmaals mijn steun toegezegd om een Namenmonument in Amsterdam te realiseren. Ik heb daarbij ook begrip gevraagd voor de tijd die wij nemen om een zorgvuldige procedure in acht te nemen. Het is mijn overtuiging dat een initiatief voor een Holocaust namenmonument breed gedragen zal worden in de stad, indien de afweging zorgvuldig tot stand komt en alle mogelijke locaties zijn bestudeerd. De eerdere protesten tegen het voorstel het monument in het Wertheimpark te plaatsen onderstrepen eens te meer dat een zorgvuldige procedure is vereist. Ik heb bij het Bestuur van het Auschwitz Comité benadrukt dat ik niet wil dat aan een waardevol en belangwekkend initiatief afbreuk wordt gedaan door een besluit over de locatie te forceren. Het is onze ambitie om een monument te realiseren dat van respect getuigt voor de slachtoffers, dat op een waardige en historisch logische plek komt en dat op voldoende en liefst groot draagvlak kan rekenen.

Dus: een zorgvuldige procedure en afweging, zodat de locatiekeuze uiteindelijk op een "liefst groot draagvlak" kan rekenen en het monument breed gedragen zal worden; het was niet de bedoeling een besluit over de locatie te forceren.

Op p. 3 schrijft de burgemeester nog:

Ik wil nogmaals benadrukken dat zorgvuldigheid nu gaat boven snelheid.

Vastgestelde procedure ten onrechte niet gevolgd

De vastgestelde procedure die een zorgvuldige besluitvorming zou moeten waarborgen, is echter niet gevolgd. Zoals ook uit het verloop van de besluitvormingsprocedure (zie paragraaf 2) blijkt:

- er is geen sprake geweest van twee onderscheiden fases: op 22 juni 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met de methodiek, inclusief een zwaardere weging van door initiatiefnemer NAC opgegeven criteria, én zonder inspraak en zonder (schets)ontwerp van het beoogde gedenkteken ingestemd met het

Weesperstraatplantsoen (in het besluit aangeduid als Weesperstraatstrook) als definitieve locatiekeuze voor het Holocaust Namenmonument;

- er is geen scheiding geweest tussen het vaststellen van de methodiek en het locatieonderzoek aan de hand van die methodiek: beide worden in één rapport geadresseerd (Locatieadvies HNMonument d.d. 23 maart 2016⁸);
- de wegingsfactoren zijn eenzijdig door het NAC gedicteerd. In het Locatieadvies staat daarover (p. 37):

6.3 Wegingsmatrix met gewogen criteria
De initiatiefnemer voor het HNMonument, het Nederlands Auschwitz Comité hecht bijzondere waarde aan de vier doelcriteria die in de wegingstabel bovenaan staan. Dit zijn de criteria die ontleend zijn aan de doelstelling voor het monument. Voor het Comité tellen deze criteria veel zwaarder dan de overige criteria.
Om die reden is een tweede wegingsmatrix gemaakt waarin aan deze groep van vier criteria een hoger relatief gewicht toegekend wordt. Deze wegingsmatrix met gewogen criteria is afgebeeld op blz 39. De scores in de groep 'Doelcriteria', gemarkeerd met een paarse balk tellen drie maal zo zwaar.

De vier doelcriteria betreffen: Binnen Joods Kwartier, Prominente locatie/locatie met statuur, Zichtbaar en herkenbaar vanaf de openbare weg en Openbaar toegankelijk. Op aandringen van het NAC zijn deze criteria driemaal zo zwaar meegewogen als de criteria waarin het algemeen belang is vertegenwoordigd (inpassingscriteria, omgevingscriteria en haalbaarheidscriteria);

- als gevolg hiervan is de methodiek, waarvan de wegingsfactoren deel uitmaakten, niet objectief vastgesteld, maar *subjectief* en werd in feite toegeschreven naar het Weesperstraatplantsoen. Locaties buiten het Joods Kwartier maakten met deze weging geen enkele kans en zijn dus alleen maar in schijn een optie geweest;
- ten tijde van het locatiekeuzebesluit op 22 juni 2016 was nog geen (schets)ontwerp voor het gedenkteken bekend, waardoor de implicaties voor de omgeving van *dit* ontwerp in het raadsbesluit geen rol hebben kunnen spelen. Dit maakt de bij datzelfde besluit vastgestelde randvoorwaarden dus des te belangrijker, omdat die de grenzen weerspiegelen waarbinnen de raad een gedenkteken in het Weesperstraatplantsoen aanvaardbaar acht. Ik kom hier later op terug.
- er heeft geen enkele inspraak over het ontwerp voor de locatie Weesperstraatplantsoen plaatsgevonden. Er is uitsluitend een informatieavond geweest, op 31 mei 2016, waarin omwonenden zijn geïnformeerd over de voordracht van BenW aan de raad inzake de locatiekeuze, over het haalbaarheidsonderzoek en de verdere procedure. Het ontwerp was toen nog niet bekend; er viel dus nog niet veel in te spreken. De gemeente heeft de omwonenden op die bijeenkomst verzekerd dat de initiatiefnemer zich zou moeten houden aan de stedenbouwkundige randvoorwaarden zoals

⁸ Rapport van RoyalHaskoningDHV, voluit: Locatieadvies Holocaust Namen Monument in Amsterdam.

neergelegd in het haalbaarheidsonderzoek (ik kom hier straks op terug). Een inspraakavond zou nog komen, zo werd toegezegd. In het verslag van de avond is van deze toezegging gemaakt dat de gemeente *bij de initiatiefnemer* een dringend beroep zal doen om met een procesvoorstel te komen, waarbij omwonenden en mogelijk ook andere belangstellenden geraadpleegd worden over het ontwerp. Het NAC heeft dat niet gedaan; het ontwerp is in alle stilte voorbereid en alleen in kleine kring gepresenteerd. De buurt is voor een voldongen feit gezet.

- Pas eind 2016 is het ontwerp door het NAC her en der gepresenteerd, eerst in "koffiegesprekken" met verschillende belanghebbenden (zo blijkt uit het verslag van een overleg van de gemeentelijke stuurgroep Namenmonument van 1 november 2016, **productie 16**) en op 16 december 2016 in een presentatie aan de pers. Er heeft geen voor alle omwonenden toegankelijke presentatie plaatsgevonden. Slechts enkele speciaal daarvoor uitgenodigde mensen, die zich eerder in het debat over het ontwerp voor het Wertheimpark hadden geroerd, hebben op 20 december 2016 kennis kunnen nemen van het ontwerp. Zie het overzicht besluitvorming in paragraaf 2. Er werd tijdens die bijeenkomst een zeer globale schets van het ontwerp getoond. De aanwezigen waren unaniem negatief. Er werd hen echter te verstaan gegeven dat dit geen inspraak was, alleen ter informatie.

Waarom is van de afgesproken procedure afgeweken?

Waarom is afgeweken van de zorgvuldige procedure waarmee de raad op voorstel van de burgemeester had ingestemd? Uit stukken van de gemeente blijkt dat het NAC al drie weken na het vaststellen van de procedure heeft aangedrongen op spoed (p. 2 verslag overleg d.d. 25 november 2015 tussen het NAC en de gemeente, productie 7). Naar aanleiding daarvan heeft de burgemeester – en niet de raad! – besloten om de twee fasen ineen te schuiven en de zwaardere wegingsfactoren van het NAC mee te nemen, aldus een ongedateerd memo 'stand van zaken Holocaust Namenmonument' (productie 9). Zie pagina 1:

De BM heeft het volgende gemeld:

- De wegingsfactoren moeten worden meegenomen (alle 4 de criteria zouden een weging 5 kunnen krijgen)
- Hij ondersteunt het voorstel om ter wille van de "snelheid" de in de brief aan de gemeenteraad genoemde twee fasen ineen te schuiven en in een voordracht aan de gemeenteraad voor te leggen. De planning is nu dat dit in juni 2016 zou moeten plaatsvinden.

Opeens gaat snelheid dus boven zorgvuldigheid. De burgemeester 'overruled' het raadsbesluit inzake de te volgen procedure.

Tussenconclusie

Doordat de door de raad vastgestelde procedure niet is gevolgd en de twee fasen waarin de besluitvorming zou plaatsvinden in elkaar zijn geschoven, is geen sprake

geweest van een *objectieve* beoordeling van de verschillende locaties. Nog voordat de methodiek was vastgesteld, is de keuze op het Weesperstraatplantsoen gevallen. Die keuze was overhaast en niet met objectieve feiten en argumenten onderbouwd.

De gebrekkige methodiek van de locatiekeuze

Daar komt bij dat het scoren van de verschillende locaties op de afzonderlijke criteria nagenoeg zonder heldere systematiek, zonder toelichting of duiding, oppervlakkig en in veel gevallen volledig onnavolgbaar is geweest. De scores voor het Weesperstraatplantsoen zijn op een aantal punten evident onjuist. Verder blijkt uit het Locatieadvies dat de methodiek niet bedoeld was om *één* locatie aan te wijzen, maar om meerdere kansrijke locaties te identificeren en te vergelijken. Een meer gedetailleerd onderzoek zou moeten volgen in de fase van het haalbaarheidsonderzoek en ontwerp, waarbij het uitdrukkelijk de bedoeling was dat voor *een aantal* locaties zo'n meer gedetailleerd haalbaarheidsonderzoek zou worden verricht (zie de toelichting op het raadsbesluit inzake de locatiekeuze, productie 4). Ik licht e.e.a. toe aan de hand van de methodiek en de toepassing daarvan op het Weesperstraatplantsoen.

De criteria voor de locatiekeuze staan beschreven in hoofdstuk 4 van het RHK-rapport 'Locatieadvies Holocaust Namen Monument in Amsterdam' d.d. 23 maart 2016 (hierna: Locatieadvies). De criteria vallen uiteen in doelcriteria (de wensen van het NAC), inpassingscriteria (is de locatie geschikt gezien vanuit het monument), omgevingscriteria (is de locatie geschikt gezien vanuit de omgeving) en haalbaarheidscriteria (technisch, financieel e.d.). De criteria worden gescoord op een zogenoemde 'korte' schaal van drie, namelijk + / o / -, volgens het Locatieadvies (p. 19) omdat het doel is kansrijke locaties te identificeren en te vergelijken; daarvoor volstaat volgens RHK een scoring *op hoofdlijnen*. Per criterium worden de standaard scores + / o / - verklaard en toegelicht (p. 19-23 van het Locatieadvies).

In hoofdstuk 5 wordt een korte beschrijving gegeven van alle potentiële locaties. Over het Weesperstraatplantsoen staat in algemene zin op p. 27:

Gezien de beperkte ruimte, de aanwezige bomen, de aanwezige monument(en) en de toegang tot de binnentuin zijn de mogelijkheden voor inpassing van een HNM monument beperkt.

De locaties worden als volgt gescoord (ongewogen matrix, p. 36 Locatieadvies):

	Wertheimpark	Weesperstraat	J.O. Meijerlaan	P.Westdijkmanplein	Waarsteegplein	Mr. Visserplein	Stadhuis	Nieuw Ulbeekstraat	Holl. Schouwburg	Amstelpark	Accordeonplein Bos	Bushofpark	Overstijp	Joodse Erkentelijkheid Zand	Oudemansplein	Jacob Dorozzplein
Algemene opzetrichtlijnen																
In gebouwen							0	0					0			
Paviljoen	0	0		0				0	0	0	0	0	0	0	0	0
Schouwburg	0	0	0	0	0	0			0	0	0	0	0	0	0	0
Deelkoffertje																
Bewaren Joods karakter	+	+	+	0	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-
Prominente locatie / statuur	+	+	+	0	+	0	+	+	0	+	+	+	0	-	-	-
Zichtbaar en herkenbaar vanaf openbare weg	+	+	+	+	0	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Openbaar toegankelijk	0	+	+	+	+	+	0	-	0	0	+	+	+	-	+	+
Inpassingskoffertje																
Relatie Joodse erfgoed/monumenten Holocaust	+	+	+	-	0	+	0	0	+	-	0	-	-	+	-	+
Waardige en rustige herdenkingsplaats	0	0	0	0	-	-	0	0	+	+	+	+	0	+	-	-
Bereikbaar vanuit	0	0	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
Afsluitbaarheid	+	-	-	-	-	+	+	+	+	+	-	-	+	-	-	-
Toegankelijk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bewikbaarheid	0	+	0	+	+	+	0	+	+	+	0	0	0	0	0	0
Verkeersveiligheid	+	+	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Overige koffertjes																
Effect van nabije functies	0	0	-	-	-	0	0	-	+	0	0	0	0	+	0	-
Effect natuur en groen	-	0	0	0	0	+	+	+	+	0	0	0	0	+	+	0
Effect op sociale veiligheid	0	+	0	0	0	-	0	0	0	+	+	+	+	+	-	0
Effect op stadbeeld	0	0	0	0	-	-	0	0	0	+	0	0	0	+	-	0
Haalbaarheidskoffertje																
Haarvorming voorkeuren	+	0	-	-	+	-	+	0	0	-	-	-	-	0	-	-
Totale score	+	0	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Totalscore	+2	+6	+3	0	0	-1	+6	-1	+2	+4	+1	0	+1	+1	-8	-5

Het Weesperstraatplantsoen behoort samen met onder meer het Stadhuis, de Hollandse Schouwburg en het Amstelpark tot de locaties waaraan de meeste punten worden toegekend. Een aantal scores bij het Weesperstraatplantsoen is echter niet conform de standaard voor de betrokken scores zoals weergegeven op p. 9-23 van het Locatieadvies, waardoor het Weesperstraatplantsoen ten onrechte zoveel punten 'scoort'. Dit betreft in de volgorde van bovenstaande matrix:

- Prominente locatie/statuur +: een + staat voor "gelegen op prominente locatie/locatie met statuur". Het Weesperstraatplantsoen, gelegen naast de drukke Weesperstraat en de ingang van de metro, is geen prominente locatie in de stad en heeft al helemaal geen statuur. De locatie is alleen 'bekend' omdat hij langs een doorgaande verkeersroute ligt. Vgl. het Mr. Visserplein, dat score 0 heeft gekregen. De score + is onjuist en had hooguit een 0 moeten zijn.
- Openbaar toegankelijk +: een + staat voor "locatie permanent vrij toegankelijk". Dat is nu het geval, maar niet na realisering van het gedenkteken dat 's avonds immers met hekken wordt afgesloten. Hier had dus, evenals bij het Wertheimpark of de Hollandsche Schouwburg, score 0 moeten worden gegeven.
- Relatie Joodse erfgoed/monumenten Holocaust +: een + staat voor "HNMonument in of direct naast een bekend monument van Joods erfgoed of Holocaust". Op dit moment huisvest het Weesperstraatplantsoen inderdaad een ander Joods monument, te weten het Monument van Joodse Erkentelijkheid. Dit monument moet echter wijken voor het namenmonument, dus de score had

hier hooguit o mogen zijn ("HNMonument nabij een bekend monument van Joods erfgoed of Holocaust").

- Waardige en rustige herdenkplaats o: een o staat voor "omgeving soms levendig, maar geschikt voor herdenking en contemplatie". De omgeving van het Weesperstraatplantsoen is *altijd* druk, vanwege langrijdend autoverkeer en de vele fietsers (gemiddeld ruim 500 per uur) die passeren. Gezien de ligging direct naast de drukke Weesperstraat is de score – op zijn plaats ("Drukke en onrustige omgeving die minder geschikt is voor herdenking en contemplatie"). Voor herdenkingen biedt de kleine, straks volgepropte locatie helemaal geen ruimte.
- Verkeersveiligheid +: een + staat voor "locatie en omgeving HNMonument verkeersluw en verkeersveilig". Deze score is onnavolgbaar. Als gezegd ligt de locatie langs een drukke verkeersader en een doorgaande fietsroute. Ter vergelijking: het Mr. Visserplein, waarvoor hetzelfde geldt, heeft voor verkeersveiligheid een score – ("locatie en omgeving HNMonument met druk verkeer en verkeersonveilig"). Deze score is ook voor het Weesperstraatplantsoen op zijn plaats, zeker bij het gedenkteken dat nu is vergund. Rondom het Weesperstraatplantsoen, dat na realisatie helemaal 'gevuuld' is met de muren van het gedenkteken, is nagenoeg geen vrije openbare ruimte waarnaar bezoekers bij drukte of calamiteiten kunnen uitwijken. Zie over de verkeers(on)veiligheid hierna par. 4 onder c.
- Effect op nabije functies o: een o staat voor "neutraal effect op bestaande functie en gebruik van directe omgeving". Ook deze score is niet goed verdedigbaar. Door de omvang van het namenmonument is wat nu een openbaar plantsoen is, niet meer als zodanig te gebruiken (zie ook hierna par. 4 onder f). De bewoners van de woningen die direct uitzicht geven op het Weesperstraatplantsoen hebben straks zicht op een ontregelend gedenkteken (een schreeuw, een aanklacht, een waarschuwing; een monument dat uitdrukkelijk niet moet opgaan in de omgeving – aldus het NAC in de raadscommissievergadering d.d. 15 oktober 2015) in plaats van een groen plantsoen. Dat is redelijkerwijs niet aan te merken als een neutraal effect.
- Effect natuur en groen o: een o staat voor "neutraal, geen merkbaar effect". Deze score kan niet juist zijn. Voor het gedenkteken moeten 25 bomen worden gekapt, waarvoor er slechts 8 terugkomen; het gebied transformeert van een groen plantsoen tot een stenig geheel met nog maar enkele, vanwege de muren veel kleinere bomen. Zie hierna par. 4 onder f. Dat komt overeen met score - ("negatief effect: vele bestaande bomen kappen, verkleining groen areaal") en die score had hier moeten worden toegekend.

- Effect op (sociale) veiligheid +: een + staat voor "positief effect op sociale onveiligheid in omgeving van het HNMonument". Er is tegenwoordig, anders dan een aantal jaar geleden, geen veiligheidsprobleem in het Weesperstraatplantsoen; de opening van en aansluiting op de Hoftuin heeft in dat opzicht een heel positief effect gehad. Dat effect zal worden teniet gedaan door het vergunde gedenkteken. Het namenmonument wordt aangemerkt als een kwetsbare locatie (p. 20 Locatieadvies), om welke reden de politie een nachtelijke afsluiting noodzakelijk heeft geoordeeld. Zoals hierna (par. 4 onder c) nog zal worden toegelicht, leidt ook de vormgeving van het vergunde namenmonument tot sociale onveiligheid; er zal sprake zijn van een onoverzichtelijk labyrint van hoge muren met dode hoeken op een smal, met heggen en hekken omsloten terrein dat een meter lager ligt dan het straatniveau. Daarbij past score - ("in en rondom het HNMonument sociale onveiligheid"), de score die ook is gegeven aan de vergelijkbare locaties Waterlooplein en Mr. Visserplein.
- Effect op stadsbeeld o: een o staat voor "geen effect". Deze score is evident onjuist en had score - moeten zijn ("negatief effect; verbreekt zichtlijnen, onttrekt belangrijke elementen aan het zicht"). Door de komst van het gedenkteken worden de uit cultuur-historisch oogpunt essentiële zichtlijnen tussen de Hoftuin en de Weesperstraat verbroken en wordt de achterliggende historische bebouwing bijna volledig aan het zicht onttrokken. Zie uitgebreider par. 4 onder b en e.
- Kostenniveau gemeente o: een o staat voor "acceptabel kostenniveau verwacht". Inmiddels is duidelijk dat de gemeente, die het gedenkteken na realisatie van het NAC 'cadeau' krijgt, te maken zal krijgen met substantiële beheers- en onderhoudslasten die structureel op de gemeentelijke begroting zullen drukken. De score moet dan ook - zijn ("zeer hoge kosten voor de gemeente verwacht").

Een reële score volgens de – sowieso betwistbare – methodiek zou voor de locatie Weesperstraatstrook zeker 10-12 punten lager moeten zijn geweest, dus negatief. Dat geldt ook voor de gewogen score, omdat twee van de driemaal zwaarder wegende doelcriteria (de paarse balk in de matrix hieronder) een o hadden moeten scoren in plaats van een +, hetgeen neerkomt op een correctie van -6 punten. Een reële score conform bovenstaande had voor de Weesperstraatstrook in de gewogen matrix tot een score tussen de 2 en -2 punten moeten leiden, waarmee de Weesperstraatstrook tot één van de laagst scorende locaties zou hebben behoord, zie de gewogen matrix op p. 39 van het Locatieadvies (met correcties):

	Wertheimpark	Hoogwegstraat	223 Weesperstraat	Pl. Overtoomse Plassen	Wolvenburgplein	De Vrieser Plooi	Stadspark	Weg van de Oudekerk	1025 Oudekerkplein	Arceelpark	Amstelplantsoen	Beethovenpark	Chalonspark	Weg van de Oudekerk	Chalonspark	Weg van de Oudekerk
Mogelijke eisen/voorzorgsmaatregelen																
In gebruik																
Beeldwaarde	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sculptuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Doelzette																
Erven 2000 kaart	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Historische locatie / object	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Zichtbaar en herkenbaar vanaf openbare weg	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Openbaar toegankelijk	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Inpassingscriteria																
Buurtstructuur en gebiedsstructuur	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Wandeling en voetgangersvriendelijkheid	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Beleidskader ruimte	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Afsluitbaarheid																
Veiligheid	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Beleidskader	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Veiligheidsmaatregelen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Omgevingscriteria																
Effect op nabije functies	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Effect natuur en groen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Effect op historische verhouding	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Effect op stabiliteit	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Haalbaarheidscriteria																
Historische belang	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Technische aspecten	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Administratieve aspecten	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Beleidskader	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Beleidskader	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Totaalscore	+8	+14	+11	+4	+6	+5	+8	-5	+7	+2	+1	-2	-1	-2	-12	-9

Vrijwel alle scores zijn op basis van de positieve haalbaarheid. Het is mogelijk dat de scores nog lager zijn.

Voor zover in reactie op deze correcties naar voren zou worden gebracht dat een aantal criteria door RHK zijn gescoord zoals ze zijn gescoord omdat er destijds nog geen concreet ontwerp was en dus deels nog niet bekend kon zijn welke effecten zich zouden kunnen voordoen, onderstreept dit de relevantie van de bezwaren tegen de door het bestuur gevolgde procedure. De scoring door RHK was slechts bedoeld als een scoring op hoofdlijnen. Deze scoring had nooit ten grondslag mogen worden gelegd aan de definitieve locatiekeuze, wat ten onrechte wel is gebeurd. Er is na deze scoring op hoofdlijnen immers uitsluitend voor de Weesperstraatstrook een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd; de raad heeft door het ontbreken van haalbaarheidsonderzoeken naar andere kansrijke locaties dus niet eens de mogelijkheid gehad een andere locatie dan de Weesperstraatstrook in overweging te nemen. De bezwaarden kunnen zich niet aan de indruk onttrekken dat in het Locatieadvies op aandringen van het NAC, dat na het échec van het Wertheimpark een sterke voorkeur voor het Weesperstraatplantsoen had uitgesproken, doelbewust naar de locatie Weesperstraatstrook toe is geredeneerd.

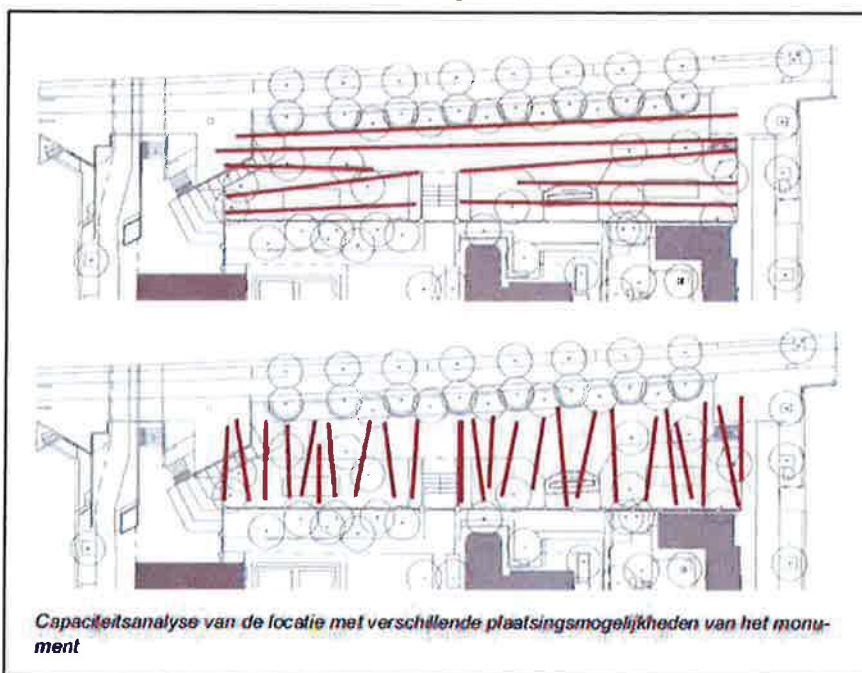
Het haalbaarheidsonderzoek

De gemeentelijke dienst Ruimte en Duurzaamheid heeft het haalbaarheidsonderzoek verricht met een tweeledig doel: (nader) te onderzoeken of de locatie Weesperstraatstrook geschikt is voor een namenmonument en inzichtelijk te maken welke randvoorwaarden en uitgangspunten noodzakelijk zijn voor een goede inpassing in de omgeving (aldus p. 5 van het rapport "Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat", concept (hierna: de Haalbaarheidsstudie; behoort bij het bestreden besluit)):

Doel

Het doel van deze haalbaarheidsstudie is te onderzoeken of de locatie Weesperstraat geschikt is voor het Namenmonument. Ook wordt inzichtelijk gemaakt welke randvoorwaarden en uitgangspunten noodzakelijk zijn voor een goede inpassing in de omgeving.

Volgens de Haalbaarheidsstudie (p. 23 en p. 31) is de omvang van de locatie, die 20 meter breed is en 80 meter lang, "juist groot genoeg" voor een toekomstig namenmonument van ca. 400 meter lengte:

Deze conclusie, waarbij nog wordt opgemerkt dat de maat van 400 meter 'indicatief' is, verbaast niet; er was immers al een voorkeur voor deze locatie uitgesproken. Uit het Locatieadvies blijkt overigens dat die 400 meter als maximum moet worden beschouwd. Blijkens het Locatieadvies zou namelijk afhankelijk van de beschikbare locatie en het specifieke ontwerp 100 tot 380 meter muurlengte nodig zijn voor het weergeven van de namen (aldus de conclusie op p. 17).

Ten tijde van het opstellen van deze studie was er nog geen ontwerp voor het gedenkteken. Een toets van het ontwerp voor deze locatie, zoals RHK in opdracht van de gemeente eind 2014 wel voor het Wertheimpark heeft verricht (de 'Studie Effecten Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark d.d. 24 november 2014), heeft voor het Weesperstraatplantsoen nimmer plaatsgevonden.

Voor de werkelijke inpasbaarheid is daarom vooral het tweede deel van de Haalbaarheidsstudie van belang. Daarin worden de (stedenbouwkundige)

randvoorwaarden voor de inpassing geformuleerd (hoofdstuk 6, p. 25-27). Deze randvoorwaarden betreffen onder meer de maximale hoogte, mede in verband met de te behouden essentiële zichtrelatie tussen de Weesperstraat en de tuin van de Diaconie (ook wel Hoftuin), de routing, behoud van de bestaande niveaoverschillen in het gebied, minimale doorloopbreedte van het trottoir, verlichting, te handhaven bomen en de sociale veiligheid. Deze randvoorwaarden moeten waarborgen dat het namenmonument, waarvoor als gezegd ten tijde van de besluitvorming over de locatie nog géén ontwerp bestond, uiteindelijk ook daadwerkelijk goed kan worden ingepast in de omgeving.

Het locatiekeuzebesluit van de raad is mede gebaseerd op deze Haalbaarheidsstudie. Uit het locatiekeuzebesluit volgt dat de stedenbouwkundige randvoorwaarden in acht moeten worden genomen. Zie de onderbouwing van het locatiekeuzebesluit (productie 13; p. 3, ad 3):

Ad 3. De conclusie uit het rapport "Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat" is dat de Weesperstraatstrook om meerdere redenen geschikt is voor de plaatsing van het Namenmonument, wel dienen de in het rapport genoemde randvoorwaarden in acht genomen te worden.

Dit is ook aan de omwonenden meegedeeld tijdens de informatieavond op 31 mei 2016 (zie p. 1 van het verslag, productie 12).

Het ontwerp van Libeskind waarvoor de vergunning is verleend voldoet op een aantal essentiële onderdelen echter niet aan de stedenbouwkundige randvoorwaarden (zie de gronden hierna). Dat desondanks een omgevingsvergunning voor dit ontwerp is verleend, maakt de gebrekkige besluitvorming over de locatiekeuze voor de omwonenden extra wrang. Zij zijn in mei 2016 geconfronteerd met het feit dat de Weesperstraatstrook als voorkeurslocatie werd aangewezen, op basis van een (deels arbitraire) scoring op hoofdlijnen zonder dat al iets bekend was over het beoogde ontwerp. Hun enige bescherming lag nog in de stedenbouwkundige randvoorwaarden die tegelijkertijd werden vastgesteld. Die randvoorwaarden zijn door het ontwerp vervolgens echter met voeten getreden en ten onrechte is de aanvraag niet aan de randvoorwaarden getoetst. Ook in retrospectief pakt de besluitvorming inzake de locatie dus uiterst onzorgvuldig uit.

b. het gedenkteken is te hoog en kolossaal, in strijd met de stedenbouwkundige randvoorwaarden die voor deze locatie zijn vastgesteld

De sculpturen waaruit het gedenkteken is samengesteld, zijn op veel plekken *twee tot drie keer zo hoog* als de maximum hoogte die als randvoorwaarde is gesteld. Die maximum hoogte is aan de randen aan weerszijden (de korte kanten van de locatie) op circa 3 meter gesteld, wat overeenkomt met de hoogte van de eerste

bouwlaag van de aanliggende bebouwing, en aan de voorzijde/Weesperstraatzijde op circa 2 meter. Zie de verbeelding van deze hoogtes op p. 25 van de Haalbaarheidsstudie:

Maximale hoogte aan de randen en in het midden van de locatie

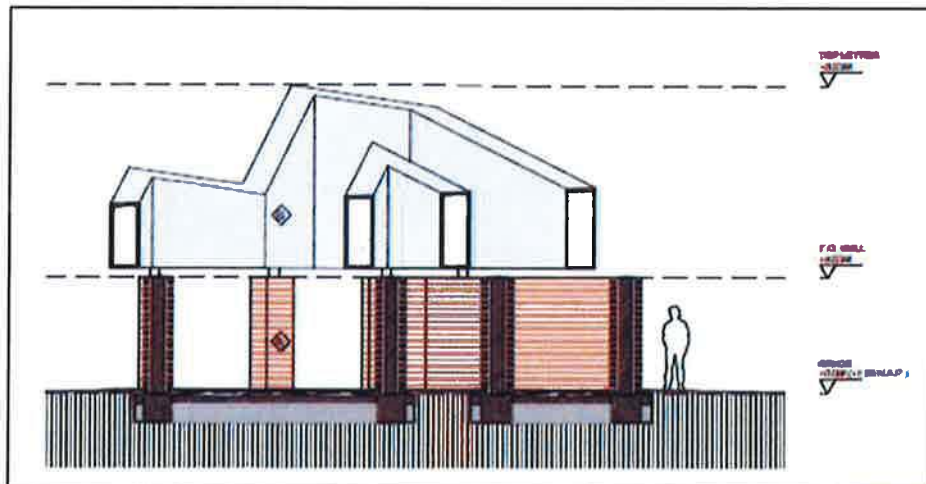

De hoogte is gemaximeerd om de uit cultuurhistorisch oogpunt essentiële zichtrelatie tussen de Weesperstraat en de tuin van de Diaconie in stand te laten, zie p. 27 van de Haalbaarheidsstudie:

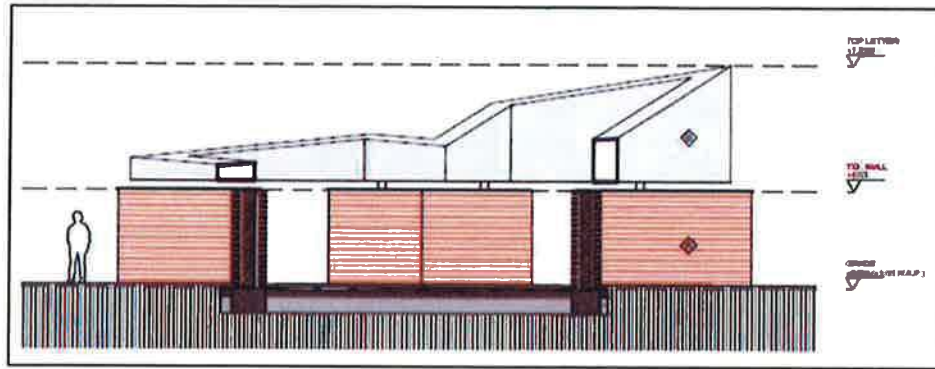
Zichtrelatie
 Voor de inpassing van het Namenmonument op deze locatie is het essentieel dat de zichtrelatie tussen de straat en de tuin van de Diaconie in stand blijft. De toegangspoort en de centrale as van de tuin moeten vanaf de Weesperstraat waarneembaar blijven. Dat kan op verschillende manieren: door het positioneren van het namenmonument haaks/schuin op de straatrichting of door de bouwhoogte beperkt te houden tot ca. 3 meter aan weerszijden van de locatie en tot ca. 2 meter gemeten vanaf het niveau van het plantsoen ter hoogte van entree van de tuin. De hoogte van 3 meter komt overeen met de hoogte van de eerste bouwlaag van de aanliggende bebouwing.

Het beoogde gedenkteken bestaat uit vier letters die bestaan uit muren die niet uitsluitend haaks/schuin op de straatinrichting staan. Over de hele lengte van de locatie staan bouwwerken die beduidend hoger zijn dan 2-3 meter; het vergunde gedenkteken doet die zichtrelatie door zijn hoogte en omvang dus volledig teniet.

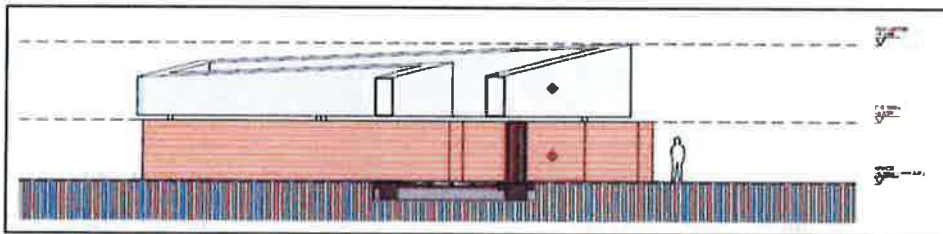
De exacte hoogte van het gedenkteken laat zich niet eenvoudig aflezen uit de tekeningen, vanwege de hoogteverschillen in het plangebied en de gebruikte parameters op de tekeningen. Een zichtlijnenstudie ontbreekt. Duidelijk is evenwel dat de roestvrijstalen sculpturen vrijwel overal hoger dan 2,5-3 meter zijn en op veel plaatsen oplopend tot bijna 7 meter reiken op het niveau van het plantsoen, dus tot bijna 6 meter gezien vanaf het gemiddeld 1 meter hoger liggende niveau van de Weesperstraat. Dat is de hoogte van twee bouwlagen, wat goed te zien is op de bij de vergunning gevoegde tekeningen van de sculpturen:

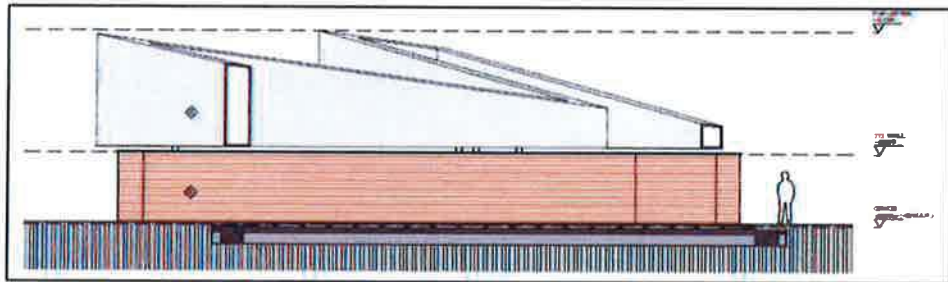
Lamed, uitsnede uit tekening 310 A

Zain, uitsnede uit tekening 311 A

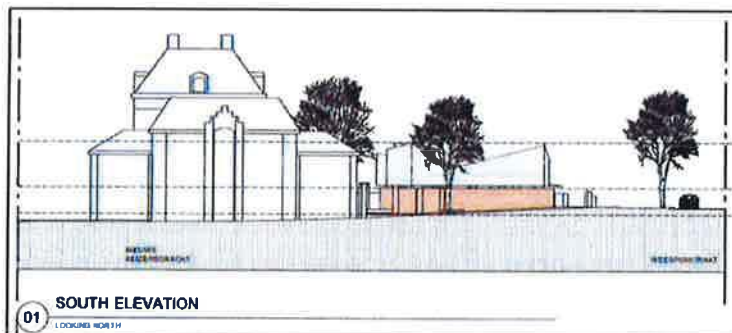

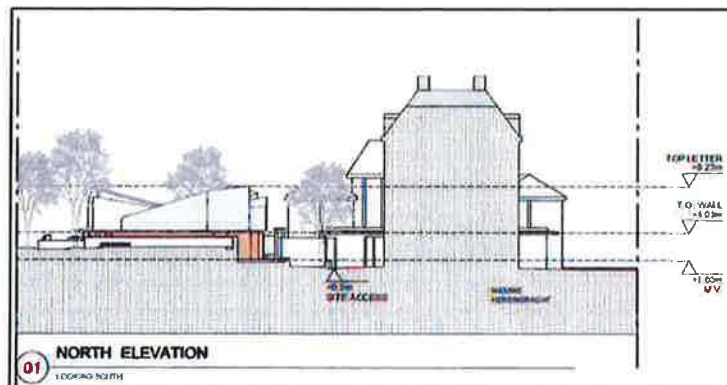
Kaf, uitsnede uit tekening 312 A

Resh, uitsnede uit tekening 313 A

Ook de zijanzichten illustreren hoe hoog en kolossaal het gedenkteken is (uitsneden uit tekening 400 B resp. 401 B):

Vanaf de Weesperstraat is het zicht op de Hof tuin door het gedenkteken vrijwel volledig onttrokken:

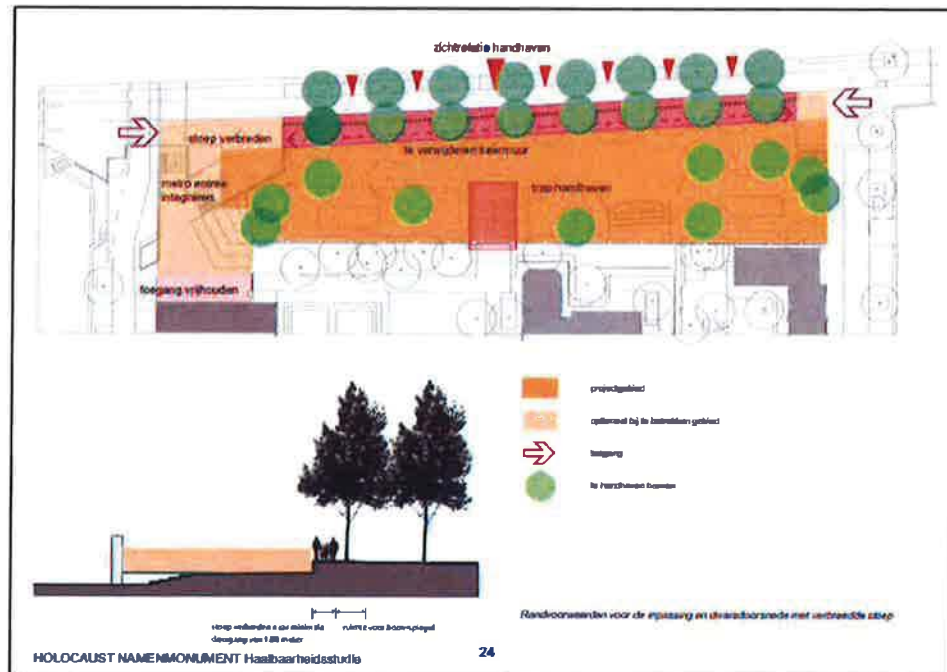

(bron: p. 26 van de tekeningsset behorend bij de vergunning (tekening 400 B))

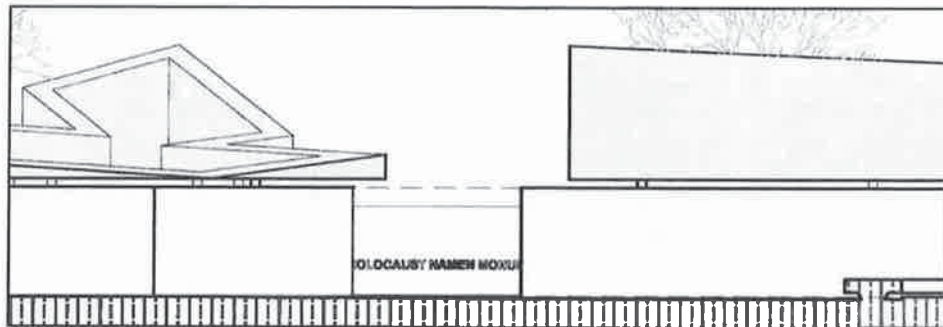
Dit is in strijd met de stedenbouwkundige randvoorwaarden, waarin voor de inpasbaarheid als eis een hoogte van maximaal één bouwlaag is gesteld. Aangezien het gedenkteken niet haaks op de straatrichting is gepositioneerd, in welk geval er *langs* de muren naar de tuin zou kunnen worden gekeken, is er geen grond om van de genoemde maxima af te wijken. Bezwaarden wijzen erop dat in de ruimtelijke onderbouwing in het geheel niet wordt ingegaan op de afwijkende bouwhoogte en dat dus niet is gemotiveerd waarom deze inbreuk ruimtelijk aanvaardbaar zou zijn. Nogmaals, een zichtlijnenstudie ontbreekt. Er wordt onder het kopje Welstand slechts – en nogal eufemistisch – gesteld dat het ontwerp “op hoofdlijnen” voldoet aan de ruimtelijke voorwaarden (p. 16 ruimtelijke onderbouwing). Die bewering is evident niet juist, zoals bovenstaande tekeningen illustreren.

Het lijkt erop dat de initiatiefnemer meent dat kan worden volstaan met behoud van zicht op de toegangspoort van de Hof tuin en de centrale as van die tuin (vgl. p. 10 van de ruimtelijke onderbouwing: “De toegangspoort en de centrale as van de tuin moeten vanaf de Weesperstraat waarneembaar blijven.”). Dat is echter onjuist, want een te beperkte uitleg van de stedenbouwkundige randvoorwaarde inzake de zichtrelatie. Poort en centrale as moeten inderdaad waarneembaar blijven, maar de essentiële zichtrelatie tussen de straat en de tuin is daar niet toe beperkt. Het gaat vanzelfsprekend ook om het zicht op de tuin en de achterliggende historische bebouwing, in het bijzonder de Hermitage. Zie de visualisatie van de maximale

bouwhoogte op p. 25 van de Haalbaarheidsstudie, die reeds op p. 23 van dit bezwaarschrift staat alsmede onderstaande verbeelding van de stedenbouwkundige randvoorwaarden (op p. 24 van de Haalbaarheidsstudie). De rode pijlen geven de te handhaven zichtrelatie aan, die dus duidelijk niet beperkt is tot de toegangspoort van de Hoftuin:

De essentiële zichtrelatie tussen de straat en de tuin werkt bovendien twee kanten op. Niet alleen het zicht vanaf de Weesperstraat naar de Hoftuin, maar ook het zicht vanaf de Hoftuin naar de Weesperstraat moet in voldoende mate behouden blijven (vgl. p. 27 van de Haalbaarheidsstudie: "het [is] essentieel dat de zichtrelatie tussen [curs. ABB] de straat en de tuin van de Diaconie in stand blijft"). Bezoekers van de Hoftuin hebben vanaf de entree van de Hoftuin echter, anders dan in de ruimtelijke onderbouwing wordt beweerd (op p. 26), geen directe verbinding met en geen zicht op de Weesperstraat. Zij kijken vanuit die entree namelijk uit op een stalen wand van 2,05 m hoog met de woorden 'Holocaust Namen Monument', zoals onderstaande (vergrote) uitsnede uit tekening 401 B met het 'zicht' vanuit de Hoftuin laat zien:

Vanuit de Hoftuin, die een (1) meter lager ligt dan het terrein met het gedenkteken, is van de twee meter hoger gelegen Weesperstraat niets meer te zien.

Conclusie: er is niet voldaan aan de stedenbouwkundige randvoorwaarde dat de essentiële zichtrelatie tussen de Weesperstraat en de tuin van de Diaconie in stand blijft.

c. het gedenkteken is onveilig

Het ontwerp van Libeskind is in verschillende opzichten – in strijd met de randvoorwaarden – niet veilig is. Dit ontwerp leidt tot sociale onveiligheid, bezoekers kunnen het gebied in geval van paniek en/of een calamiteit niet veilig verlaten en er is sprake van verkeersonveiligheid. Ter onderbouwing verwijzen bezwaarders mede naar bijgevoegde analyse van het Delft Safety & Security Institute (hierna: rapport TU Delft; **productie 17**) en de verkeerskundige toets van stedenbouwkundige E. van Voskuilen (hierna: Van Voskuilen; **productie 18**).

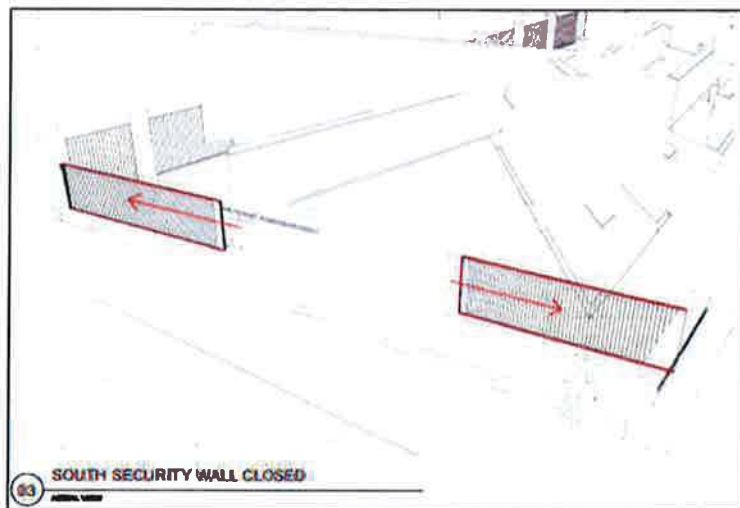
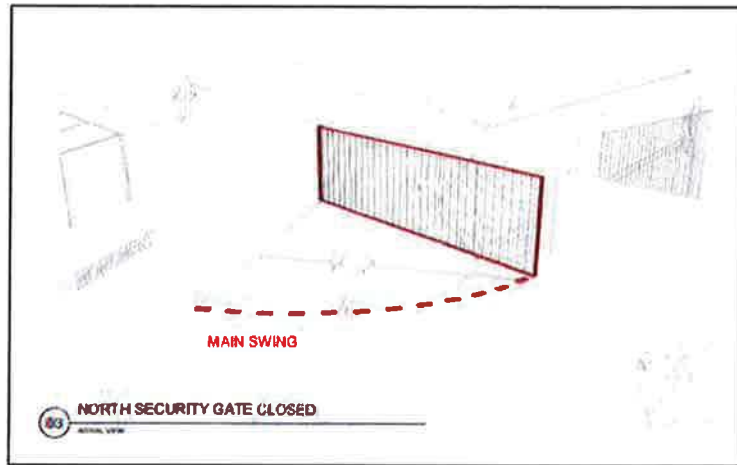
Sociale onveiligheid

In de Haalbaarheidsstudie wordt de randvoorwaarde inzake sociale veiligheid als volgt verwoord (p. 27):

Sociale veiligheid

Het monument moet zowel vanaf de Nieuwe Heren- als vanaf de Nieuwe Keizersgracht goed toegankelijk zijn. De ruimte tussen verschillende delen van het monument moet goed zichtbaar zijn vanaf de openbare ruimte. Vermijden moet worden dat grote onoverzichtelijke besloten delen ontstaan, deze zijn gevoelig voor vandalisme en ongewenst gebruik. Een doorgaande route door of langs het monument, zonder doodlopende stukken, is daarom voorwaarde. De toekomstige ligging van het monument t.o.v. het straatpeil van de Weesperstraat is gunstig voor het zicht vanaf de straat.

Het vergunde gedenkteken is niet sociaal veilig conform deze randvoorwaarde. Dit blijkt alleen al uit het feit dat de Amsterdamse politie het nodig heeft geacht om het gedenkteken 's avonds met hekken af te sluiten en dag en nacht met camera's te beveiligen. Zie naast de plattegrond van het gedenkteken ook onderstaande uitsneden uit de gewaarmerkte bouwtekeningen (01 A resp. 02 A):

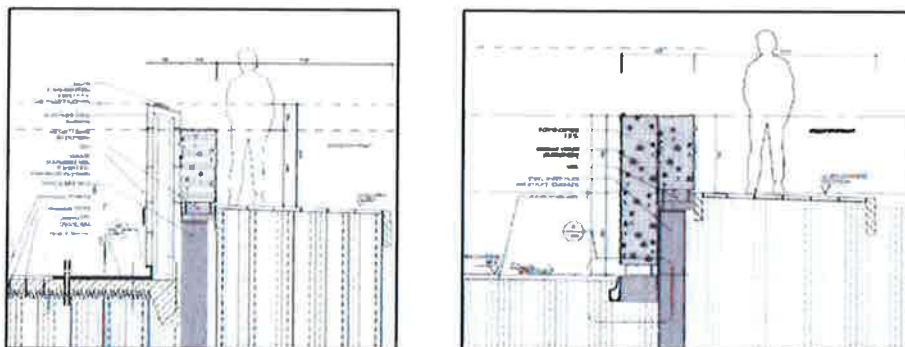
Aldus ontstaat een grotendeels ommuurd, afgesloten en beveiligd complex van hoge muren en onoverzichtelijke hoeken dat de (gevoelens van) onveiligheid juist vergroot. Vgl. het rapport Locatieadvies, waarin op p. 27 over een dergelijk bouwwerk op een andere openbare locatie wordt opgemerkt: “Een ommuurd element op het plein is om redenen van sociale veiligheid (...) minder wenselijk.” Als onderdeel van de openbare ruimte, wat het gebied volgens de gemeente namelijk blijft, is dit ontwerp dus totaal ongeschikt.

Ook de beklemmende sfeer en de desoriëntatie die het gedenkteken volgens initiatiefnemer NAC moet oproepen, creëert een ernstig gebrek aan sociale veiligheid.⁹ Zowel overdag als 's nachts is de ruimte tussen de verschillende delen

⁹ Vgl. de conclusie van RHK over het eerdere ontwerp van Libeskind in de Studie effecten Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark Amsterdam d.d. 24 november 2014, p. 29: “Het gevoel van opsluiting en dreiging dat het ontwerp oproept past wellicht bij emoties die de ontwerper doelbewust heeft willen oproepen. Beoordeeld als onderdeel van de openbare

vanaf de openbare ruimte (zoals de Weesperstraat) door de hoogte en de hoekvormen van de muren en sculpturen nagenoeg niet zichtbaar, wat in strijd is met de randvoorwaarden uit de Haalbaarheidsstudie. Dit vergroot de kwetsbaarheid van het gedenkteken en de bezoekers en vormt daarmee een reële bedreiging van de veiligheid van de directe omgeving.

De hekken bieden bovendien slechts schijnveiligheid, omdat de beukenhaag die het gedenkteken volgens de tekeningen moet scheiden van de Weesperstraat voor ongewenste bezoekers en personen met kwaad in de zin geen onneembare hindernis vormt. Vanaf de Weesperstraat is de haag volgens de vergunning maximaal 85 cm hoog (dus heuphoogte), vanaf het niveau van het gedenkteken maximaal 1,75 meter (zie onderstaande uitsneden uit gewaarmerkte tekening 330 A resp. 331 B):

Ook de hekken waarmee het gebied 's avonds wordt afgesloten vormen geen onneembare hindernis. Geenszins is dan ook uitgesloten dat zich na de nachtelijke afsluiting personen kunnen en zullen ophouden tussen de muren van het gedenkteken, waarop dan nauwelijks zicht bestaat en door de nachtelijke afsluiting niet goed kan worden ingegrepen. En indien dat gebeurt, gaat de gemeente dan alsnog (hoge) hekken langs de Weesperstraat plaatsen, met als gevolg nog meer inbreuk op het zicht op de Hoftuin? Krijgt het gebied dan nog meer de uitstraling van een donkere, afgesloten enclave?

Terzijde wijzen bezwaarden erop dat de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) in de vergadering van 13 december 2017 slechts onder voorwaarden akkoord is gegaan met de aangevraagde wijze van afsluiting van het monument (zie p. 9 van het besluit):

ruimte dat aan algemeen geldende eisen moet voldoen, kan dit ontwerp niet anders dan totaal ongeschikt aangemerkt worden.”

Conclusie
 De aanpassing aan de afsluiting levert een verbetering op ten opzichte van het vorige plan. Als voorwaarde stelt de commissie dat de hoeveelheid tekst op de muur vermindert en het ontwerp van het hekwerk, dat uit de muur schuift, nog wordt aangepast. Een mock-up, waarin de materialisering, detaillering en de posities van de benodigde camera's worden getoond, zal nog ter beoordeling worden voorgelegd.
 De drie naamsaanduidingen zijn nooit tegelijkertijd zichtbaar en daarmee akkoord. Het type en de maat van de bomen met een lichte kroon sluiten goed aan bij het ontwerp van het monument.

Het ontwerp van het hekwerk moet dus nog worden aangepast en ook andere details rond het gedenkteken moeten nog ter beoordeling worden voorgelegd. Bezwaarden merken op dat de bij de vergunning behorende tekeningen dateren van 5 december 2017; die betreffen dus het ontwerp waarop de CRK nog kritiek had. Zie hierover meer in detail het overzicht traject besluitvorming (productie 3, p. 11-12). Wanneer vinden bedoelde aanpassingen dan plaats? En waarom zijn de door de CRK gestelde voorwaarden niet als voorschrift in de vergunning opgenomen? Het is in strijd met de rechtszekerheid dat niet duidelijk is wat er nu precies is vergund.

De hoogte, de vormgeving en de nachtelijke afsluiting van het gedenkteken op deze – door het nagenoeg ontbreken van vrije openbare ruimte er omheen – *ingesloten* locatie leiden tot onveiligheid. Bezwaarden achten de bewering in de ruimtelijke onderbouwing (p. 26) dat in het ontwerp rekening is gehouden met sociale veiligheid en de ‘conclusie’ dat een goed woon- en leefklimaat ter plaatse van het gedenkmontument kan worden gegarandeerd dan ook onbegrijpelijk. Van een open wandelplantsoen, dat een natuurlijke overgang biedt tussen de drukke Weesperstraat en de rustige Hoftuin, transformeert het Weesperstraatplantsoen tot een onoverzichtelijk, besloten en beklemmend gebied, dat criminaliteit kan en zal uitlokken. *Dit* gedenkteken leidt uitsluitend tot meer sociale onveiligheid dan er nu is en tot een verslechtering van het woon- en leefklimaat in de omgeving van het Weesperstraatplantsoen. Zie ook hierna onder f.

Onveilig in geval van paniek en/of calamiteiten, vanwege ontoereikende vluchtmogelijkheden

In de ruimtelijke onderbouwing wordt geen enkele aandacht besteed aan de veiligheid in geval van calamiteiten, zoals de vluchtwegcapaciteit (botsende bezoekersstromen?) en dergelijke. Het NAC zou in overleg zijn met instanties over een calamiteitenplan (ruimtelijke onderbouwing, p. 26), maar dat is het paard achter de wagen spannen. Reeds tijdens het ontwerpproces van het gedenkteken voor deze locatie had dit moeten worden onderzocht. Uit het rapport van de TU Delft blijkt dat er in dat opzicht serieuze risico's kleven aan het vergunde ontwerp. De TU Delft wijst onder meer op het gevaar van stuwning, door de kanalisering van bezoekersstromen in de langwerpige vorm van het gedenkteken (p. 2-3 rapport):

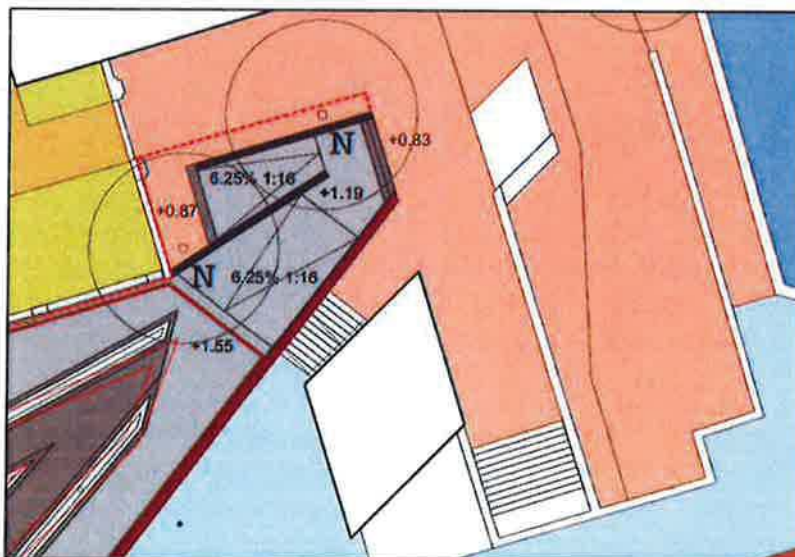
Overdag worden bewegingen van **bezoekers gekanaliseerd** door de langwerpige vorm van het monument. In geval van een calamiteit kunnen de meeste bezoekers (kinderen, ouderen, de meeste volwassenen) het monument niet verlaten aan de kant van de Weesperstraat. Aan de kant van de Hof-tuin vormt het hek een belemmering, met dien verstande dat in het midden zich de toegang tot de Hof-tuin bevindt. Wanneer het erg druk is en er paniek ontstaat, dan kan er stuwning optreden van vluchtende bezoekers richting de ingang van de Hof-tuin.

Een soortgelijke **stuwning** kan met name ook optreden aan de noordzijde van het monument. De toegang/uitgang wordt daar sterk beperkt door de trap en scheidingswand die mede de toegang afbakenen tot de verlaagde metro-ingang Waterloo plein/Weesperstraat. Een zeer ongewenste situatie kan ontstaan wanneer bezoekers het monument langs deze uitgang willen ontluchten en tegelijkertijd grote aantallen passagiers uit de metro naar boven komen.

Ook aan de zuidzijde kan zich stuwning van mensenmassa's voordoen door de omgekeerde V-vorm van het 'onderste' bouwwerk, waardoor er slechts 2 smalle openingen zijn tussen het monument en het hekwerk van de Hof-tuin en de scheidingsmuur met de Weesperstraat.

Rondom het gedenkteken is nagenoeg geen (openbare) ruimte om mensen veilig op te vangen, zeker op momenten dat de (particuliere) Hof-tuin is afgesloten. Ook voor hulpdiensten is het gedenkteken slecht toegankelijk. Dat valt niet achteraf op te lossen met een calamiteitenplan.

Verder betwisten bezwaarders dat is voldaan aan de randvoorwaarde dat het monument goed toegankelijk is. 'Goed' is de toegang vanaf de Nieuwe Herengracht namelijk niet te noemen. Deze zijde heeft een rolstoelvriendelijke ingang, met een hellingbaan, maar de ingang is mede daardoor onverantwoord smal en voorzien van een scherpe bocht (zie onderstaande uitsnede uit gewaarmerkte tekening 6):

Mocht bijvoorbeeld paniek uitbreken, dan is deze ingang – voor bezoekers met rolstoelen, rollators en kinderwagens bestaand uit een smalle hellingbaan met een scherpe bocht – nauwelijks geschikt om een snelle, veilige aftocht te waarborgen.

Vgl. het rapport Van Voskuilen (p. 2): "de vooral voor rolstoelers bedoelde hellingbaan aan de zijde van de Nieuwe Herengracht is wegens ruimtegebrek ongemakkelijk opgevouwen om voldoende lengte te krijgen."

Van een doorgaande route door of langs het monument zoals is bedoeld in (de randvoorwaarden van) de Haalbaarheidsstudie, is geen sprake; óf je loopt geheel aan het gedenkteken voorbij over de stoep langs de Weesperstraat óf je moet via één van de twee ingangen het terrein betreden om er zigzaggend langs de muren en sculpturen aan de andere kant weer uit te gaan. Halverwege biedt alleen de uitgang via de Hoftuin een optie, waarbij bezwaarden erop wijzen dat de Hoftuin particulier terrein is en dat de Diaconie zich het recht voorbehoudt om de tuin af te sluiten. Van een alzijdige toegankelijkheid, zoals in de ruimtelijke onderbouwing wordt gesuggereerd (op p. 26), is zeker geen sprake, want vanaf de Weesperstraat is er geen toegang tot het gedenkteken.

Dit gebrek aan toegang vanaf de Weesperstraat roept, in combinatie met de lagere ligging ten opzichte van de Weesperstraat, de vraag op hoe veilig het gedenkteken overdag eigenlijk is. Er is in tijden van terrorismedreiging niet veel fantasie voor nodig om te bedenken wat er vanaf de hoger gelegen Weesperstraat zou kunnen gebeuren. Maar ook als door een misplaatste grap op een drukke dag paniek zou uitbreken, kunnen de bezoekers van het gedenkteken geen kant op. Een incident met slachtoffers zal enorme impact hebben op de omwonenden en andere buurtgenoten. De veiligheid van bezoekers van het gedenkteken raakt dus ook hun belangen.

Verkeersonveiligheid; stoepbreedte Weesperstraat is ontoereikend

Uit de stedenbouwkundige randvoorwaarden volgt dat de vrije doorloopbreedte van de stoep parallel aan het gedenkteken langs de Weesperstraat minimaal 1,80 meter moet zijn. Een breedte van 3,60 meter verdient echter de voorkeur, aldus de Haalbaarheidsstudie (p. 25). Volgens de ruimtelijke onderbouwing (p. 21) krijgt het trottoir "een gemiddelde breedte van 2 meter". Geen van de tekeningen biedt echter uitsluitel over de exacte breedte van de stoep na realisatie van het monument, dus dit is geenszins zeker. Zelfs als de stoep 2 meter breed zou zijn – waarbij bezwaarden nog opmerken dat de randvoorwaarde de vrije *doorloopbreedte* betreft, dus dat een overhangende haag feitelijk een bredere stoep nodig maakt – is dat beduidend smaller dan de aanbevolen 3,60 meter. Niet is onderbouwd waarom van het advies uit de Haalbaarheidsstudie en van het gemeentelijk beleid ter zake, dat bij drukke publiekstrekkers een stoepbreedte van 3,60 meter behelst (aldus de gemeente zelf in de Haalbaarheidsstudie, p. 30), is afgeweken.

Voor een bredere stoep is naar de mening van bezwaarden alle aanleiding, omdat het naastgelegen fietspad een drukke, doorgaande verkeersroute is waarvan per uur ruim 500 fietsers gebruik maken. Voetgangers die voor elkaar uitwijken, zullen

bij een smal voetpad eerder op het fietspad stappen, met alle risico op botsingen met fietsers van dien. In het geval van toeristen is dat zelfs een reëel gevaar, omdat die veelal niet bedacht zijn op (de snelheid van) de Amsterdamse fietsers en zonder op of om te kijken een fietspad opstappen – ook bijvoorbeeld om een foto te maken. Ook fietsers stappen wellicht af om vanaf de stoep naar het gedenkteken te kijken. Verder lopen voetgangers in een trechter, omdat de stoep langs de Weesperstraat smaller is dan de trottoirs van de naastgelegen bruggen (Van Voskuilen, p. 3).

De stoep moet ruimte bieden aan de voetgangersstromen in de toekomstige situatie; op drukke dagen worden 200 bezoekers per uur verwacht (wat er bij groepsgewijs bezoek makkelijk veel meer zouden kunnen zijn). Verder wordt melding gemaakt van schoolreisjes, georganiseerde (bus)reizen en herdenkingsdagen (ruimtelijke onderbouwing, p. 18). Te verwachten valt inderdaad dat veel bezoekers niet een voor een, maar juist met meerdere personen tegelijk of in grote groepen naar het gedenkteken zullen komen (rapport Van Voskuilen, p. 3). Daarbij wijst Van Voskuilen erop dat bij het monument, een indrukwekkende plek voor overpeinzing en bewustwording, de alertheid van de bezoekers voor de omgeving zal afnemen (t.a.p.). Voor groepen bezoekers – laat staan voor twee elkaar tegemoetkomende groepen – is een stoep van 1,80 meter niet veilig.

Dit alles in aanmerking nemend is de beoogde stoepbreedte uit een oogpunt van (verkeers)veiligheid ontoereikend. In de Haalbaarheidsstudie is opgemerkt dat afhankelijk van de gekozen ontwerprichting zal moeten worden gestreefd naar maximalisatie van de stoepbreedte (p. 25). Bij het nu vergunde ontwerp loopt parallel aan de stoep een afscheiding en is er vanaf de dus stoep geen enkele uitwijkmogelijkheid richting gedenkteken; bij dit ontwerp is maximalisatie richting de voorkeursstoepbreedte van 3.60 meter dus noodzakelijk. Vgl. ook de analyse van Van Voskuilen, die een breedte van 5 meter aanbeveelt.

Voor zover zou worden betoogd dat er bij een bredere stoep dan thans is voorzien onvoldoende ruimte voor het gedenkteken resteert, illustreert dat de ongeschiktheid van het Weesperstraatplantsoen voor het door het NAC gewenste namenmonument.

d. de materiaalkeuze voor het gedenkteken brengt onevenredige hinder door reflecties mee

Onderdeel van het gedenkteken zijn hoge, roestvrijstalen sculpturen die dusdanig worden gepolijst dat zij de omgeving spiegelen. De ontwerper noemt deze sculpturen 'letters of reflection'. De beoogde spiegeling is zo sterk, dat het nodig was een reflectiestudie te laten verrichten (Peutz-rapport 'Onderzoek naar mogelijke reflecties in het monument naar de omgeving' d.d. 14 augustus 2017;

hierna: de reflectiestudie). Uit die studie blijkt dat verschillende omwonenden, met name de bewoners van de Weesperstraat, met ernstige lichthinder door reflectie van de 'letters of reflection' zullen worden geconfronteerd. Het gaat daarbij om hinderlijke reflecties van autolampen van passerende auto's en van zonlicht in de sculpturen naar de omgeving. Zie de volgende visualisaties en bevindingen uit de reflectiestudie:

Zonreflecties (voorbeelden; zie voor meer 10 e.v. reflectiestudie)

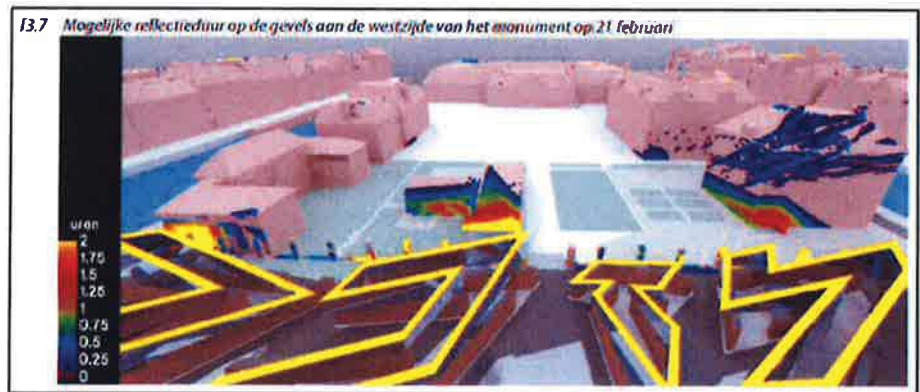

En de conclusie daarover van Peutz (p. 11):

Uit de resultaten blijkt dat er over het jaar op de gehele gevel van het gebouw reflecties kunnen optreden. In de najaar/winter periode is de reflectieduur daarbij beperkt. In de voorjaar zomer periode is de reflectieduur op het grootste deel van de gevel eveneens beperkt (een aantal korte momenten van een paar minuten). Lokaal is de mogelijke reflectieduur echter langer, en kan deze in totaal ca. 1,5 uur bedragen. De reflecties zijn afkomstig van de bovenzijde van de karakters, en zullen omdat het licht van beneden komt snel tot hinder leiden voor de kijker. Een voorbeeld van een beeld van de reflectie op de gevel is weergegeven in figuur 3.5.

Uit het onderzoek van Peutz blijkt dat op sommige locaties wel 1,5 – 2 uur zonreflecties kunnen worden ervaren, die naar hun aard zeer hinderlijk zijn. Je zal er maar wonen... De Bewonersvereniging Studentenflat Weesperstraat komt uitdrukkelijk op voor dit belang.

Ook op diverse van de historische gebouwen rond de Hoftuin en in de Hoftuin zelf zijn langdurige reflecties waarneembaar. Zie p. 12 e.v. van de reflectiestudie, waaruit blijkt dat de reflectieduur op het theehuis kan oplopen tot enkele uren. En zie ook p. 18-19 voor de reflectieduur op de tuin zelf (maaiveld):

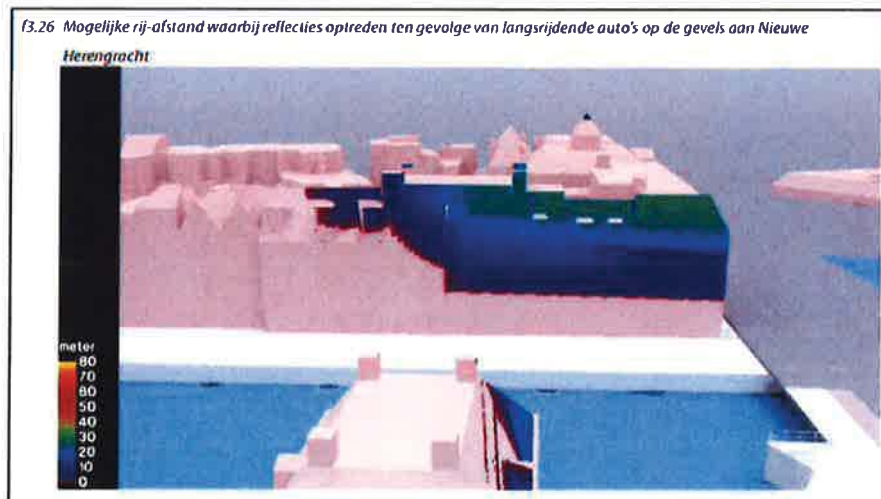
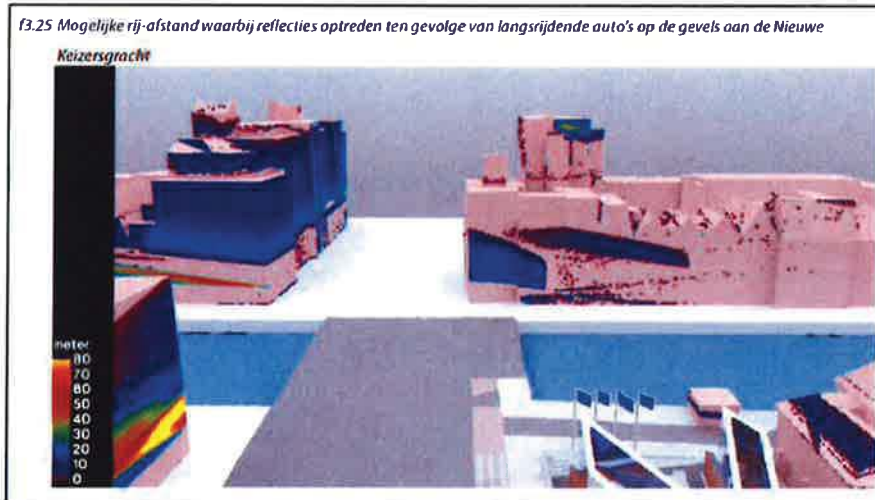

Wie van bovenaf op het gedenkteken (uit)kijkt, zoals de bewoners van de flat aan de Weesperstraat er recht tegenover, zal – zeker bij zon- en helder daglicht – continu worden verblind door de reflecties van de letters.

Koplampreflecties

Over de koplamp reflecties schrijft Peutz (p. 22): “Uit de resultaten blijkt dat er op verschillende gevels over een significante rij-afstand een reflectie zichtbaar is. Op de gevels aan de oostzijde van de Weesperstraat [de studentenflat – ABB] is op een aantal woonlagen een reflectie zichtbaar over een rij-afstand die lokaal oploopt tot ca. 100m.” Op verschillende plekken is de reflectie over een rij-afstand van tientallen meters zichtbaar:

De spiegeling blijft dus over een relatief grote rijafstand op één plaats. Het resultaat hiervan is dat op verschillende gevels elke langsrijdende auto tot een langdurige

reflectie leidt. Het drukke verkeer in de Weesperstraat zal daardoor een aaneenschakeling van reflecties opleveren, wat tot onevenredige hinder voor de bewoners leidt.

Waarom is dat allemaal aanvaardbaar? Voor de functie van het gedenkteken, namelijk het tonen van de namen om de slachtoffers te herdenken, zijn de spiegelende sculpturen helemaal niet nodig. Welk belang wordt met de materiaalkeuze gediend dat zwaarder weegt dan de bescherming van omwonenden tegen deze hinderlijke reflecties? Aan die vraag wordt noch in de reflectiestudie, noch in de ruimtelijke onderbouwing aandacht besteed. In de ruimtelijke onderbouwing worden de nadelige gevolgen vanwege de reflecties gebagatelliseerd (zie p. 31). Voor zover in de reflectiestudie wordt gesteld dat "bij de beoordeling van de reflecties moet worden bedacht dat deze op een aantal plaatsen niet anders zullen zijn dan het licht van een normaal langsrijdende auto", merken de bezwaarders op dat dat de reflecties niet minder hinderlijk maakt. Bovendien gaat deze vergelijking mank, omdat de reflecties van het gedenkteken zoals uit de reflectiestudie blijkt en hierboven is toegelicht veel langer duren dan die van een 'normaal langsrijdende auto' en ook worden ondervonden op de hogere delen van gevels waar normaal gesproken geen koplampen van langsrijdende auto's op schijnen.

e. het gedenkteken leidt tot een onevenredige aantasting van cultuurhistorische waarden, in het bijzonder (de zichtrelatie met) de Hofstuin en de historische bebouwing daar omheen (als onderdeel van het kerngebied van de 17^e eeuwse grachtengordel Unesco werelderfgoed)

Het Weesperstraatplantsoen ligt in de kernzone van het sinds 2010 door Unesco beschermde werelderfgoedgebied, behoort tot beschermd stadsgezicht en in het bestemmingsplan is aan de gronden de 'Waarde – cultuurhistorie' toegekend. Behoud van de cultuurhistorische- en architectuurhistorische waarden staat bij deze gronden voorop. Bouwen is hier niet toegestaan. De vergunning is verleend met toepassing van de afwijkingsbevoegdheid van art. 33 van het bestemmingsplan. Die bevoegdheid mag echter alleen worden gebruikt indien dat niet tot gevolg heeft dat de karakteristiek van het stadsgezicht in onevenredige mate wordt aangetast en/of aan de ruimtelijke kwaliteit van het plangebied in onevenredige mate afbreuk wordt gedaan.

Aan deze voorwaarde is niet voldaan. Het hoge, kolossale gedenkteken, deels uitgevoerd in sterk spiegelend roestvrijstaal, doorbreekt als gezegd (zie reeds hiervoor onder b) de uit cultuurhistorisch oogpunt essentiële zichtrelatie tussen de Weesperstraat en de Hofstuin en vormt ook door zijn omvang en contrasterende vormgeving een ernstige aantasting van de cultuurhistorische waarden ter plaatse, te weten het bijzondere blok of quadrant tussen Amstel, Nieuwe Herengracht,

Nieuwe Keizersgracht en Weesperstraat (zie voor een beschrijving p. 17 van de Haalbaarheidsstudie alsmede bijgevoegde Notitie Stadsgezicht van sociaal geograaf E. Matser (**productie 19**)). Alle bebouwing in dat blok heeft de status van beschermd monument (Orde 1). Op de structuur van het bijzondere bouwblok, waarop ook na de aanleg van de metro en de komst van grootschalige woon- en kantoorgebouwen in de Weesperstraat altijd zicht heeft bestaan, wordt met het vergunde ontwerp een inbreuk gemaakt. Niet is onderbouwd of gemotiveerd waarom deze aantasting aanvaardbaar zou zijn. In de ruimtelijke onderbouwing wordt in welgeteld één alinea (op p. 15) een inhoudelijke opmerking gemaakt over het ontwerp in relatie tot de cultuurhistorische waarden. Paragraaf 4.4 Cultuurhistorie bevat uitsluitend een beschrijving van de cultuurhistorie en de regels ter bescherming daarvan. De conclusie in de ruimtelijke onderbouwing "dat de beoogde ontwikkeling de aanwezige cultuurhistorische waarden in het gebied verstrekt" (p. 23 onderdaan) is nergens op gebaseerd.

Volgens bedoelde alinea in de ruimtelijke onderbouwing sluit de materiaalkeuze van het gedenkmoment "zorgvuldig aan bij de karakteristiek van het gebied" (zie onderaan p. 15 van de ruimtelijke onderbouwing). Dit wordt echter niet uitgelegd of toegelicht. Dat kan ook niet, want de materiaalkeuze sluit niet aan bij het historische karakter van de omgeving. Aansluiting bij het historische karakter is ook helemaal niet de bedoeling van de initiatiefnemer en het ontwerp. Zie de toelichting die het NAC in een besloten overleg op 25 november 2015 met de gemeente op het beoogde ontwerp heeft gegeven (productie 7, p. 2):

Op verzoek van de heer Polderman geeft de heer Blanken nog een toelichting waar het ontwerp volgens het NAC aan moet voldoen.

- Het monument moet een schreeuw zijn
- Het moet prestigieus zijn
- Het moet confronterend zijn
- Het moet beklemmend zijn
- Men moet er over struikelen
- Men moet gedesoriënteerd raken
- Het monument mag niet weg gestopt worden en moet dus juist niet opgaan in de omgeving.

Dus: niks inpassen in de omgeving, niks aansluiten bij de karakteristiek van het stadsgezicht. Het ontwerp moest van het NAC juist confronterend zijn en mocht niet opgaan in de – als cultuurhistorisch waardevol *beschermd* – omgeving.

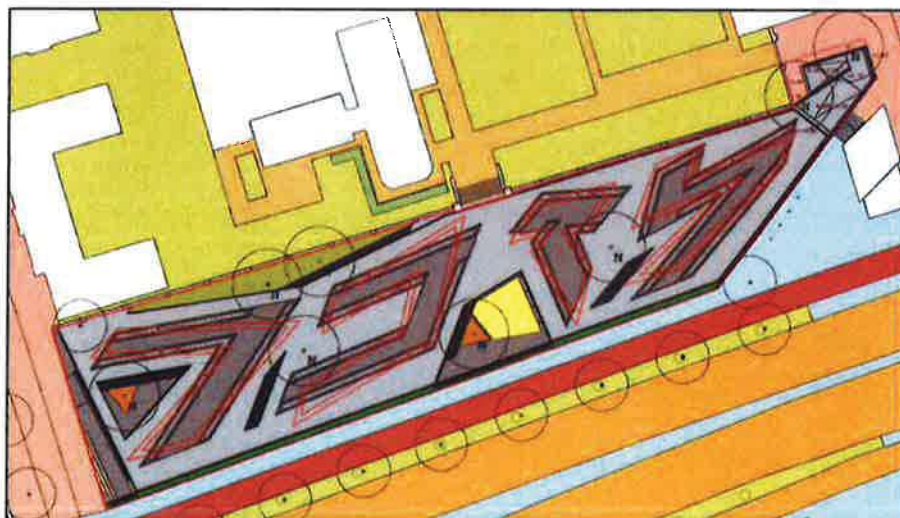
Bezwaarden kunnen niet anders concluderen dan dat er voor de inbreuk op de cultuurhistorische waarden geen goede ruimtelijke onderbouwing is gegeven en dat de verleende vergunning tot een onevenredige aantasting van de karakteristiek van het historisch stadsgezicht leidt. Dit is de eerste omvangrijke inbreuk in de kernzone sinds de aanwijzing als werelderfgoed; het bevreemdt dat daar kennelijk zo lichtvaardig toe kan worden besloten. Ook is niet voldaan aan de voorwaarde voor toepassing van de afwijkingsbevoegdheid uit art. 33 van het bestemmingsplan. Dit betekent dat ten onrechte de reguliere procedure is toegepast.

f. de kwaliteit van de woon- en leefomgeving verslechtert door de komst van dit gedenkteken; het Weesperstraatplantsoen wordt *de facto* onttrokken aan de openbare ruimte door de besloten vormgeving van het gedenkteken en de nachtelijke afsluiting met hekken

Volgens de ruimtelijke onderbouwing neemt de kwaliteit van de openbare ruimte door de komst van het gedenkteken toe, omdat "een doorgangsgedebied voor voetgangers" verandert naar "een verblijfsgebied met een imposant gedenkmonument" (p. 15). Een verdere motivering wordt niet gegeven.

Van een verbetering door verandering van 'doorgangsgedebied' naar 'verblijfsgebied' zou wellicht sprake kunnen zijn als bij het ontwerp de stedenbouwkundige randvoorwaarden in acht zouden zijn genomen. In de vergunde vorm, evident in strijd met de stedenbouwkundige randvoorwaarden, neemt de kwaliteit van de openbare ruimte echter niet toe maar af. Het ontwerp lijkt "met de schoenlepel in de locatie geperst" en de ruimte tussen de verschillende onderdelen van het monument en tussen die onderdelen en de hekken en heggen is "claustrofobisch" krap (Van Voskuilen, p. 2).

Het Weesperstraatplantsoen wordt verder *de facto* onttrokken aan de openbare ruimte, doordat het 's avonds en 's nachts met hekken wordt afgesloten. Aan de eis van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit, dat het landschappelijk karakter van de plek overeind moet blijven, is niet voldaan; afgezien van enkele kleine bomen en twee hagen wordt het gebied geheel bestraat met donkergrijze natuursteen tussen de muren, grijze 'gebonden halfverharding' op de rest van het terrein en witte kiezels op het middenplateau (lichtgeel in onderstaande uitsnede uit de bij het besluit behorende tekening van het maaiveld; zie deze tekening juncto de materiaalstaat behorend bij de vergunning):

In plaats van een vriendelijk ogend groen plantsoen zien omwonenden en passanten een stenig geheel, een kolossaal, ommuurd, confronterend en onregelend monument. De permanente aanwezigheid van een dergelijk onregelend monument is onevenredig belastend voor de mensen die wonen (en werken) in de directe omgeving ervan, nu zij daar dagelijks mee zullen worden geconfronteerd en zij die confrontatie redelijkerwijs niet kunnen ontlopen. Bezwaarders benadrukken nogmaals, zoals in de inleiding al is aangegeven, dat zij niet tegen een namenmonument zijn – en velen van hen zelfs niet principieel tegen een namenmonument op deze locatie –, maar wel tegen *dit* ontwerp voor *deze* locatie.

g. in strijd met de stedenbouwkundige randvoorwaarden zijn de beeldbepalende iepen en de bomen langs het fietspad niet in het ontwerp meegenomen

In en langs het Weesperstraatplantsoen staan 34 bomen, waaronder twee beeldbepalende iepen aan weerszijden van het Monument van Joodse Erkentelijkheid. Eén van de stedenbouwkundige randvoorwaarden is dat deze iepen moeten worden behouden, zie p. 27 van de Haalbaarheidsstudie:

Te handhaven bomen

De bestaande bomen langs het fietspad kunnen worden gehandhaafd en ingepast in de verbreedde stoep. De bomenrij op het niveau van het plantsoen kan niet worden gehandhaafd, deze bomen moeten worden gecompenseerd ter plaatse of in de directe omgeving. Beeldbepalende iepen aan weerszijde van het Monument van Joodse Erkentelijkheid moeten worden behouden.

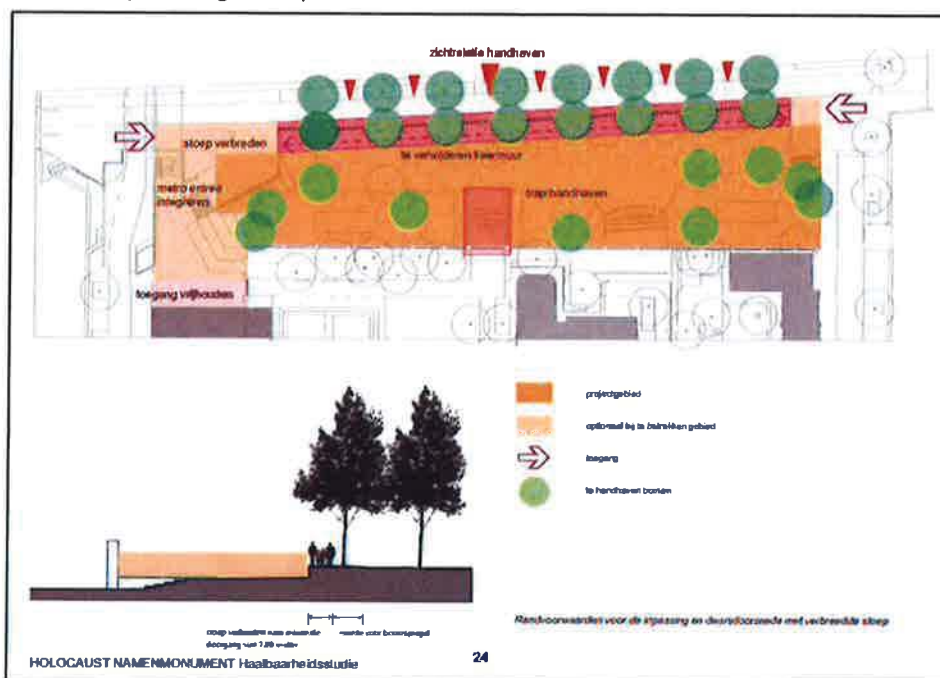
'Moeten', dus dit is geen suggestie of aanbeveling, maar een verplichting.

Ook de bomen langs het fietspad zouden volgens de randvoorwaarden in de Haalbaarheidsstudie, waarmee de raad heeft ingestemd, behouden moeten blijven en zouden moeten worden "ingepast in de verbreedde stoep". Deze bomen behoren als structuurbepalende bomengroep (een dubbele rij iepen langs de Weesperstraat) tot de bomenstructuur van de gemeente Amsterdam, zie de Bomen Effect Analyse behorend bij de kaptoestemming op p. 6:

16 onderzoeksbomen hebben conform de indeling van het Handboek Bomen de status van hoofdstructuur. In het bomenbeleidsplan van de gemeente Amsterdam, stadsdeel Centrum komt deze status overeen met de status 'belangrijk'. Dit wil zeggen dat de bomen een belangrijke meerwaarde hebben gerelateerd aan hun functie en status, en formeel zijn geregistreerd als structuurbepalende bomengroep. De 16 bomen maken deel uit van de dubbele rij iepen langs de Weesperstraat, die in zijn geheel onderdeel is van de bomenstructuur van de gemeente Amsterdam (conform het bomenbeleid van de gemeente Amsterdam, stadsdeel Centrum, d.d. 6 februari 2012).

Op de verbeelding van de stedenbouwkundige randvoorwaarden (p. 24 van de Haalbaarheidsstudie), hieronder met de te handhaven bomen in groen, is duidelijk te zien dat het uitgangspunt in de Haalbaarheidsstudie is dat een substantieel deel

van de aanwezige bomen, waaronder de dubbele bomenrij langs het fietspad, in het ontwerp wordt geïncorporeerd:

Dit is niet gebeurd; niet alleen de bomenrij op het niveau van het plantsoen (aan de binnenzijde van de keermuur) verdwijnt, ook de hoger gelegen rij van acht bomen langs het fietspad zal blijken de vergunning worden gekapt.

De vergunning is in strijd met deze randvoorwaarden verleend. Het vergunde ontwerp is namelijk niet realiseerbaar zonder deze iepen (en 23 andere bomen) te kappen.¹⁰ De omgevingsvergunning voor het gedenkteken constitueert de 'noodzaak' voor deze kap. In de ruimtelijke onderbouwing staat echter geen enkel woord over het verdwijnen van de beeldbepalende iepen noch over de rest van de bomen. Waarom is deze randvoorwaarde in het ontwerp niet gerespecteerd? Die voorwaarde is niet voor niets gesteld. Bezwaarden begrijpen niet dat zelfs geen moeite is gedaan om de enige twee beeldbepalende bomen uit het plantsoen (van de 25) in het ontwerp te incorporeren en dat het bestuur dit kennelijk zo maar en zonder motivering accepteert. Dat getuigt niet van goede besluitvorming, nog los van het feit dat het bestuur hiermee buiten de randvoorwaarden – het 'mandaat' – van de raad is getreden.

¹⁰ Voor deze kap is afzonderlijk vergunning verleend, waartegen eveneens bezwaar is gemaakt.

h. onzekerheid over relocatie te verplaatsen monumenten

Voor de realisatie van het gedenkteken moeten de twee huidige monumenten wijken, het Monument van Joodse Erkentelijkheid en het Vaz Dias monument. Beide monumenten moet elders een passende plek krijgen. Dat vereist een zorgvuldig traject, aldus ook de Haalbaarheidsstudie (p. 27). Een zorgvuldige relocatie van dit monument is dus een randvoorwaarde voor de inpassing van het namenmonument. Er is echter nog geen enkele duidelijkheid over een nieuwe locatie, in het bijzonder voor het Monument van Joodse Erkentelijkheid. Uit recente stukken blijkt zelfs dat de gemeente overweegt om dit monument tijdelijk op te slaan. Dat is in strijd met deze randvoorwaarde en in strijd met herhaaldelijk gedane toezeggingen van de gemeente dat voor de huidige monumenten een passende oplossing moet worden gevonden. Op zijn minst zou aan de omgevingsvergunning de voorwaarde moeten zijn verbonden dat de vergunning pas mag worden gebruikt als voor beide monumenten een passende locatie is gevonden.

i. economische uitvoerbaarheid is niet verzekerd, in het bijzonder wat betreft het onderhoud en beheer van het gedenkteken en de directe omgeving daarvan

De kosten voor de realisatie van het gedenkteken, inclusief de inrichting van het terrein, komen voor rekening van het NAC. Het NAC heeft de financiering echter verre van rond. In een gemeentelijk memo d.d. 9 november 2017 over de financiële stand van zaken (**productie 20**) lezen bezwaarden dat de kosten door het NAC geraamd zijn op € 7,5 mln exclusief btw en exclusief onvoorziene kosten (dat wordt dus zeker € 10 mln). Het NAC zegt circa de helft binnen te hebben (€ 4 mln). De gemeente concludeert: "Er ontbreekt dus nog een substantieel deel in de dekking." Mogelijk heeft het NAC inmiddels meer gelden binnengehaald, de € 7,5 mln – laat staan de 10 – is zeker nog niet bereikt.

De economische uitvoerbaarheid is dus geenszins verzekerd en de risico's daarvan zijn voor de gemeente groot. In datzelfde memo wordt voor die risico's gewaarschuwd en wordt een aantal vragen gesteld dat nog zal moeten worden beantwoord:

Risico's

Het NAC wil het risico nemen om te starten met de bouw indien 2/3 van het benodigde budget beschikbaar is. Zij stelt dat de fondswerving voor de laatste 1/3 van het budget parallel kan lopen aan de bouw en dat deze positief wordt beïnvloed indien éénmaal daadwerkelijk is gestart.

Het stadsdeel Centrum wil het beschikbaar stellen van de grond aan het NAC verbinden aan de voorwaarde dat er een door partijen (NAC en de gemeente) getekende Overeenkomst ligt. Dit moet de garantie bieden dat het project financieel haalbaar is en na de start ook kan worden afgebouwd zonder dat de gemeente hierin financiële risico's draagt.

Dit vraagt uiteraard aan de voorkant ook om een duidelijk gemeentelijk standpunt ten aanzien van:

1. acceptatie van het toekomstig eigendom
2. acceptatie van kosten voor het toekomstig beheer, onderhoud en veiligheid
3. eventuele bijdrage in de bouwkosten
4. eventuele bijdrage in de kosten voor de ceremoniële opening

Voorkomen moet worden dat indien als gevolg van eventuele (financiële) problemen tijdens de realisatie fase het project stagneert deze op de gemeente worden afgewenteld. Een onafgebouwd NHN is onbestaanbaar. Indien het project om financiële redenen stagneert kan de gemeente (publicitair) in een lastige positie komen.

Bezwaarden achten het onbegrijpelijk dat een vergunning is verleend vóórdát over bovenstaande duidelijkheid bestaat.

Verder ligt ook het risico op eventuele planschade bij het NAC, dat daartoe een planschadeovereenkomst met de gemeente zal sluiten (zie de ruimtelijke onderbouwing, p. 35). Het risico op planschade is reëel gezien de enorme impact op de directe omgeving van dit ontwerp. Het is echter zeer de vraag of het NAC, een kleine organisatie met een bescheiden begroting, dat risico kan dragen. Uit de financiële stukken die het NAC op de eigen website heeft gepubliceerd blijkt bijvoorbeeld dat de algemene reserve van het NAC eind 2016 slechts € 18.000 bedraagt (Balans 2016, productie 21).

Anders dan de ruimtelijke onderbouwing op p. 35 suggereert, is er dus alle aanleiding om aan de economische haalbaarheid van het plan te twijfelen. Bezwaarden vrezen dat de rekening uiteindelijk bij de gemeente komt te liggen, dus bij de Amsterdamse belastingbetaler.

Daar komt bij dat de kosten van het gedenkteken niet ophouden na de realisatie. Het is de bedoeling dat het gedenkteken na realisatie 'cadeau' wordt gegeven aan de stad Amsterdam. Dit betekent dat de gemeente verantwoordelijk wordt voor de kosten van beveiliging, beheer en onderhoud. Dat zijn structurele, jaarlijks terugkerende kosten. Uit stukken die bezwaarden met een beroep op de Wob hebben verkregen, blijkt dat over beheer, veiligheid, eigendom, financiën, communicatie en start bouw een door de raad goed te keuren samenwerkingsovereenkomst met het NAC zal worden opgesteld (zie Notitie

'Scoop en opdrachtgeverschap van het Holocaust Namenmonument', **productie 22**). Voor zover bij bezwaarden bekend is een dergelijke overeenkomst nog niet tot stand gekomen, is de hoogte van de structurele beheer- en onderhoudskosten nog niet in beeld en is binnen de gemeente ook nog geen 'potje' gevonden voor de financiering van bedoelde kosten. Ook in zoverre is de economische uitvoerbaarheid verre van zeker.

5 Conclusie en appel aan het bestuur

Uit het voorgaande volgt dat de verleende vergunning niet in stand kan blijven; het vergunde ontwerp past niet op deze locatie.

Bezwaarden menen dat het in dit dossier dieper gaat dan de vraag of het ontwerp alsnog zou kunnen worden ingepast op deze locatie. Naar hun overtuiging is een volledige heroverweging nodig van de betrokkenheid van de stad bij de eventuele komst van een Holocaust Namenmonument en van de wijze waarop die betrokkenheid dan vorm zou moeten krijgen.

Want een van de meest opmerkelijke elementen uit dit hele dossier is de ingewikkelde verhouding tussen enerzijds het feit dat sprake is van een particulier initiatief en anderzijds de grootse, nationale statuur die het namenmonument zou moeten krijgen. Op enig moment is (daardoor?) ergens binnen de gemeente de overtuiging ontstaan dat aan dit initiatief zou moeten worden meegewerkt – en kennelijk *coûte que coûte*. En vervolgens blijkt dat dit 'nationale' monument voor het overgrote deel met publieke middelen zal worden gefinancierd; niet alleen van Amsterdam, dat de grond beschikbaar stelt en na realisatie als ontvanger van dit 'cadeau' aan de stad verantwoordelijk wordt voor (de kosten van) beheer en onderhoud, maar ook van andere gemeenten en van het rijk.

Vanuit dit gegeven – een particulier initiatief voor een nationaal, met publiek geld gefinancierd monument – is het niet goed te verdedigen dat *alle* keuzes over locatie en ontwerp feitelijk uitsluitend door het NAC zijn gemaakt, met slechts minimale invloed van anderen. Over de locatie had alleen de gemeente nog enige stem, maar omdat het bestuur de doelen van het NAC op aandringen van het NAC zwaarder liet wegen dan andere belangen is de keuze *de facto* door het NAC bepaald. Het ontwerp is door het NAC gedictieerd, met voorbijgaan aan de meeste stedenbouwkundige randvoorwaarden die de raad had gesteld. Dit alles heeft zich afgespeeld in een besluitvormingsproces dat zoveel mogelijk buiten het politieke en publieke debat is gehouden, alsof het om 'zomaar' een bouwwerk op initiatief van een particuliere partij ging; zonder inbreng van deskundigen, ontwerpers en kunstenaars, zonder inbreng van andere betrokken (al dan niet Joodse) organisaties, zonder inspraak en betrokkenheid van of terugkoppeling naar (al dan niet in de buurt wonende) Amsterdammers. En ook zonder dat enig onderzoek is

verricht naar het draagvlak voor zo'n soort monument als waarvoor nu vergunning is verleend.

Bezaarders menen dat het nu het moment is om een aantal stappen terug te doen, het moment voor de gemeente Amsterdam om zich opnieuw te beraden over het hele dossier. Wil de gemeente Amsterdam een nationaal Holocaust Namenmonument binnen de gemeentegrenzen? Wil de gemeente hiervoor publieke ruimte en (aanzienlijke) publieke middelen beschikbaar stellen – ook als dat voor een zeer lange termijn zou zijn? En wat voor soort monument zou dat dan moeten zijn, waarvoor is draagvlak en wat voor soort vorm is geschikt?¹¹

Daarbij zou ook al vooraf moeten worden nagedacht over de inpasbaarheid van een dergelijk monument. Wat is de invloed van de locatie op een monument en wat is de invloed van een monument op de omgeving? Hoe kan worden gekomen tot zinvolle gedachten over de wenselijke combinatie van locatie en ontwerp? In welke mate is het bijvoorbeeld gerechtvaardigd om van omwonenden te vragen om te leven naast een confronterend monument, waarvan het de bedoeling is dat men gedesoriënteerd raakt en dat "een schreeuw, een aanklacht" zou moeten zijn?

Het is tijd om in alle openheid na te denken en te debatteren over hoe een namenmonument in Amsterdam tot stand zou kunnen komen. Op welke wijze zou samengewerkt kunnen of moeten worden met particulier initiatief, in casu het NAC, of misschien ook anderen? Wie, welke personen, organisaties en maatschappelijke geledingen, zouden bij het hele proces kunnen of zelfs moeten worden betrokken? Hoe kan draagvlak worden gegarandeerd, wat voor procedures zouden voor de totstandkoming van een dergelijk project moeten worden ingericht en hoe kan een zorgvuldige en evenwichtige belangenafweging plaatsvinden?

Naarmate een project ingrijpender is voor de omgeving wordt van het bestuur meer zorgvuldigheid verwacht bij de besluitvorming, in het bijzonder bij de toetsing aan normen die voor de bescherming van de omgeving, voor de bescherming van de belangen van derden en in verband met de veiligheid zijn gesteld. Dit geldt te meer als daar, zoals in dit geval, bijkomt dat het hele project is omgeven met een grote gevoeligheid, in verband waarmee het uiteten van bezwaren en kritiek op de gang van zaken en op het ontwerp maar al te gemakkelijk als ongepast wordt weggezet. Juist bij zo'n gevoelige kwestie moeten belanghebbende derden op de bescherming van hun belangen door de overheid kunnen rekenen.

¹¹ Dat monumenten in vele vormen bestaan en dat indrukwekkendheid niet per se in de omvang zit, stipt Herman Vuijsje bijvoorbeeld aan in het artikel "Het Holocaustmonument: groot groter grotesk" dat op 28 mei 2016 in NRC Handelsblad verscheen (**productie 23**).

Bezwaarden menen dat een zorgvuldige besluitvorming over een dergelijk belangrijk en beladen project van niet te onderschatten belang is. Aan zorgvuldigheid heeft het, zoals hiervoor is aangetoond, in zeer ernstige mate ontbroken. Bezwaarden doen daarom een dringend beroep op het bestuur van de stad, dat ook *hun* bestuur is, om het bezwaar tegen de verleende vergunning(en) op basis van alle naar voren gebrachte argumenten gegrond te verklaren, de aangevraagde vergunning(en) in heroverweging wegens strijd met een goede ruimtelijke ordening te weigeren, en zich vervolgens te beraden over de toekomst van dit dossier.

Doorgaan op het ingeslagen pad en proberen de gebreken te herstellen, zal – nog daargelaten dat dit materieel niet goed mogelijk lijkt – dit ontbreken van zorgvuldigheid nooit in voldoende mate kunnen compenseren. Daarom, geacht bestuur, doen de bezwaarden een appel op u: neem uw verantwoordelijkheid en geef herdenken in Nederland, geef het namenmonument, geef de stad en zijn burgers een nieuwe en faire kans.

Tot slot verzoeken bezwaarden u bij een gegrond bezwaar om een vergoeding van de kosten van deze procedure.

Hoogachtend,

A.B. Blomberg
advocaat

Knipselmap bij beroepschrift Namenmonument

A. Krantenartikelen en ingezonden stukken

1. 1995-12-09 Volkskrant - Peter Brusse
Mijn verdriet tegen jouw verdriet
2. 2014-09-25 De Groene – Fogteloo in gesprek met Assman:
Ooggetuigen sterven uit
3. 2016-05-28 NRC – Herman Vuijsje
“Het holocaust monument: groot groter grotesk”
4. 2016-06-18 Volkskrant – de Swaan en van Houweling
Bedenkt eer gij herdenkt
5. 2016-08 -27 De Telegraaf
Hoop voor Holocaust monument
6. 2016-12-22 NIW
gemengde reacties
7. 2017-12-16 NRC brief PL Catz
Namenmonument is complexer dan je denkt
8. 2018-01-16 Algemeen Dagblad – Column Marjan Berk –
Mosterd
9. 2018-04-04 Volkskrant
Hoogleraren: Van der Laan was onzorgvuldig bij procedure Holocaustmonument
10. 2018-04-21 Parool
En dan ben je ineens een nimby
11. 2018-05-03 Parool
Ed van Thijn: wat kun je meer doen dan herdenken?
12. 2018-05-17 Volkskrant
Amsterdam sticht een nationaal slavernij museum- Iedereen mag meedenken
13. 2018-10-12 website en mailing NAC
NAC is alle leugens zat – geannoteerde brief kunstenaars
14. 2018-10-18 NRC – Grishaver
Heel Nederland wil dit monument
15. 2018-10-18 NRC – 54 kunstenaars en wetenschappers
Monument moet van iedereen zijn.
16. 2018-10-19 NRC Commentaar
Stop het conflict om een noodzakelijk gedenkteken
17. 2018-10-27 NRC - H. van Houweling
Dit monument neemt ons denken over
18. 2018-11-28 de Groene – Joost de Vries
Nationaal Holocaust Monument: 380 meter namen
19. 2018-12-17 Volkskrant - Maarten Kloos
Juist ‘ruimte’ is datgene wat je de slachtoffers die worden herdacht, symbolisch wilt gunnen

B Audio en video:

20. 2016-05-30 Tv - Nieuwsuur spreekt met Herman Vuijsje en David Barnouw -
<https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2108172-onenigheid-over-nieuw-holocaustmonument-amsterdam.html?title=ruzie-om-grootte-holocaustmonument-amsterdam>
21. 2018-10-22 Radio 1: spraakmakers. Interview met Herman Vuijsje
<http://www.nporadio1.nl/spraakmakers/onderwerpen/476504-herman-vuijsje-over-de-discussie-rondom-het-nationaal-holocaust-monument?share=33212&t=0>

Volkskrant - 9/12/95

Mijn verdriet tegen jouw verdriet

PETER BRUSSE - 09/12/95, 00:00

Is er nog behoefte aan een nieuw herdenkingsmonument? De vraag wordt ontweken. De Amsterdammers die het in hun achtertuin krijgen, zijn in elk geval tegen, en de burgemeester zit ermee in zijn maag....

NEDERLAND is een land dat zijn oorlogsslachtoffers mooi, maar ook moeizaam herdenkt. Ieder jaar opnieuw als de maand mei in aantocht is, vragen gewetensvolle intellectuelen zich af of het herdenken nog wel zinvol geschiedt. Zij kwellen zich niet zo erg als de Duitsers met hun herdenkingslast, maar ze huiveren voor de vanzelfsprekende rituelen van de Fransen en de Engelsen; plechtigheden die meer vorm dan inhoud zouden verraden.

Nederlanders doen niet zo maar iets. Ze doen het uit overtuiging en dat maakt hun herdenkingen zo indrukwekkend echt, zij het soms wat ongemakkelijk. Het gaat om het 'hoe', want 'dat' er herdacht moet worden, blijft vijftig jaar na de bevrijding een weldoordachte vanzelfsprekendheid. Misschien dat dit jaar een topjaar was, maar de onzekerheid en de opleving van echte oorlogen om ons heen staan er garant voor dat de aandacht niet gauw zal verslappen.

Ook het plaatsen van oorlogsmonumenten en herdenkingsstenen gaat nog altijd door. Er zijn er in de loop der jaren een kleine duizend neergezet. De eerste al in 1940 en Radio Oranje riep vanuit Londen op om de roodkoperen centen te sparen voor een monument op de Grebbeberg. In de eerste jaren na de oorlog was er zo'n vraag naar monumenten dat de beeldhouwers officieel om een bouwstop vroegen. Ze konden het werk niet aan en wilden beunhazen weren, zoals in *Sta een ogenblik stil - Monumentenboek 1940-1945* van Wim Ramaker en Ben van Bohemen beschreven is.

Het verzoek werd natuurlijk ingewilligd. Voorkomen moest worden dat dezelfde chaos als na 1918 in Frankrijk en België ontstond, 'waar elke negorij een of ander zoetelijk, in de vormgeving en plaatsing slecht oorlogsmonument heeft', zoals de voorzitter van de centrale commissie, de landschapsarchitect prof. Bijhouwer, zei. Zijn commissie moest de minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen adviseren. De minister had het laatste woord. Hij keurde ontwerpen af en gelastte zelfs een paar keer dat een al

plechtig onthuld monument werd afgebroken.

Er is in de loop der jaren flink wat gevochten over de ontwerpen voor oorlogsmonumenten, zodat de huidige ruzie over plaatsing van het Dachau-monument in het Amsterdamse Vondelpark, keurig past in een lange traditie. Het waren in die naoorlogse jaren vaak absurde rellen die een beeldend verhaal vertellen van normen en waarden in stad en platteland.

Blote beelden werden verbannen naar bosjes of werden aangekleed. Om de geslachtsdelen van een man werd een broek gebeiteld en fiere borsten werden achter de vlag verborgen. De pers schreef bij een onthulling snedig dat te veel was onthuld en dat de bevolking niet op deze wijze herinnerd wilde worden aan de schaarste aan textielpunten in de bezettingstijd.

Rotterdam wilde het monument voor de joden bij de gasfabriek zetten en de geldinzameling voor het Nationaal Monument op de Dam werd een fiasco. De beelden van John Rådecker deugden niet en de tekst van Adriaan Roland Holst was 'wartaal'. Prof. Zuidema van de Vrije Universiteit beschouwde de 'atheïstisch humanistische' taal van Roland Holst als een miskenning van de calvinistische verzetshelden.

Beelden werden vernield, vergeten, ingebouwd of kregen een herbestemming als fietsenrek. Zo bewezen zij dat de oorlog steeds anders wordt herdacht.

En nu dan het Dachau-monument, dat alle ingrediënten in zich heeft van een klein treurspel. Eigenlijk is het een schimmenspel in het park. De spelers zeggen niet wat ze zeggen. Ze houden het onder zich en omzeilen de grote vraag: is er vijftig jaar na de oorlog nog behoefte aan een groot, nieuw monument?

Om die discussie is wel gevraagd, maar zij is niet gevoerd.

In april schreef Ruud Rijkma van het wijkopbouwcentrum Vondelpark/Concertgebouwboulevard in de Wijkkrant: 'Het Dachau-monument zie ik - met alle respect voor de initiatiefnemers - als een verwatering, niet als een versterking van onze diepgevoelde wens om te herdenken en te vermanen. Liever een Auschwitz-monument dan - in theorie - 350 monumenten om de slachtoffers van alle andere concentratiekampen te gedenken.

'Gezien de tragische periode '40-'45, met name voor Amsterdam, is een discussie hierover een heikele zaak, maar wel een die niet vermeden moet worden.'

Niemand durfde het aan, zeker niet tijdens de herdenkingsweken die toch al zo veel emoties losmaakten. Maar het gevolg was wel dat op de inspraakavond voor de omwonenden van het Vondelpark, 22 mei, 'de vlam in

de pan sloeg'.

De buurtbewoners willen geen monument dat 'doet denken aan Der Schlaug, de gang van groen en prikkeldraad waardoor de slachtoffers moesten lopen naar de gaskamers.' Het is te groot, het straalt te veel uit. 'Tegen een klein beeld had niemand bezwaar gehad', zegt Jan Bokma van 'De Vrienden van het Vondelpark.'

Een psychotherapeute zei veel te werken met mensen met oorlogstrauma's. Zij raadde hen aan te gaan wandelen in het park, maar dat zou nu niet meer kunnen.

Het ontwerp van de Amsterdamse beeldhouwer Niek Kemps bestaat uit een zestig meter lange gang. De 'muren' zijn gevormd door twee taxushagen van vijf meter hoogte. Vanwege de grote hoogte maakt de gang een nauwe indruk. De vloer is gemaakt van Belgisch blauwsteen en is in het midden iets verhoogd, wat het wandelen bemoeilijkt. Bij de ingang is in de vloer de kaart van Europa gegraveerd met daarin de namen van 350 concentratiekampen. De namen van de kampen worden stap voor stap herhaald.

Aan het eind van de gang, bij de vijver, is de plattegrond van Dachau in de vloer gebeiteld. In de taxushagen worden sterke, wit-blaauwe lampen gemonteerd. 'Dit licht', aldus Kemps bij de presentatie van zijn ontwerp, 'refereert aan de bewaking die bij kampen en gevangenis en altijd aanwezig is.'

Het monument, doorsneden door een bestaand voetpad, moet komen in de noordwestelijke hoek van het park. Voor een aantal bewoners van de nabijgelegen Zocherstraat (Zocher is de ontwerper van het park) is het monument dag en nacht zichtbaar. De taxusmuur is heel bewust een streep door het park met zijn sierlijke bochten en cirkels. Een fel contrast met zijn omgeving.

Protesterende buurtbewoners riepen dat de taxus een giftige struik was en voorspelden dat de haag hoeren en junks zou aantrekken.

Naar de voorstanders van het kunstwerk werd op de inspraakavond niet of nauwelijks geluisterd. Rita Weeda, de wethouder voor Stadsdeelwerken, was volledig uit het lood geslagen. Zo ook de andere protagonisten die door het boze koor werden verguisd.

Het was verschrikkelijk voor de beeldhouwer, voor Maryan Geluk van het Amsterdams Fonds voor de kunst die het project begeleidt, en vooral voor de voormalige gevangenen van het concentratiekamp Dachau. Zij hadden als eersten het plan voor een monument geopperd.

Dat was voorjaar 1993. Het moest het Nationaal Dachau-monument worden en hoorde dus thuis in de hoofdstad. Gedacht werd aan een replica, op het Museumplein, van het beeld 'De onbekende gevangene' in Dachau.

De gemeente Amsterdam wees het voorstel af, omdat er al twee oorlogsmonumenten stonden, voor de vrouwen van Ravensbrück en voor de zigeuners. Bovendien wilde de gemeente geen afgietsel van een beeld elders en raadde - in april 1994 - De Stichting voor het Nationaal Dachau-Monument aan om met Maryan Geluk naar een ander beeld op een andere plaats in Amsterdam te zoeken.

Geluk, die veel ervaring heeft met het plaatsen van kunstwerken in openbare ruimtes, had haar twijfels. Waarom moest er weer een monument komen? Er waren er al zo veel?

Maar zei zij, als de politici het plan steunen, dan wil ik ook wel. 'Maar dan een prachtig, verantwoord kunstwerk.' Er waren al genoeg lelijke gedenktekens waar zij zich dagelijks, fietsend door de stad, dood aan ergerde.

Zij benaderde Niek Kemps die ook zei niet zo van monumenten te houden. 'Artistiek zijn ze meestal niet zo interessant. En ze zijn bedoeld om te herdenken en te herinneren.' Kemps wilde in zijn ontwerp de nadruk op de toekomst leggen.

Zijn ontwerp, de lange taxusgang, heeft de opdrachtgevers diep ontroerd. Het is een prachtig, heel sterk voorbeeld van landscape art.

Kemps en Geluk zochten naar een mooie plek en het Vondelpark bleek de mooiste. Zij benaderden, najaar 1994, stadsdeel Zuid en wethouder Weeda belofde alle medewerking.

Rijksmonumentenzorg verzekerde dat het ontwerp van Kemps niet detoneerde in het honderd jaar oude park dat zelf tot monument wordt verheven. De politie was niet bang voor een Sodom en Gomorra en ingenieurs vertelden dat er zonder probleem geheid kon worden in het verzakkende park.

'Mijn taak is het park te beheren. Niet om ons af te vragen of er vijftig jaar na de oorlog nog nieuwe monumenten moeten komen.'

ALLES leek voorspoedig te gaan en de inspraakavond belofde een formaliteit te worden. Maar het Nieuw Israelietisch Weekblad gooid roet in het eten. De plannen voor het monument waren nooit openbaar gemaakt. Een ambtenaar tipte journaliste Birgitta van Butterswijk en zei haar dat alles in het geheim werd voorbereid. Het stadsdeel zou de burgerij voor een voldongen feit willen stellen. 'Ze probeerden het door de strot te douwen', zegt de nog steeds verontwaardigde Van Butterswijk.

Het is een kwestie van interpreteren. 'De pers is er te vroeg ingesprongen', zegt Maryan Geluk. 'Wij wilden eerst antwoorden op alle mogelijke vragen hebben voor we naar de buurt gingen. Dat vind ik een juist standpunt, ook al zei mijn intuïtie dat we de omwonenden eerder bij het project hadden moeten betrekken.'

Het NIW publiceerde het artikel op 17 maart en gaf de buurt alle tijd om op de inspraakavond twee maanden later in actie te komen.

Beeldhouwer Kemps wijt 'veel van het misverstand aan de slechte verhouding tussen wethouder Weeda en de bewonersgroepen. Ze kregen een stok om de hond te slaan.' 'Laten we zeggen dat de verhoudingen met haar voorganger beter waren', zegt Jan Bokma van 'De Vrienden van het Vondelpark'.

Dachau was het eerste concentratiekamp van de nazi's, door Heinrich Himmler in 1933 opgericht als een 'wetenschappelijk modelkamp' voor politieke gevangenen. Het was geen vernietigingskamp. In 1938 hebben tijdelijk tienduizend joden in Dachau gevangen gezeten. Leaders van de vernietigingskampen als Adolf Eichmann werden er opgeleid.

Aan het eind van de oorlog, toen kampen als Auschwitz werden bevrijd, werden joden naar Dachau gebracht. Het merendeel van de dertigduizend gevangenen die in Dachau omkwamen, stierf in de laatste maanden van de oorlog. Onder hen veel joden. Het kamp werd op 29 april 1945 bevrijd. Officieel hebben er tweehonderdduizend gevangenen in Dachau gezeten, 836 Nederlanders overleefden het kamp.

De voormalige Dachau-gevangenen kregen na de oorlog minder aandacht dan hun lotgenoten in de vernietigingskampen. Het is begrijpelijk dat de Dachauers hun eigen monument wilden. Jaarlijks gaan voormalige gevangenen naar Dachau, maar zij worden oud en de vrees bestaat dat het grote monument in Dachau wordt opgeheven, omdat het niet past bij het imago van de gemeente. De vrees, zo verzekert een medewerker van het museum in Dachau is ongegrond: 'Politiek onhaalbaar.'

In de Dom in Utrecht hangt het Dachau-kruis van de beeldhouwer Karel Kneulman, maar de Dachauers beschouwen dat niet als hun monument.

Toen de Stichting Nationaal Dachau-Monument bij gemeenten en bedrijven aanklopte om geld, was de benodigde half miljoen snel bij elkaar. Niet één gemeente weigerde. 'Je zou toch als gemeente gek zijn om niet meteen een bedrag over te maken', zegt David Barnouw van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie.

Barnouw is geen voorstander van het oprichten van nieuwe oorlogsmonumenten, maar hij beseft dat vergeten groepen nog een

gedenkteken willen hebben voor zij allemaal zijn uitgestorven. 'Ik denk bijvoorbeeld aan de dwangarbeiders, ook mensen die enorm hebben geleden en die eigenlijk nauwelijks aandacht krijgen.'

Het tumult om het Dachau-monument heeft Barnouw verrast. 'Ik heb me vergist. Ik zie het protest als een omslag. Die omslag is eerder gekomen dan ik had gedacht. Ik had niet gedacht dat mensen nu al zeggen, durven zeggen, dat ze het monument niet willen.'

De gemeente Amsterdam gaf in de voorbereiding van de herdenkingsfeesten 112 duizend gulden, maar zou dat nu niet meer hebben gedaan. De Stichting Nationaal Dachau-Monument spreekt over een waarlijk Nationaal Monument. 'En het behoort op de meest representatieve plaats in de hoofdstad, het Vondelpark, te staan. Daar waar het ook het dichtst bij het publiek is, jong en oud', schreef de Stichting in een brief. Hierop staan ook de namen van het Comité van Aanbeveling; tien vooraanstaande Nederlanders, onder wie burgemeester Patijn, de voormalige rechtbankpresident mr Asscher en Maarten van Traa.

Geen van hen heeft zich kennelijk gerealiseerd dat een monument zich niet zo maar de status 'nationaal' mag aanmeten, zoals het NIW als eerste opmerkte.

Carel Steensma, de voorzitter van de Stichting Nationaal Dachau-Monument: 'Natuurlijk is het een nationaal monument. Uit heel het land hebben wij spontaan giften ontvangen. Als het er maar komt, dan vind ik het goed.'

Steensma ergert zich eraan dat het monument er nog steeds niet staat. Hij wijt het uitstel aan 'de bestuurlijke chaos in Amsterdam. Je wordt er ziek van. Maar we geven niet op. Ik heb nooit opgegeven.'

De 83-jarige Steensma, die zelf in Dachau en andere kampen heeft gezeten, is een legendarische figuur. Voor de oorlog vloog hij bij de KLM. Tijdens een poging om bij het begin van de oorlog naar Engeland te ontkomen, werd hij in een been geschoten. Het been werd later in het kamp door een arts en medegevangene zonder verdoving geamputeerd. 'Ik heb nog iedere dag pijn.'

Steensma stond aan de wieg van het Congresgebouw in Den Haag en maakte het tot een groot succes. Prins Bernhard behoort tot zijn invloedrijke vriendenkring. Hij is nog altijd een verwoed zeiler en diepzeeduiker. Hij zorgde ervoor dat het internationale monument in Dachau er kwam en zet zich nu in voor het monument in het Vondelpark. 'Ik ben a-politiek. Ik wil dat dingen gebeuren.'

'Maar', zeggen de tegenstanders, 'als het monument geen nationaal monument meer is, waarom moet het dan nog in het Vondelpark, de meest waardige plek van Amsterdam? Het park heeft geen enkele connectie met

Dachau.'

Voor Kemps blijft het Vondelpark de mooiste plek en projectleidster Maryan Geluk zal er voor vechten alsof het haar eigen kind is. Zij verwijt de opposenten misleidend gedrag; 'Als ze mij zonder verdere uitleg gevraagd hadden of ik nog een oorlogsmonument in het park wilde, had ik ook mijn handtekening gezet.' Zij denkt dat als het monument er eenmaal is, de mensen er wel aan zullen wennen. 'Ik vond het gebouw van Rem Koolhaas aan de ingang van het Vondelpark ook afschuwelijk, maar nu vind ik best, je ziet het niet meer.'

Kemps wil het ontwerp graag aanpassen. Hij vindt het jammer de metafoor van het koude licht in de kampen gebruikt te hebben. Het licht mag 's nachts uit, de muur mag korter en ruim voor de vijver ophouden, zodat niemand verplicht is om terug te lopen of de vijver in te springen, zoals tegenstanders sarcastisch opmerken. De taxushaag mag van vijf naar drie meter verlaagd worden. 'De groene haag is net zo vriendelijk als de ouderwetse haag om een speeltuin', zegt Geluk.

CAREL STEENSMA heeft 'geen moment overwogen zich terug te trekken. Het stadsdeel Zuid moet de beslissing nemen. Mevrouw Weeda zegt alles voor ons te doen wat in haar vermogen ligt. Dus wachten wij af. Als het antwoord negatief uitvalt, gaan we ergens anders heen. Er zijn plaatsen genoeg. Hoe langer ze wachten, hoe explosiever de zaak wordt. Het ontbreekt hun aan lef.'

Rita Weeda hoopt dat het Dagelijks Bestuur volgende week de beslissing kan nemen en dat de Raad binnenkort besluit de onderhoudskosten (dertienduizend gulden) op zich te nemen. Zij rekent op politieke steun, maar is nog steeds niet helemaal zeker van haar zaak.

Haar woordvoerder, Henk van de Velden, zegt hoe moeilijk het is de juiste beslissing te nemen. Er wonen enkele voormalige kampbewoners in de Zocherstraat en zij verzetten zich fel tegen het monument. 'Je krijgt letterlijk "mijn" verdriet tegen "jouw" verdriet.'

Rita Weeda: 'Het ligt zo gevoelig. Je mag niemand kwetsen. Ik luister naar alle partijen. Ik leef met hen mee, maar uiteindelijk moet het algemeen belang boven het plaatselijk belang gaan.'

Daar is iedereen het mee eens, maar het probleem is dat in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Betuwelijn en opvangcentra voor asielzoekers, niemand heeft vastgesteld wat het algemeen belang is. Die discussie is ieder uit de weg gegaan.

'Natuurlijk heeft alleen de buurt geprotesteerd, maar dat wil niet zeggen dat anderen het monument wel zouden willen hebben', zegt David Barnouw van

het RIOD.

De tegenstanders, onder wie zelfs een oud-Dachaugevangene, hebben zich het luidst uitgesproken. De meesten van de Dachau-overlevenden hebben zich openlijk met acties en ingezonden brieven geroerd. 'Het ligt niet in hun aard. Zij vormen een hechte, maar gesloten vriendenkring. Het zijn over het algemeen zeer kwetsbare mensen. Zij voelen zich toch onbewust vaak een beetje tekort gedaan. Zij werken het liefst zonder ophef langs vertrouwde wegen. Misschien heeft dat wel te maken met hun kampverleden', zegt een oud-Dachauer die zich heeft teruggetrokken. Hij is niet voor en niet tegen het monument.

Het college van burgemeester en wethouders van Amsterdam heeft Rita Weeda per brief zijn steun gegeven. De argumenten van de omwonenden snijden volgens B en W geen hout. Maar burgemeester Patijn zit, zoals hij intimi bekent, met het monument in de maag.

Wethouder Ernst Bakker schreef Weeda ook een steunbrief: 'Wij gaven 112 duizend gulden en dat toont onze betrokkenheid. Verder heb ik er eigenlijk geen bal mee te maken. Stadsdeel Zuid moet het uitmaken.'

In zijn brief schreef Bakker dat hij de plaats in het Vondelpark adequaat vond, maar 'ik heb gezegd dat ik er geen bezwaar tegen heb als zij het monument op een andere plaats wil zetten.'

Wethouder Bakker biedt een eervolle uitweg. Dachau verdient geen volksrel. Het gekrakeel in het Vondelpark is meer dan een protest tegen een monument in de achtertuin. Het zijn de signalen dat vijftig jaar na de oorlog andere maatstaven voor herinneren en herdenken gelden. Maar let wel, niemand suggereert dat de Tweede Wereldoorlog wel voldoende is herdacht.

De identiteit van een land wordt beïnvloed door de manier waarop het zijn verleden herdenkt. De Duitse literatuurwetenschapper en Egyptoloog Aleida Assmann onderzoekt het verschijnsel van collectief herinneren. 'Nee, ik ben geen dokter!'

door Margreet Fogteloo

'Je kunt niet optimistisch een nieuwe wereld opbouwen zonder de fouten uit het verleden onder ogen te zien'

Herinneringswetenschapper Aleida Assmann

Ooggetuigen sterven uit

Het geheugen van een mens is een schatkamer en een valkuil tegelijk. Een levensverhaal wordt gevormd door herinneringen aan ervaringen, gebeurtenissen en sferen, die vertekend worden door foto's, films, dagboeken, voorwerpen of omhoog komen uit een diepere laag in het brein door een ontmoeting, een geur, muziek of een gesprek met een psychiater. Wat we onthouden, vergeten of verdringen bepaalt wie we zijn – of willen zijn. Geldt hetzelfde voor een groep mensen, een samenleving of een heel land? Bestaat er een collectief geheugen?

Deze vragen lagen ten grondslag aan het ontstaan van een jonge en wereldwijd succesvolle discipline die onderzoek doet naar 'culturele herinnering': de manier waarop een samenleving omgaat met het verleden dat zich nestelt in het collectieve geheugen. Het lijkt abstract en ongrijpbaar, want er is niet een eigenaar of regisseur van hét verhaal. Maar door culturele en maatschappelijke uitingen te bestuderen kan men een beeld vormen van hoe het verleden wordt vastgehouden of juist verdwijnt.

'Media, literatuur, beeldende kunst, muziek en gebouwen, maar ook monumenten, herdenkingen en andere identiteitsrituelen vormen de weerslag van een collectieve herinnering', zegt Aleida Assmann, een van de grondleggers van dit vakgebied. Ze studeerde Egyptologie en Engelse taal en literatuur en promoveerde in 1977 in beide. In 1993 werd ze hoogleraar Anglistiek en Allgemeine Literaturwissenschaften aan de Universität Konstanz in Zuid-Duitsland. Met haar man Jan Assmann ontwikkelde ze het concept 'herinneringsantropologie', een vak dat literatuurwetenschap verbindt met onder meer geschiedkunde, antropologie, psychologie, theologie en neurowetenschappen.

Anders dan de historicus die met een verrekijker kijkt en probeert te construeren zoals 'het werkelijk was', houdt zij zich bezig met de wisselwerking tussen het verleden en het heden. Het uitgangspunt is dat het verleden een menselijk construct is. Het geheugen is niet een spiegel van het verleden, maar de neerslag van wat een samenleving in het heden wil zijn. 'In het Duits bestaat het onderscheid tussen *Erinnerung* en *Gedächtnis*, met dat verschil houd ik me bezig.'

Haar werk raakt aan allerlei actuele vraagstukken. De laatste jaren is wereldwijd een herdenkingsindustrie ontstaan. In Nederland is een discussie op gang gekomen over een andere betekenis van Dodenherdenking – wel of niet met Duitsers, wel of niet breder trekken naar andere thematiek? In Amerika is lang gediscussieerd over de invulling van Ground Zero als monument. Assmann biedt een referentiekader voor de omgang met culturele herinnering. Zij legt in haar land tijdens publieke debatten uit hoe samenlevingen met schandvlekken uit hun verleden kunnen omgaan – niet door ze weg te stoppen, maar ook niet door te blijven steken in schuldgevoel. Ze publiceerde honderden artikelen, boeken en bundels over Engelse literatuur en over herinnerings- en herdenkingscultuur. Voor haar baanbrekende werk ontving ze vele

prijzen. Binnenkort wordt ze gelauwerd met de prestigieuze Heinekenprijs.

De oorsprong van haar vak ligt niet voor niets in Duitsland. Na de Tweede Wereldoorlog startte Stunde Null, een cultureel, politiek en moreel vacuüm waarin letterlijk op de ruïnes van het verleden het land begon aan de wederopbouw. Vergeten, de blik op de toekomst – het verdringingsmechanisme functioneerde net als bij een mens met een trauma aanvankelijk om te kunnen overleven. In de jaren zestig bood het *Wirtschaftswunder* in de Bondsrepubliek zelfvertrouwen. 'Maar je kunt niet optimistisch een nieuwe wereld opbouwen zonder de fouten uit het verleden onder ogen te zien. Waarden moesten we opnieuw definiëren. Alleen wisten we niet hoe. De massamoord op de Europese joden een plaats geven? Dat was zó groot.'

Het boek *Die Unfähigkeit zu trauern* van het echtpaar Margarete en Alexander Mitscherlich, beiden psychoanalyticus, uit 1967 maakte niet voor niets zo veel los: zij diagnosticeerden Duitsland als een patiënt die door verdringing niet tot rouwen kwam en daardoor niet kon beginnen aan een nieuwe identiteit. De Duitsers moesten met zichzelf aan de slag.

Assmann, geboren in 1947, is van de generatie die het grote zwijgen van haar ouders en grootouders niet accepteerde en zich verzette tegen de opkomende welvaartsmaatschappij zonder een gevoel van morele schuld over het geleden leed. 'Wij begonnen vragen te stellen aan onze ouders wat zij deden tijdens de oorlog en wat zij zich nog konden herinneren. Er werd meer niet verteld dan wel, onder het mom van dat ze het allemaal vergeten waren of er gewoon niet meer aan dachten. Natuurlijk, het was te confronterend. Voor ons was dat onbevredigend.'

Maar niet zozeer het nationale verzwijgen prikkelde haar om zich te verdiepen in het collectieve geheugen. De aanleiding was meer ingegeven door praktische motieven. In de jaren zeventig had het echtpaar Assmann, beiden Egyptoloog, door de komst van hun vijf kinderen geen mogelijkheid meer om lang op studiereis te gaan naar Egypte. 'Thuis ging alle energie zitten in het opvoeden van de kinderen. Ondertussen zagen we in de jaren tachtig om ons heen de digitale revolutie uitbreken. Ik organiseerde praat sessies met vrienden en collega's om de transitie van schrijven naar digitaal te onderzoeken. We vroegen ons af of die mediaswitch invloed zou hebben op de herinnering van een cultuur. Tegelijk begon in die tijd de impact van de holocaust door te dringen. Het verleden was geen voltooid tijd, een hele natie had een trauma. De deur ging open in een onophoudelijke stroom van debatten, herdenkingen, het oprichten van monumenten – het naziverleden kwam als een boemerang terug. De samenleving raakte doortrokken van wroeging. Dat proces gingen we analyseren en groeide uit tot een nieuw academisch paradigma.

Nieuw daaraan was ten eerste het inzicht dat ook groepen een collectief geheugen heb-

ben; zij delen dezelfde kennis en ervaring. Terwijl het individuele geheugen betrekking heeft op één mensenleven, en daarmee ook ophoudt als iemand sterft, werkt het collectieve geheugen generatiebreed op langere termijn door via media, schoolboeken, herdenkingen en culturele uitingen. Herinneringen sturen een positief of juist een negatief zelfbeeld. Die visie is overigens nog steeds controversieel: mag je een gemeenschap psychologiseren als een mens?'

Het tweede nieuwe element was de manier waarop herinneren invulling kreeg. Niet alleen de heroïek maar ook de misdaden die liever bedekt worden kregen een plaats. Het begrip 'negatief geheugen' werd geïntroduceerd: de focus kwam ook te liggen op het slachtofferchap. 'De onderliggende premisse is dat vergeten zowel de daders als de slachtoffers beschermt tegen pijn. Laat je beide perspectieven toe, van de daders en de slachtoffers, dan ontstaat er een veel complexere herinnering. Terugkijken vanuit een moreel besef was een fundamentele verandering. "Nooit meer" werd de boodschap. Dat is een belangrijk punt voor mij: het gaat niet om de schaamte maar om het nemen van verantwoordelijkheid voor historische schuld.'

Bij het herinneringsproces vindt, net als bij een individueel mens, altijd selectie plaats. Daarin schuilt een risico. Van generatie op generatie worden gebeurtenissen uit het verleden doorgegeven, wat kan leiden tot herhaling van

'Als je een negatief verleden te veel levend houdt, creëer je een heel laag zelfbeeld, zoals in Duitsland gebeurde'

die gebeurtenissen. Het uiteenvallen van Joegoslavië, de genocide in Rwanda, het conflict in Israël – het zijn variaties op een onverwerkt verleden. Al eeuwenlang leiden historische rechtvaardigingen waarmee leiders hun bevolking haat inpraten tot bloedvergieten.

Zeker, zegt Assmann, 'of een herinnering kwaadaardig of goedaardig is hangt uiteindelijk af van de context waarin en de manier waarop ze wordt geframed. Buitensporig herinneren aan je eigen lijden, onrecht, aan militaire verliezen, aan landsgrenzen die zijn verlegd na een oorlog – het kan de brandstof zijn voor revanchisme en vergelding. Haatdragend herinneren loopt als een snoer door de geschiedenis. De Duitsers begonnen de Tweede Wereldoorlog om wraak te nemen voor het vernederende verdrag van Versailles in 1918. Na de Tweede Wereldoorlog gebeurde het omgekeerde: we gingen alles juist vergeten en dat was ook niet goed.'

Vergeten is de tegenhanger van herinneren. 'Een nationaal geheugen heeft altijd de neiging tot selectie van wat in de kraam te pas komt; wat het gevoel van waardigheid of superioriteit gunstig stemt. De zwarte bladzijden van de eigen

geschiedenis worden uitgeveegd. In Frankrijk is lange tijd de mythe van een volk in verzet in stand gehouden, totdat historici de natie nadrukkelijk wezen op het collaboratieregime van Vichy. In Duitsland zag je een verschil langs ideologische lijnen tussen de Bondsrepubliek en de DDR: de DDR koppelde het fascisme aan het kapitalisme en vanuit dat perspectief werd de nazitijd herdacht, zonder het zware schuldbesef van de burens. De val van de Berlijnse Muur was een markeermoment. West-Duitsland had niet geleden onder de Koude Oorlog zoals de DDR. Het oosten worstelde met herinnering aan de sovjetdictatuur, terwijl de nazidictatuur nauwelijks in de collectieve herinnering zat. Na 1989 begon de zoektocht naar een integratie van beide perspectieven.

In Rusland gebeurt nu hetzelfde. Tegenstanders van Poetin erkennen de wreedheden in de sovjetperiode, terwijl Poetins aanhangers hen als masochisten wegzetten. Zij delen Stalin in twee stukken, de ene overwon ten koste van miljoenen doden Hitler en dat wordt ieder jaar gevierd op 9 mei. De andere helft van Stalin, verantwoordelijk voor terreur en moord, wordt officieel vergeten. Maar als je een negatief verleden te veel levend houdt, creëer je een heel laag zelfbeeld, zoals in Duitsland gebeurde.'

Assmann analyseert als een academicus, maar daaronder verscholen ligt het idealisme van de generatie '68: de maatschappij verbeteren. Ziet ze haar rol als een soort psychiater van de samenleving? 'Nee, ik ben geen dokter! Ik bestudeer de manier waarop een land omgaat met zijn verleden. Mogelijk kun je daarmee helpen bij het invullen van herdenkingen of het oprichten van monumenten, of je kunt politieke leiders ervan doordringen niet op basis van valse populistische sentimenten uit het verleden haat aan te wakkeren.'

Duitsland is vaak verweten zichzelf moreel te gijzelen door het zware verleden. Geldt het 'Duitse model' wel als voorbeeld voor andere landen? 'We zijn beladen en belast, zeker. We openen het ene na het andere museum, we herdenken wat af. Maar voor mij is de essentie dat je een brug slaat tussen toen en nu, om je als land te beschermen tegen herhaling. Het toelaten van de stem van slachtoffers hoort daarbij. Natuurlijk, introspectie ontstaat pas als er welvaart is en problemen als armoede niet alle energie opeisen. Een stabiel land kijkt terug. Maar een land wordt niet stabiel als het niet eerst zijn trauma's verwerkt.'

Het herdenken zal alleen maar toenemen, zeg ze. 'In Duitsland sterven de laatste ooggetuigen van de oorlog uit, het verleden verplaatst zich derhalve nog meer naar rituelen. Daarnaast wordt door de technologische revolutie alles vastgelegd. Het digitale geheugen wordt wereldwijd zó groot.' Waarmee ze wil zeggen dat de overkill aan informatie de herinneringen vertroebelt, zodat we juist alles dreigen te vergeten. ♦

Lezing 1
oktober,
20.00 uur,
Castrum
Perigrini
knaw.nl/
assmann

Het Holocaust-monument: groot groter grotesk

Het Holocaust Naammonument moest een 'intieme ervaring' worden, maar met zijn kolossale proporties is het „anoniem en grotesk”, schrijft Herman Vuijsje. „Het is een primitief idee dat de omvang van de misdadaan herdacht moet worden met een megalomane monument.”

Kien monument, zo heet de dichtbundel die Anneke Hembria in 1985 publiceerde over het lot van haar Joodse vrienden in de oorlog. Een van hen was haar hartsvriendin Lette, die zij in juli 1942 de straat zag uittopen, om nooit terug te keren. Het is een klein boekje, dunt en simpel. En een van de aangrijpendste oorlogsgedruisjes

Nederland kent ook een aantal ruimtelijke oogloosmonumenten van bescheiden omvang die een onvergetelijke indruk maken. Het Achterhuis in Amsterdam, Jan Wolkers' Spiegelmuseum in het Wertheimpark. De wand met factimiljoenen in de Hollandse Schouwburg, het verduopte Het Monument van Ralph Frim in het Wertheimpark. Het Naammonument in Praag de Joodse bevolking. Lange de Moldau in Praag staan schoenen zonder mensen erin.

En nu krijgt Amstedam op aandringen van het Auschwitz Comité een Groot Monument, het Naammonument der monumenten, het definitieve en alles overtreffende monument, met miljoenen meeters lang, en bijna vijf meter hoog. Op 22 juni moet de gemeenteraad een beslissing nemen.

„Ik wilde een intieme menselijke ervaring creëren”, lichte Daniel Libeskind - architect van onder andere het Joods Museum in Berlijn - die bij de ontlasting van de maquette. Zoals het Wertheimpark, waar het monument aanvankelijk gepland was, daar anders over. Algelopen week heeft de gemeente in arren moede haar oog laten vallen op een plaatsvoen aan het begin van de Weesperstraat.

Handig; buiten die kummen proosters, heb we er een weesperstraten. Het is sinds de oorlog kaalgebleven. Omgeven door andere namen federe herinnering weg aan het Joodse leven dat daar bloeide. Dan kan dat monument er ook nog wel bij, moeten burgemeester en wethouders hebben gedacht.

Dat Libeskind's megalomanestructuur juist op deze plek zou verrijzen, zou op een bevestiging van een heel andere manier dan de bedoeling is. Want op deze plek staat nu al een gedenkteken, het Monument van Joodse E.Kerstelijkheid. Wat wordt hier herdacht?

Officieel betuigde de Joodse gemeenschap hiermee haar dankbaarheid jegens de Amsterdamers die in de oorlog Joden reddden. Het monument werd in 1968 naar hier verplaatst vanwege de aanleg van de metro. De gedachte dat het Amsterdamse oogloosverleden aanleiding gaf tot Joodse dankbaarheid, paste bij de periode kort na de oorlog waarin de mythe van 'Nederland verzeild' bloeide. Over de wate aard van de gebeurtenissen werd gesproken als 'oorlogsgedruis'. Maar maar maar levert het te veel met zijn gebouvoelens naar buiten kwam, uitgangs om 'rijstjes te maken', antisemitisme op te roepen.

Later werd deze mythe in toenemende mate als beschamend ervaren. Vanaf de jaren zestig werd de vernieling van de Joden het centrale thema van de oorlogsherinnering. Kwesties van passiviteit en collaboratie kwamen in het beeld van de Joodse gemeenschap. Dit is het laatste verandering werd te ook door in de herinneringscultuur. Zo werden alle Weesperstraatbuiggen over de grachten vernoemd naar prominente Joodse stadgenoten, onder wie twee rabbijnen, L.H. Serfous en Meijer de Hondt, die in Polen werden ver-

Het erkenlijkheidsmonument werd ook om deze reden verholpen naar de obscure plek terzijde van de kaalgeslagen Weesperstraat. Sindsdien staat het daar, onopgemerkt en met zichzelf verlegen, als een gedeekteken, niet van wat er in de oorlog gebeurde, maar van de onwaarschijnlijkheid waarmee de gebeurtenissen tot stand kwamen. Dat die onwaarschijnlijkheid nu is overwonnen, stemt tot voldoening, maar we moeten oppassen dat we niet doorslaan naar het andere uiterste door het toevoegen van steeds nieuwe monumenten van schuld en boete. In en rond de vroegere Jodenhoek vinden degenen die de vermorde stadgenoten willen gedenken een enigszins ongeschiedkundig monument. Het is zojuist geopende Nationaal Holocaust Museum

tegenover de Hollandse Schouwburg. Het is niet het stadmonument voor die plek aan de Weesperstraat, maar een schouwoneel woran van de 'rijdgers'. Net als het daanbeaahdsmonument, dat ervoor zou moeten wijken, zou het een monument zijn van de manier waarop met de oorlogsherinnering wordt omgesprongen. In onze tijd niet door het verrieden te verontkeren, maar door keer op keer, en in steeds grootsker vormen, het schuldbe-

Steds moeten vorige herinneringskeks worden overtroffen. In een soort nooit eindigende *Wiedergutmachung*. Uitsindelijk kunnen we net zo goed de hele vroegere Jodenhoek onder een stolp zetten.

Maar voor zo'n stolp is helemaal niet nodig. In die zin is de stolp niet het stadmonument, maar een meeschap dat niet om vraagst het Auschwitz Comité vertegenwoordigt, niemand behalve zichzelf. Maar ook omdat de buurt al op een andere, minder overdoenderende, manier doorbroken is van de plek aan de Weesperstraat hebben bewoners in 2013 het monument 'Schaduwkade' van Weesperstraat zijn boeving gebracht. De inwoners willen deze bewoners daarmee gedenken door hun namen terug naar huis te brengen. Alleen op dit korte stukje lade zijn het er al meer dan tweehonderd.

Hiermee wordt recht gedaan aan een andere uit-

spraak die Libeskind deed bij de onthulling van zijn maquette: het moest een monument worden dat niet alleen de Joden herinnert en leert en waar in de ruimtelijke taal 'zo'n stolp' is er dus al, niet imponeren maar klein, persoonlijk en zonder beton.

Op veel plekken dragen ook de stoeptegels van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig herdenkingen die daar uit hun woningen zijn weggevoerd. Het zijn kleine stenen. Zijn minstens zo belangrijk als de gagedachtenis van individuele mensen; voor wie het zien wil, maken zij de hele stad tot een plek van gagedachtenis.

Dit aspect kwam tot nu toe te weinig naar voren in het debat over het monument: niet alleen de plek waar het moet komen is problematisch, maar ook de manier waarop het moet komen. Het is op iedere plek in de Amsterdamse binnenstad zou de definitieve doorklap zijn voor de ontvolkte Weesperstraat - maar ook ten opzichte van de herinnering aan degenen die worden herdacht.

Waar wat is het een primitief idee dat de omvang van de misdadaan herdacht moet worden in een even megalomane voorzet. Alleen die vormen daaraan in de vestre vere recht zouden kunnen doen. De doden van de kampen waren miljoenen malen één individu, het is al vaak gezegd. Ze werden niet alleen vermoord, maar ook van hun individualiteit be-

roofd. Wie is ermee getuigd dat we hen opnieuw van hun menselijkheid ontdoen en hun gagedachtenis laten opgaan in anonieme, massale en groteske symbolen?

Als we ergens anders heen moeten gaan, nemen we het Spiegelmuseum mee. Dit was Jacques Grishaver, voorzitter van het Nederlands-Auschwitz Comité, vorig jaar in *Her Parool* naar aanleiding van de bezwaren van de omwonenden van het Wertheimpark over de plannen van Auschwitz die daar te bouwen. Wat is de reden voor de wegzeden? De gagedachtenis van de doden die met de oorspronkelijke bedoeling niets meer te maken heeft.

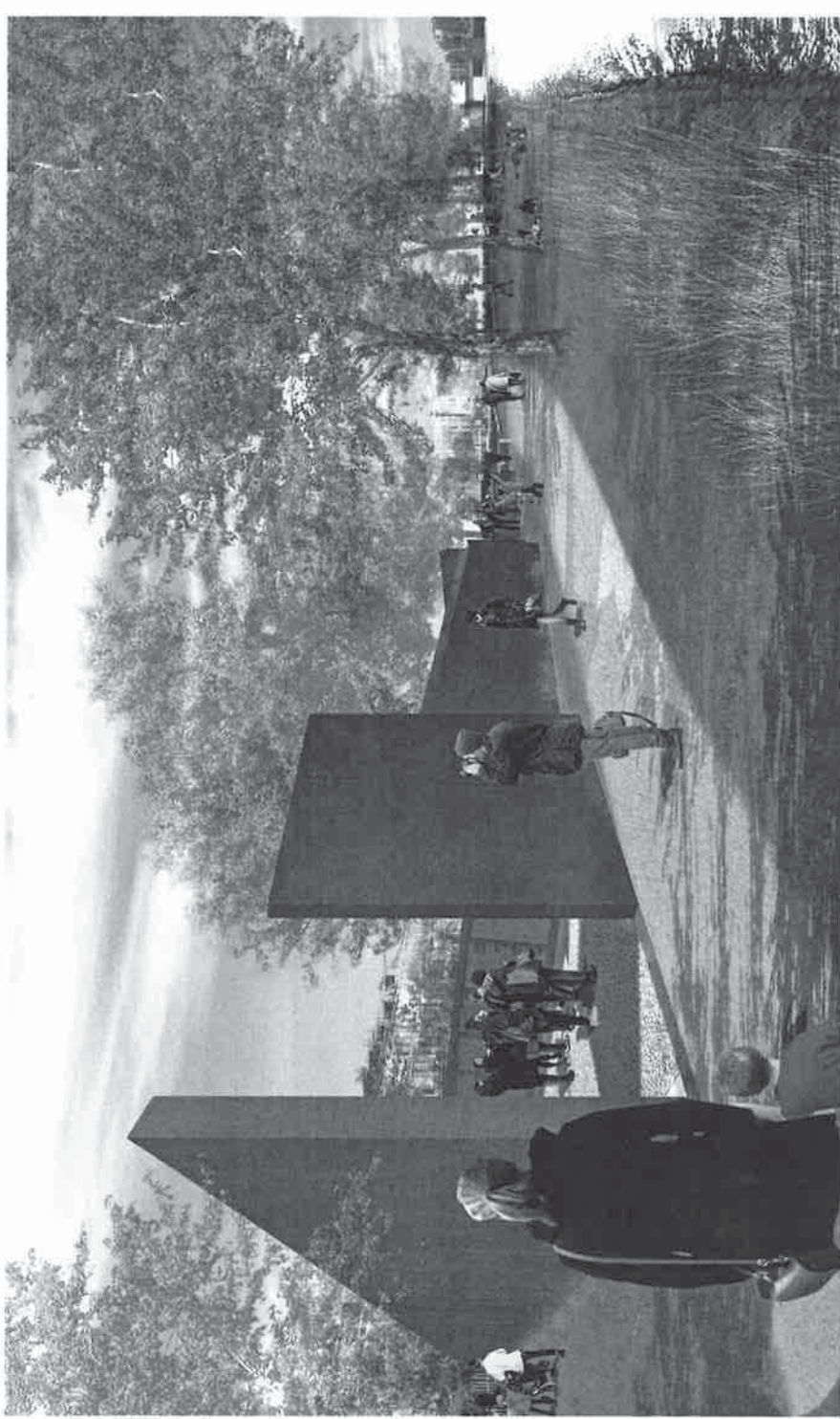
Her plan van Libeskind is een speelhald worden in een onverwikkelijke belangensrijd die niet de oorspronkelijke bedoeling niets meer te maken heeft.

Her plan van Libeskind is een speelhald worden in een onverwikkelijke belangensrijd die niet de oorspronkelijke bedoeling niets meer te maken heeft.

We moeten niet doorslaan door steeds met nieuwe monumenten van schuld en boete te komen

Herman Vuijsje is socioloog en publicist

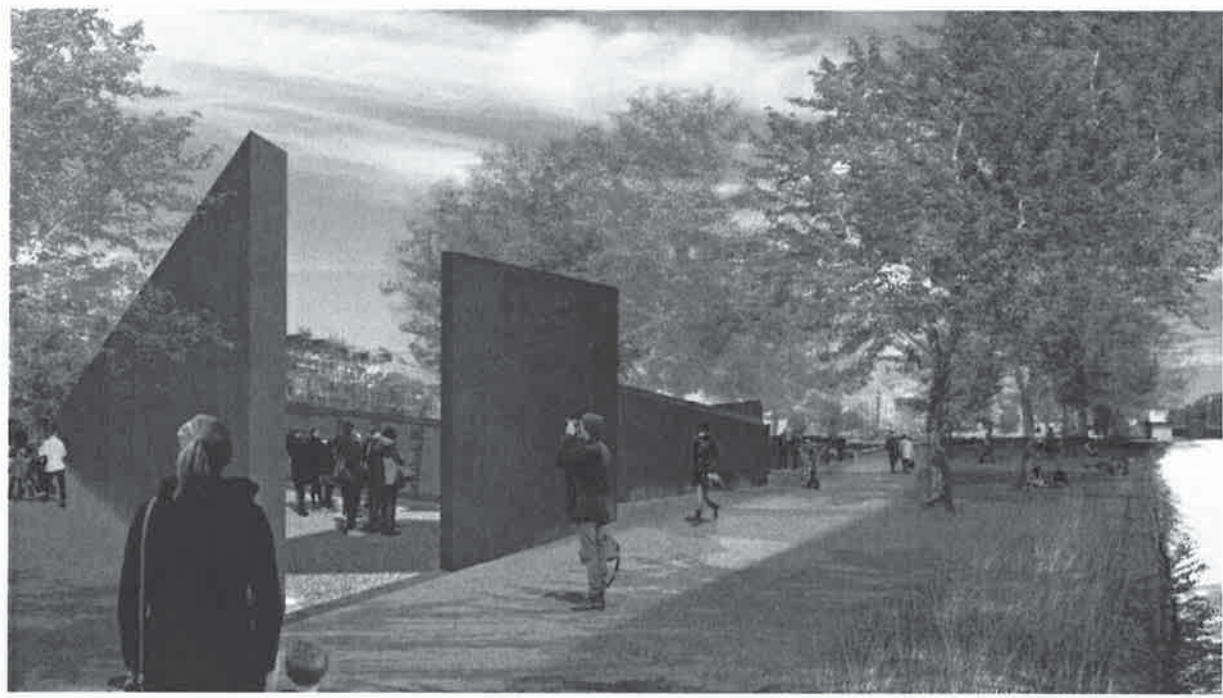

Weergave van het te bouwen Holocaust Naammonument in Amstedam. De gemeenteraad beslist op 22 juni.

Bedenkt eer gij herdenkt

Het ontwerp voor het nieuwe Holocaust- monument wordt ingegeven door de misvatting dat iets enorms ook herdacht moet worden met iets enorms, menen auteur Abram de Swaan en kunstenaar Hans van Houwelingen.

Abram de Swaan en Hans van Houwelingen 18 juni 2016, 2:00

Binnenkort beslist de Amsterdamse gemeenteraad over het plan voor een nieuw en monumentaal gedenkteken voor de meer dan honderdduizend Joden, Roma en Sinti die door de nazi's uit Nederland werden weggevoerd en in de vernietigingskampen vermoord. Dat voornemen houdt de gemoederen nauwelijks bezig. En dat is een slecht teken.

advertentie

De Holocaust vormt het absolute dieptepunt in de geschiedenis van Europa. De naoorlogse geschiedenis van de Europese eenwording, maar ook het intellectueel en artistiek klimaat zijn voor een groot deel te begrijpen als een reactie op die ramp - een ramp die mensen door mensen werd aangedaan. Het heeft een generatie geduurd voordat die vernietiging in haar volle omvang begon door te dringen tot de publieke opinie in Nederland en de omliggende landen.

Tegen alle verwachting is sindsdien de herinnering niet vervaagd, maar in volgende generaties juist heviger opgeleefd. In de loop der jaren zijn de accenten in die herinnering verschoven, historici en memoireschrijvers kwamen met nieuwe zienswijzen en van tijd tot tijd deden zich heftige meningsverschillen voor over de interpretatie van de feiten. Het lijkt wel alsof de Tweede Wereldoorlog, en in het bijzonder de moord op de Joden, nu meer leeft in het besef dan vijftig jaar geleden.

Er bestaat dan ook in Nederland een uitgebreide en levendige herdenkingscultuur rondom de Holocaust, met Amsterdam als middelpunt. Het opmerkelijkst is de onophoudelijke toeloop van jonge toeristen uit alle hoeken van de wereld voor het Anne Frankhuis. Anne Frank is een icoon geworden, een imago dat niemand in de moderne wereld kan ontgaan: een jong Joods meisje, lieflijk en begaafd, door de barbaren weggehaald en stukgemaakt. Als een enkel, herkenbaar mens staat zij voor vele miljoenen lotgenoten.

Grote toeloop

Ook de korte stilte op 4 mei wordt meer en meer beleefd als een herdenking van de Holocaust. Dat moment voor het monument op de Dam in Amsterdam en bij tal van ander gedenkplaatsen in Nederland kent al vele jaren een grote toeloop en die mindert niet.

Er is bovendien in Amsterdam een aantal Holocaustmonumenten: onder andere het Auschwitz-monument van Jan Wolkers in het Wertheimplantsoen, het monument voor de Joodse wezen, aan de Amstel voor het Stadhuis, de namenwand in de Hollandse Schouwburg voor de Joden die vandaar werden weggevoerd naar de vernietigingskampen. Met een Nationaal Holocaustmuseum is sinds kort een begin gemaakt en daarin kan nog van alles worden gerealiseerd.

Nu moet de gemeenteraad beslissen over een voorstel voor een nieuw Holocaustmonument aan de Weesperstraat. Uiteraard, er is geen enkele twijfel dat het gedenken van de ergste ramp een mensenplicht is en dat het mensen kan helpen zich te bezinnen op goed en kwaad en de noodzaak om alle tirannie te weerstaan, ook hier, ook nu. Maar wat voegt het nieuwe Holocaustmonument toe aan de gedenkplaatsen die daarvoor al zijn opgericht? Het huidige Holocaustmonument in de Amsterdamse Hollandse Schouwburg omvat 6.700 familienamen van omgebrachte mensen. Wie het wil, kan online een digitaal monument bezoeken, waar elk afzonderlijk slachtoffer een eigen pagina heeft met alle beschikbare en vermeldenswaardige gegevens. De terughoudendheid van deze opzet laat de toeschouwer de ruimte om zich een eigen voorstelling en eigen gedachten te maken.

Afmetingen

Het nieuwe monument is allereerst uitzonderlijk door zijn afmetingen. Rond een gedenkplaats vouwt zich een 400 meter lange muur in blauw beton, van bijna 3 tot haast 5 meter hoog, waarin de namen en voornamen staan gebeiteld van alle 102 duizend mensen die de nazi's deporteerden en in de kampen hebben omgebracht: tweehonderdvijftig namen per strekkende meter.

Herdenken is altijd problematisch en meest van al als het gaat om een zo onverwerkbaar gegeven als de Holocaust. Al te vaak wordt een monument geplaatst om het denken van de toeschouwers over te nemen - het gedenkt voor hen. Het monument dicteert de moraal, zelfs de emotie die men geacht wordt te voelen. Dictators blinken uit in deze enkelvoudige ordening - de grootsheid van de leider is vertaald in de grootte van zijn standbeeld. De onderdanen kennen hun plaats en hoeven daar verder niet bij stil te staan. Met dit monument van de Jodenmoord dreigt iets dergelijks te gebeuren. Het ontwerp is ingegeven door de misvatting dat iets enorms ook herdacht moet worden met iets enorms. Het wordt daarmee zelf tot enormiteit. Het is ontworpen in de gebiedende wijs: Gedenk. En nu. En hier.

Daniel Libeskind, die het plan heeft gemaakt voor het monument aan de Weesperstraat, is ook

de architect van het Joods Museum in Berlijn uit 2001, dat vooral werkt als gedenkteken. Enge ruimtes, donkere gangen en smalle kiertjes licht geven de bezoeker een unheimisch gevoel, dat iets moet suggereren van een 'Holocaustbeleving'. Maar die suggestie is onecht en misplaatst. Het Joods Museum biedt de talloze bezoekers een geregisseerde emotie en schiet alleen daarom al zijn doel voorbij.

Monumentaal cliché

Wat de artistieke kwaliteit van Libeskind's ontwerp voor het nieuwe Holocaustmonument betreft: het is een monumentaal cliché. De opsomming van de namen, een dodenlijst in steen, is telkens weer herhaald sinds Maya Lin in 1982 het toen overdonderende Vietnam Veterans Memorial ontwierp: een muur met de namen van bijna zestigduizend gesneuvelde Amerikaanse militairen. Sindsdien werd het concept ook nagevolgd voor gedenktekens van de Holocaust, in klein formaat in de Hollandse Schouwburg in 1993, in groot formaat voor het Parijse Mémorial de la Shoah van 2005. Het ontwerp van Libeskind overtreft Maya Lins kunstwerk uiteraard in omvang en gewicht, maar bepaald niet in vormgeving en zeggingskracht.

Op de nu aangewezen plek aan de Weesperstraat staat bovendien al het 'dankbaarheidsmonument' uit 1950. Het was het eerste oorlogsmonument in Nederland en het moest op instigatie van hogerhand de erkentelijkheid van de Nederlandse Joden aan hun 'beschermers' in oorlogstijd uitdrukken. Nadat driekwart van de Nederlandse Joden was uitgeroeid, moest het laatste kwart dankjewel zeggen. Bij de inwijding ontbrak dan ook de Joodse Gemeente. Het aanvankelijk ontwerp, van de beeldhouwer Jaap Kaas, behelsde, toen al, een namenwand. Dat voorstel werd niet dankbaar genoeg gevonden en afgewezen.

Bij dit monument staat vrijwel niemand stil. Dat is misschien maar beter ook, want in deze tijd wekt de zelfingenomenheid van de naoorlogse Amsterdamse goegemeente vooral schaamte. Oorlogsverleden en vredig heden raken er in een netelige kluwen verstrikt. Daarom moet dit veelbetekenende gedenkteken blijven staan waar het staat, zoals het er staat, want het geeft te denken en noodt inderdaad tot herdenken.

In de berm

Een monument voor de Holocaust, daar kan een behoorlijk mens niet tegen zijn. Maar kennelijk zijn er ook maar heel weinig mensen vóór. Er was wat ophef over de plaats waar het moest komen. Toen vervolgens de keuze viel op een plek langs de uitvalsweg van de oude Jodenbuurt naar het Gooi verstomde het rumoer. In de berm heeft blijkbaar niemand er last van. Maar over het ontwerp zelf en over de zin van het project is vrijwel niet gesproken. In Joodse kringen zijn de meningen verdeeld en blijft het bedrukkend stil. Van historici gespecialiseerd in het onderwerp is weinig of niets vernomen. Kunstenaars en kunstinstituten doen er het zwijgen toe. Je mag toch verwachten dat voor een zo grootschalig, zo zwaarwegend, zo onverplaatsbaar, onafbreekbaar, onvermurwbaar, megalomonumentaal project meer nodig is dan de pressie van het Auschwitzcomité, een knikje van de burgemeester en een hamerstuk in de gemeenteraad.

Met Daniel Libeskind, een architect van wereldfaam, zou het wel goed komen met een zo precair project als het Holocaustmonument, moeten de initiatiefnemers en de autoriteiten gedacht hebben. Iedere andere ontwerper zou voor een aanmerkelijk lager budget met vele deskundigen en betrokkenen jarenlang hebben moeten overleggen voordat het ontwerp

uiteindelijk op zijn artistieke en inhoudelijke merites werd beoordeeld. Een hedendaags monument moet feiten openbaren en tegenstrijdigheden, dilemma's, gevoeligheden en conflicten in allerlei kruisverbanden en met verschuivende perspectieven in de tijd. Een eerste vereiste is dat het oproept tot reflectie en niet bij voorbaat de emoties van de toeschouwer verordonneert.

De gigantische betonnen wal die nu wordt opgetrokken zal nog heel, heel lang staan. Maar vormgeving en grondgedachte zijn nu al achterhaald.

Bedenkt eer gij herdenkt.

Gemengde reacties

22 december 2016 Kemal Rijken Deze week, Binnenland, Opinie 3

Libeskind bij zijn ontwerp. Foto Dirk Spits

Vol trots presenteerde de organisatie van het Holocaust Namenmonument vorige week vrijdag het nieuwe ontwerp voor het monument aan de Weesperstraat. Het NIW peilde de stemming onder een aantal bekende Joodse bestuurders.

Initiatiefnemer Jacques Grishaver en architect Daniel Libeskind onthulden op 16 december de nieuwe maquette voor de namenwand ter herdenking van tijdens de Shoa vermoorde Nederlandse Joden, Sinti en Roma. “We hebben iets moois in handen,” aldus Grishaver, die vindt dat de gemeenschap eindelijk een goede plek krijgt om te herdenken. Nadat het ontwerp voor een namenwand in het Wertheimpark was afgeschoten wegens protest uit de buurt, werd gekozen voor een perk langs de Weesperstraat. Libeskind: “Iedereen kan straks bij het nieuwe namenmonument terecht en zich op een intieme manier bezinnen.”

Voorzitter Ron van der Wieken van het CJO vindt het nieuwe ontwerp mooi. “Het maakt zichtbaar en zelfs tastbaar hoeveel mensen er zijn vermoord door de nazi’s. Het maakt ook duidelijk wat er kan gebeuren als je achteloos en onverstandig omgaat met democratische waarden en verworvenheden.” Wel vindt hij dat het initiatief verder bij de nationale overheid moet liggen. “We vinden dat het Rijk de kosten moet dragen. Dat zeg ik op goede gronden, want toen het erop aankwam heeft de Nederlandse overheid geen poot uitgestoken om de Joden te beschermen. We werden overgeleverd aan een vijand waartegen we ons niet konden verweren.” Hij sluit niet uit dat individueel en georganiseerd Joods Nederland ‘wel wat kan bijdragen’, maar “het is niet aan ons om het gedenkteken volledig te bekostigen. Ik hoop dat mijn boodschap gehoord wordt in het Torentje.”

Aanname

Toch is niet iedereen lovend. Zo verklaart Ruben Vis die de gebeurtenissen rond de

Namenwand van begin af aan volgde: “De hele binnenstad van Amsterdam is al één groot Joods monument. Een gedenkteken is ouderwets en het zou veel digitaler moeten,” aldus Vis, die vindt dat het een monument moet zijn van de hele bevolking. “De aanname van de initiatiefnemers dat de Joodse gemeenschap eindelijk een plaats heeft om te gedenken, is onzin. Er zijn helaas al veel plekken om te herdenken. En dan noem ik nog niet eens de vele lege plekken in sjoels waar Joden hadden kunnen zitten.” Vis ziet liever dat er geïnvesteerd wordt in het huidige Joodse leven. “Ik ben niet de enige die vindt dat voor dode Joden altijd geld beschikbaar is, maar dat we eigenlijk geld moeten steken in Joodse kinderen en ouderen die nu leven. Herdenken hoeft geen geld te kosten, en zeker geen miljoenen.”

De Joden in de mediene zijn niet gevraagd of ze het op prijs stellen dat al die namen in Amsterdam op een wand komen

Wel tevreden

Al die nieuwe monumenten komen vijftig jaar te laat, vindt Hanneke Gelderblom-Lankhout van het Nederlands Verbond voor Progressief Jodendom. “Er zijn te veel Joodse *machers* die hun naam willen verbinden aan een gedenkteken en hardop denken: kijk mij eens, ik heb voor een monument gezorgd. We moeten in Nederland juist investeren in onderwijs, waarin de waarden van het jodendom een integraal onderdeel zijn. We hebben bovendien het Anne Frankhuis en Westerbork al,” aldus Gelderblom-Lankhout, die in Den Haag woont. “De Joden in de mediene zijn niet gevraagd of ze het op prijs stellen dat al die namen uit de mediene in Amsterdam op een wand komen. Het gaat om draagvlak, dat vind ik belangrijk.”

D66’er Bart Vink, het enige Joodse gemeenteraadslid van Amsterdam, is wel tevreden. “Het heeft te lang geduurd. Als het monument in 2018 wordt onthuld, zijn we 73 jaar na het einde van de oorlog. Ik twijfelde lang over de locatie, maar door het nieuwe ontwerp ben ik heel enthousiast geworden. Hoe dan ook kijk ik ernaar uit om steentjes te zien met de namen van mijn grootouders. Dat geldt vast ook voor talloze anderen. Verder heb ik waardering voor de grote inzet van Jacques Grishaver.”

BRIEF

Holocaust Namenmonument is complexer dan je denkt

Auke Kok schreef in zijn column op 2 december kritisch over de locatie van het holocaustmonument. Het leverde veel reacties op.

De heer Ilic schrijft in zijn brief over het Namenmonument [8 december, in reactie op de column van Auke Kok, red.] dat hij vindt dat het monument juist niet klein mag zijn. Hij zegt niet waarom hij dat vindt. Misschien wegens zijn laatste opmerking: waren er maar minder stenen nodig geweest. Natuurlijk. Was de oorlog maar minder verschrikkelijk geweest, dan hoefden we 70 jaar na dato geen monumenten meer te verzinnen. Maar het verhaal is zo gruwelijk dat feitelijk ieder beeld tekort schiet. Iets heel groots is niet zomaar het antwoord. Daar zou je over van gedachten moeten wisselen: als we in deze tijd toch nog een nationaal holocaustmonu-

ment willen oprichten, wat zouden we dan eigenlijk willen?

De onvrede van velen over dit Namenmonument is complexer dan meneer Ilic doet voorkomen. Het gaat niet om een paar bomen. Het gaat erom dat het een particulier initiatief is, genomen door het Nederlands Auschwitz Comité (NAC), dat, inmiddels ook met een paar miljoen subsidie, een nationaal monument wil oprichten in de publieke ruimte. Het gaat erom dat daarover nergens discussie is geweest, geen publiek debat en ook feitelijk geen enkel debat binnen de Amsterdamse politiek. Niet over hoe zo'n monument eruit zou kunnen zien. Geen debat over randvoorwaarden, geen belangenafwegingen. Niets. Mensen uit de stad of uit de buurt zijn niet betrokken. Het NAC bepaalt de plek (de groenstrook langs de Weesperstraat), de architect (Libeskind), en de vorm (zeer groot bouwwerk, 800 vierkante meter bakstenen muur in een doolhofachtige

vorm, met roestvrijstalen spiegelen-de opbouw tot 6 meter hoog). De gemeenteraad laat het gebeuren. De plek valt onder beschermd stadsgezicht, en ligt binnen de kernzone van Unesco-erfgoedgebied. De muren doorbreken de zichtlijnen op de 17de-eeuwse gebouwen erachter. Het ontwerp viel nogal wat groter uit dan zoals het werd voorgesteld toen de locatie in een voorfase op geschiktheid voor „een monument” (er was toen immers nog geen ontwerp) werd beoordeeld. In deze Haalbaarheidsstudie werd gesproken over 2 tot 3 meter hoge muren. En inderdaad, ook dat bijna alle bomen zouden kunnen blijven. Er werd na het bekend worden van het ontwerp nooit meer op die basale randvoorwaarden getoetst. Nu zijn het dus gemiddeld 5 meter hoge muren. En moeten - inderdaad - bijna na alle bomen weg. Er komt verplicht een dicht hek omheen vanwege de veiligheidsrisico's, hetgeen voornamelijk een gevoel van onveiligheid

voor de bewoners en passanten zal oproepen. Samen met de gigantische massieve uitstraling heeft het complex een enorme impact op de sociale omgeving. Je kan er, als passanten en buurtbewoners, letterlijk en figuurlijk, niet omheen.

Het NAC presenteerde al een jaar geleden dit ontwerp op die plek als een vaststaand feit. En in juli van dit jaar, voordat de omgevingsvergunning zelfs maar was aangevraagd (om nog maar te zwijgen van bezwaar- en beroepsfases, die toch ook nog zullen komen) kondigden zij trots aan dat de bouw van start was omdat zij de 130.000 bakstenen alvast hadden laten bakken. De vergunning is in september aangevraagd. De beslistermijn is verlengd, naar verluidt onder meer wegens noodzakelijk technisch onderzoek naar risico's voor de onderliggende metrobuizen. De vraag dringt zich op of dergelijke kosten (inclusief het oplossen van dergelijke problemen als die zich voor zouden

gaan doen) voor rekening van de gemeente komen. Het lijkt erop dat dat zo is, al is er geen helderheid over het totale kostenplaatje voor de stad op de kortere of de langere termijn.

Een monument in de bestaande grote ruimte onder het Mr. Visserplein en daarboven, zoals ontworpen door een paar Amsterdamse kunstenaars, zou een heel goed plan kunnen zijn, en geschikter dan de strook langs de Weesperstraat. Het kan heel mooi en indrukwekkend worden. Intiem maar ook ruim. Een bijzondere plek met directe verbinding naar het Joods Historisch Museum en de Portugese Synagoge. Het NAC heeft laten weten geen behoefte te hebben kennis van het ontwerp te nemen. Als meneer Ilic, of wie dan ook, nieuwsgierig is waarom velen denken dat die plek een aangepast ontwerp op zijn minst het overwegen waard zijn, is hij zeer welkom zich te laten informeren.
Petra Catz, Amsterdam
pwo@buurtorganisatie1018.nl

Home » Column 2018 » Column 16 januari 2018

Column 16 januari 2018

16 jan, 2018 in Column 2018 door Marjan Berk

Redactie AD

Titel: Mosterd.

Na de maaltijd?

Toch wil ik nog een poging wagen mijn letterlijke steentje bij te dragen aan het voorkomen van de plaatsing van het Holocaustnamenmonument aan de Weesperstraat in Amsterdam. Ik was te laat om de petitie te tekenen, die was al gesloten. Ik had flink de pest in, want voelde me betrokken bij het protest tegen de plaatsing van het Holocaustnamenmonument op de groenstrook langs de Weesperstraat, een parkje waarop ook ik vanaf mijn werkplek in het Occohofje uitkijk! 25 gezonde volwassen bomen moeten worden gekapt voor een kolossaal monument, een doolhof van hoge wanden met daarop reflecterende schermen van roestvrij staal. De totale hoogte is 8.25 meter. Het Namenmonument is een initiatief van het Auschwitz comité en wordt niet breed gedragen door de Joodse gemeenschap. Het monument wordt om veiligheidsredenen afgesloten met hekken, heggen en muren. Het grootste gedeelte van een etmaal is het gehele monument afgesloten van de openbare ruimte. Ook is het ontwerp in strijd met de richtlijnen van het UNESCO Werelderfgoed en van het gemeentelijk beschermd stadsgezicht.

Ik voel me zeer betrokken bij dit monument. Tussen 1942 en 1943 was dit stuk stad door de Duitse bezetters afgesloten en ingericht als een tijdelijk getto voor de Joodse bevolking, die door de bezetters binnen dit getto waren verzameld en opgesloten in afwachting van hun deportatie. Ook onze Amersfoortse buurman, een oude Poolse pianoleraar met vrouw en dochter. Zij wilden niet onderduiken, zij waren vóór 1940 al gevlucht uit Polen en voelden zich te oud hiervoor. Mijn moeder en ik, 10 jaar oud, reisden naar Amsterdam om afscheid van onze vrienden te nemen. Wij troffen hen, na een controle van onze identiteitsbewijzen bij een slagboom, op het Rapenburg in een kleine kamer, waar zij verdrietig en kleumend

zich afvroegen of wij elkaar ooit nog terug zouden zien Een jaar later ontvingen wij via het Rode Kruis, hun doodsbericht...

Zo, n Holocaustnamenmonument zou de 105.000 namen bevatten van de vermoorde Joodse landgenoten. Daar is niemand tegen. Het is een breed gedragen verlangen. Maar liever niet op uitgerekend deze plek in de stad, een buurt met veel pijnplekken, die zich waardig heeft hersteld en weer opgebouwd, zonder herdenken te schuwen. Zie het beeld van de Dokwerker, de Hollandse Schouwburg, etc.

Professor dr.Tom Schulpen pleit voor een andere plek voor het monument: op de Joodse Begraafplaats Zeeburg in het Flevopark, makkelijk bereikbaar, waar ruimte genoeg is. Hier hoeft men geen bomen te kappen.

Terwijl ik dit stukje schrijf, wordt ik gebeld.."Het comité "Voor een groen Weesperpleinplantsoen' en verschillende particulieren hebben het initiatief genomen bezwaar tegen de verleende vergunningen. te maken. Dit betekent dat een advocaat in hun opdracht een bezwaarschrift zal opstellen. Belanghebbenden kunnen bezwaar maken. Ik hoop van harte, dat men in staat is met respect voor elkaar tot een besluit te komen het monument een plek te bezorgen, waarmee iedereen vrede heeft. Dan kan ik ook een steen kopen waarop ik de namen van de vermoorde mijnheer en mevrouw Sielenziger kan schrijven, opdat ze niet vergeten worden.

Gerelateerd

Column 2 mei 2018
1 mei 2018
In "Column 2018"

Column 17 oktober 2018
17 oktober 2018
In "Column 2018"

Column 4 mei 2015
4 februari 2016
In "Column 2015"

Berichtnavigatie

← Column 10 januari 2018

Column 24 januari 2018 →

Column en laatste nieuws

- › Column 6 februari 2019
- › Column 30 januari 2019
- › Column 23 januari 2019
- › Column 16 januari 2019
- › Column 9 januari 2019

Categorieën

- › Column 2015 (47)
- › Column 2016 (52)
- › Column 2017 (50)
- › Column 2018 (51)
- › Column 2019 (6)
- › Laatste nieuws (8)

Hoogleraren: Van der Laan was onzorgvuldig bij procedure Holocaustmonument

Buurt verzet zich tegen herdenkingswand

De gemeente Amsterdam is onzorgvuldig en gehaast te werk gegaan bij het toewijzen van een plek voor een enorm monument met de namen van 102 Nederlandse slachtoffers van de Holocaust. Dat zeggen twee hoogleraren bestuursrecht.

Door: Tjerk Gualthérie Van Weezel 5 april 2018, 12:32

De hoogleraren doen deze uitspraak naar aanleiding van het uitgebreide bezwaarschrift dat omwonenden van het 'Weesperplantsoen' hebben ingediend tegen het door sterarchitect Daniel Libeskind ontworpen monument.

De omwonenden tonen aan dat wijlen burgemeester Eberhard van der Laan bij dit besluit niet de 'zorgvuldige procedure' volgde die hij zelf met de gemeenteraad had afgesproken. Van enige inspraak voor omwonenden was geen sprake.

Artist impression van het Holocaustmonument in Amsterdam. ©

Zo'n ingrijpend monument heeft enorme impact op de buurt

'Zo'n kolossaal en ingrijpend monument dat de Holocaust herdenkt, heeft enorme impact op een buurt. Juist dan moet je ruimte bieden voor inspraak', zegt Jon Schilder, hoogleraar bestuursrecht aan de Vrije Universiteit. 'Uit de stukken blijkt dat dat ook Van der Laans bedoeling was, maar ergens heeft de haast het toch gewonnen.' Schilders Groningse collega Bert Marseille vindt daarnaast van belang dat het daarna door Libeskind onthulde ontwerp op tal van plekken afwijkt van de voorwaarden die de gemeenteraad had gesteld. 'Daardoor kan de advocaat van de omwonenden aannemelijk maken dat een zorgvuldige procedure tot een ander besluit had kunnen leiden.'

Slepende kwestie

Het bezwaar van de bewoners richt zich niet tegen het idee voor zo'n monument: 'Wij zijn specifiek tegen dit ontwerp op deze plek'

De bouw van een monument waarop alle 102 duizend namen van Nederlandse slachtoffers van de Holocaust worden herdacht, is de afgelopen jaren een slepende kwestie geworden. Het initiatief voor de herdenkingswand komt van het Nederlands Auschwitz-comité en kreeg de volledige steun van Eberhard van der Laan. Die zelfs lid werd van het comité van aanbeveling. Maar in de Plantagebuurt en de oude Amsterdamse Jodenbuurt is weinig ruimte. De eerste locatie waarvoor Libeskind een ontwerp maakt, het Wertheimparkje, wordt na hevig protest van omwonenden afgewezen.

De zoektocht naar een alternatieve locatie, waarbij zeker zestien plekken met behulp van een 'matrix' en 'wegingsfactoren' werden beoordeeld, eindigde dus bij een klein plantsoentje aan de Weesperstraat. Libeskind maakte voor het park een ontwerp waarin 102 duizend steentjes met namen van slachtoffers op elkaar zijn gemetseld tot muren van 2,30 meter hoogte. De muren dragen metalen constructies die samen het Hebreeuwse woord voor 'herinneren aan' vormen. Waarvoor 25 bomen moeten wijken.

De omwonenden van dat parkje voelen duidelijk het nodige ongemak bij het feit dat zij bezwaar maken tegen het initiatief van het Auschwitz-comité. Zij beginnen dan ook met de expliciete verklaring dat zij het herdenken van de Holocaust zeer belangrijk vinden, en dat zij zich zeer betrokken voelen bij de geschiedenis van hun

buurt en de herdenkingen die daar bij horen. 'En zo willen wij ons ook betrokken voelen bij een groot, zelfs nationaal, namenmonument.' Het bezwaar van de bewoners richt zich ook niet tegen het idee voor zo'n monument: 'Wij zijn specifiek tegen dit ontwerp op deze plek.'

Onveilig doolhof

Juridisch zijn de bezwaren tegen het monument zelf gewichtiger dan die tegen de locatie, stellen hoogleraren

Problematisch is volgens de bezwaarmakers dat het ontwerp van Libeskind op sommige plekken zeven meter hoog is en het zicht op de achterliggende Hoftuin en Hermitage ontnemt. Het doolhof van muren zou snel verloederen en onveilig zijn. Bovenal is het plantsoentje simpelweg te klein, waardoor er ook erg weinig ruimte zou zijn om herdenkingen te organiseren. De buurt wil het plantsoentje met de bomen en het zicht op de Hoftuin behouden.

Juridisch zijn de bezwaren tegen het monument zelf gewichtiger dan die tegen de locatie, stellen hoogleraren Schilder en Marseille. 'Het aanwijzen van een plek is een discretionaire bevoegdheid van de gemeente waar een rechter niet zozeer een streep door zal zetten.' De kwestie blijft bovenal een politieke, stelt Jon Schilder. 'Als de bezwaarcommissie ook oordeelt dat de belangen van omwonenden ondergesneeuwd zijn en aan het stadsbestuur adviseert er nog eens goed naar te kijken, is het vervolgens aan de nieuwe gemeenteraad om te beslissen of ze dat ook doen.'

Het stadsdeel Centrum, waar het bezwaarschrift is ingediend, wil lopende de procedure niet inhoudelijk reageren.

En dan ben je opeens een nimby

Not in my backyard Betrokken burgers of bemocials?

Niet in mijn achtertuin: het nimby-verwijft viert hoogtij in een stad die zich razendsnel ontwikkelt. Maar smoor je niet elke discussie door andersdenkenden dat label op te plakken? 'Luister toch gewoon.'

Lorentine van Gelderen, Maires Maastricht

Pins was bij voor de halve wereld een liburg- jupij met een tabakjes, iemand die tegen de wind in staat is te staan. Het is nu een vanzelfsprekendheid om te zien dat er in een stad als Maastricht, waar de groei van de stad razendsnel is, mensen zich opeens als nimby's voelen. Niet in mijn achtertuin, dat is de slogan die wordt gebruikt om te voorkomen dat er iets in hun achtertuin komt. Het is een gevoel dat iedereen kan krijgen, maar het is vooral de mensen die zich niet willen laten overtuigen door de ander die het meest gevoelig is voor de discussie. Het is niet in mijn achtertuin, dat is de slogan die wordt gebruikt om te voorkomen dat er iets in hun achtertuin komt. Het is een gevoel dat iedereen kan krijgen, maar het is vooral de mensen die zich niet willen laten overtuigen door de ander die het meest gevoelig is voor de discussie.

Nimby's en lulu's
Niet in mijn achtertuin, dat is de slogan die wordt gebruikt om te voorkomen dat er iets in hun achtertuin komt. Het is een gevoel dat iedereen kan krijgen, maar het is vooral de mensen die zich niet willen laten overtuigen door de ander die het meest gevoelig is voor de discussie.

Maar dat was niet waar. Wij waren er voor- stander van om het aantal statushouders te spreken over verschillende keuzes op het eiland om zo de druk op één level te verlagen en goed- daartoe, bereikbaar, en niet alleen voor de voor de gemeente was het ontspannend.

De participerende burgers werden door de ge- meente niet serieus genomen, waardoor de dis- cussie veranderde. "Dan word je weggezet als nimby", vooral door de media. Probeer van dat in verzet komen omdat ze vinden dat de over- houding van de gemeente is niet serieus.

Maar dat was niet waar. Wij waren er voor- stander van om het aantal statushouders te spreken over verschillende keuzes op het eiland om zo de druk op één level te verlagen en goed- daartoe, bereikbaar, en niet alleen voor de voor de gemeente was het ontspannend.

De participerende burgers werden door de ge- meente niet serieus genomen, waardoor de dis- cussie veranderde. "Dan word je weggezet als nimby", vooral door de media. Probeer van dat in verzet komen omdat ze vinden dat de over- houding van de gemeente is niet serieus.

Maar dat was niet waar. Wij waren er voor- stander van om het aantal statushouders te spreken over verschillende keuzes op het eiland om zo de druk op één level te verlagen en goed- daartoe, bereikbaar, en niet alleen voor de voor de gemeente was het ontspannend.

'Dan word je weggezet als nimby. Probeer van dat stempel maar eens af te komen'

Er is een aantal trends in de samenleving waarbij het eigenbelang sterk wordt aangewakkerd. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Er is een aantal trends in de samenleving waarbij het eigenbelang sterk wordt aangewakkerd'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Dan word je weggezet als nimby. Probeer van dat stempel maar eens af te komen'

Er is een aantal trends in de samenleving waarbij het eigenbelang sterk wordt aangewakkerd. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Er is een aantal trends in de samenleving waarbij het eigenbelang sterk wordt aangewakkerd'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Dan word je weggezet als nimby. Probeer van dat stempel maar eens af te komen'

Er is een aantal trends in de samenleving waarbij het eigenbelang sterk wordt aangewakkerd. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Er is een aantal trends in de samenleving waarbij het eigenbelang sterk wordt aangewakkerd'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'. 'Als de beste plek in mijn achtertuin zou zijn, dan mocht het in mijn achtertuin komen'

Maar komt Nimby vandaan?

Het in my backyard argument is niet nieuw. Het is een gevoel dat iedereen kan krijgen, maar het is vooral de mensen die zich niet willen laten overtuigen door de ander die het meest gevoelig is voor de discussie.

Gebrek aan leiderschap
Voor wat betreft het maatschappelijk doel, zegt Gomes de Mesquita, maar moet het om draaien. "Waarbij leiderschap een rol speelt, maar het is vooral de mensen die zich niet willen laten overtuigen door de ander die het meest gevoelig is voor de discussie."

Overloos bemoelen
Voor wat betreft het maatschappelijk doel, zegt Gomes de Mesquita, maar moet het om draaien. "Waarbij leiderschap een rol speelt, maar het is vooral de mensen die zich niet willen laten overtuigen door de ander die het meest gevoelig is voor de discussie."

Gebrek aan leiderschap
Voor wat betreft het maatschappelijk doel, zegt Gomes de Mesquita, maar moet het om draaien. "Waarbij leiderschap een rol speelt, maar het is vooral de mensen die zich niet willen laten overtuigen door de ander die het meest gevoelig is voor de discussie."

Het Parool, 3 mei 2018

Ed van Thijn: 'Wat kun je meer doen dan herdenken?'

Ed van Thijn, op een foto uit november 2014: 'In Nederland zie ik een enorme versplintering, en een ruk naar extreemrechts' © Marco Bakkler/Lumen

Oud-PvdA-burgemeester Ed van Thijn (83) zat in de oorlog ondergedoken en overleefde ternauwernood. Die ervaring bleef zijn inspiratiebron. 'Herdenken houdt verband met de kwaliteit van de beschaving.'

Door: Wim de Wagt 3 mei 2018, 11:15

Ed van Thijn heeft zich teruggetrokken uit het openbare leven. Interviews geeft hij niet meer, maar voor een gesprek over de zin van herdenkingen, het geplande Namenmonument en de kracht die hij put uit zijn Joodse achtergrond maakt de voormalig politicus en oud-burgemeester van Amsterdam graag een uitzondering. "De Holocaust is het allerbelangrijkste in mijn leven," is dan ook het eerste wat hij zegt.

"Ik heb het gevoel dat mijn hele leven gegroepeerd is om de Holocaust. De speeches die ik vroeger bij de verschillende herdenkingen hield - de Auschwitzherdenking, de Februaristaking, de Dodenherdenking - waren home made, doorleefd."

"Voor mij was het steeds een jaarlijks overdonderend gebeuren. Na afloop was ik niet meer te hanteren. Dat is nooit minder geworden. De Holocaust is in de loop van de jaren zelfs steeds belangrijker voor mij geworden, omdat andere dingen vervagen naarmate ik ouder word."

Overzicht bewaren

Van Thijn woont tegenwoordig in een statige zorgvilla in de Johannes Vermeerstraat in Amsterdam-Zuid. Zijn kamer is mooi en ruim. Hij zit in een rolstoel aan tafel, een stapeltje boeken binnen handbereik. Af en toe breekt een gulle lach zijn ernstige gezicht open. Zijn geest is ongebroken.

"Van mijn familie is iedereen in de oorlog omgekomen, behalve mijn beide ouders en ikzelf. Ik heb mijn leven eraan te danken dat mijn vader twee keer uit de trein is gesprongen en altijd een treinsleutel op zak had. Hij had zichzelf ongrijpbaar gemaakt."

"Ik ben gered doordat ik op verschillende adressen kon onderduiken. Uiteindelijk ben ik opgepakt en voor de tweede maal naar Westerbork gebracht. Helemaal alleen, zonder mijn ouders. Dat was in januari 1945, ik was 10."

"Ik heb me daar staande weten te houden door een karaktereigenschap die me ook later van pas is gekomen in verschillende functies: naarmate het spannender wordt, ben ik beheerster. Zo behield ik telkens het overzicht. De bevrijding in Westerbork was een euforisch moment."

"Na de bevrijding hebben we een dag lang daar de gevangengenomen NSB'ers mogen bewaken. Maar hoe mensen dat ooit hebben kunnen bedenken, de Holocaust..." Hij schudt zijn hoofd, en zegt met de hem kenmerkende, zorgvuldige dictie: "Ik heb daar nooit een antwoord op kunnen vinden."

Joodse erfzonde

Na de oorlog woonde hij eerst een tijd in Bussum. Pas in 1950 verhuisde hij naar Amsterdam. "In Bussum voerde ik met schoolgenoten felle discussies over de oorlog. Hun houding was er vaak een van: eigen schuld, dikke bult. Zij huldigden termen als erfzonde. De Joodse erfzonde. Het was een christelijke school, vergeet dat niet. Dat heeft me alleen maar geprikkeld om mezelf te documenteren en de geschiedenis te bestuderen."

Hij ging politieke wetenschappen en eigentijdse geschiedenis studeren. "Jacques Presser was mijn belangrijkste docent. In zijn boek *Ondergang* is een hoofdstuk gewijd aan het lot van Joodse kinderen, dat voor 90 procent gebaseerd is op een interview met mij. Hij heeft me toen opdracht gegeven om op papier te zetten wat ik meegemaakt heb."

Dat heeft Van Thijn uiteindelijk gedaan in zijn autobiografie *Het Verhaal*, die in 2000 verscheen.

"Toen ik in Parijs ben gaan studeren, zag ik in de Franse politiek parallellen met het vooroorlogse Duitsland. Ik voelde me aangesproken door de linkse politicus Pierre Mendès-France, die zich inzette voor de zelfstandigheid van de Franse koloniën. Hoe hij werd behandeld door zijn tijdgenoten... Hij is maar kort premier geweest. Die tijd werd bepaald door de Algerijnse oorlog."

"Nadat ik daar tijdens een demonstratie voor de onafhankelijkheid van Algerije in elkaar geramd ben door de ordepolitie, besloot ik de politiek in te gaan. Want ik zag toen dat fascisme geen zaak van het verleden was, maar nog virulent aanwezig. Ik haalde daarbij kracht en inspiratie uit mijn eigen verleden. Het thema van de kwaliteit van de democratie is mijn fascinatie. Herdenken heeft zeker met de kwaliteit van de beschaving te maken. Ik heb het altijd als mijn levensopdracht gezien om daar mijn energie in te steken."

Hoogverraad dreigt steeds

"Ook na mijn afscheid van de politiek heb ik nog uit het hele land uitnodigingen aanvaard om te komen spreken. Ik ben overal geweest, ook in Amsterdam, in alle stadsdelen. Van de Rivierenbuurt tot Kattenburg. Elk jaar is de opkomst bij de herdenkingen gelukkig groot. Overal en altijd. De belangrijkste verdienste is dat die boodschap wordt uitgedragen, dat er jonge mensen staan die hun oren spitsen als de oorlog aan de orde is. Wat kun je meer doen dan herdenken en toespraken houden?"

"Er moet altijd een waarschuwing van herdenkingen uitgaan. Een van de belangrijkste feiten in het ontstaan van de Holocaust is dat Hitler niet democratisch aan de macht is gekomen. Er heerste toen in Duitsland een instabiele politieke en maatschappelijke situatie. De gewone politieke partijen

hebben hem uitgenodigd. Nog steeds is niet iedereen daar nu van doordrongen. Dat hoogverraad kan iedere dag weer opnieuw gebeuren. Dat onderwerp vind ik het belangrijkste bij herdenkingen." "De afgelopen jaren zijn in Europa steeds moeilijker stabiele regeringen te vormen. Je ziet in allerlei landen onvoorspelbare ontwikkelingen. Er wordt gespeeld met antigevoelens, zoals migratie. Ik vind dat bloedlink. Gelukkig is Duitsland ontsnapt aan nieuwe verkiezingen."

"Je weet niet hoe de afloop daarvan zou zijn geweest. De SPD heeft met vuur gespeeld, maar uiteindelijk namen ze de juiste beslissing door weer mee te regeren. Ook over Nederland maak ik me heel veel zorgen. Ik ben niet tegen polarisatie. Dat hoort bij de democratie. Maar ik zie wel een enorme versplintering, en een ruk naar extreemrechts."

Verpletterende indruk

Om de Holocaust te herdenken en hier tegelijk een waarschuwing van uit te laten gaan, wil het Nederlands Auschwitz Comité aan de Weesperstraat een monument neerzetten met de namen van de ruim 102.000 vermoorde Nederlandse Joden, Roma en Sinti. Van Thijn erkent dat hij daar gemengde gevoelens bij heeft.

"Al die namen doen mij duizelen. Ik doe ook nooit mee aan voorlezingen. Ik maak me dan uit de voeten. Omdat ik altijd bang ben dat mijn naam ook wordt voorgelezen. Dat is een heel rare fobie. Eigenlijk ben ik er heel dubbel in. Het vermelden of voorlezen van alle namen vind ik prachtig, maar aan de andere kant kan ik me er moeilijk mee identificeren."

"Daar komt bij dat ik in de loop der jaren enorm gehecht ben geraakt aan het Spiegelmonument in het Wertheimpark. In al zijn eenduidigheid is dat een heel effectief monument, waar ik goed mee uit de voeten kan. De herdenkingen daar maken op mij altijd een verpletterende indruk. Ondanks alle waardering die ik heb voor Daniel Libeskind's ontwerp, vind ik het Namenmonument een stap te ver."

Een half woord is genoeg

"De Holocaust is zo dominant, zo catastrofaal, je hebt al die namen toch eigenlijk niet nodig om dat te verduidelijken. De echte herdenkers hebben aan een half woord genoeg. In deze tijd van moderne communicatiemiddelen heb je geen steentjes nodig om de boodschap over te laten komen. We hebben al die jaren zonder gedaan. Zelf heb ik in mijn tijd als burgemeester, en ook nog daarna, heel wat speeches over het onderwerp gehouden. En ik had niet de indruk dat mijn woorden stukvielen op de rotsen."

"Tegelijk voel ik me zo verbonden met het Nederlands Auschwitz Comité dat ik me er nooit tegen zal verzetten. Ziedaar mijn dilemma. Ik begrijp de motieven van het comité, ik ben blij dat die mensen er zijn en hier moeite voor doen, maar voor mij persoonlijk hoeft het niet. Die kritiek heb ik vooral binnenskamers geuit. Ik heb me er nooit zo mee geprofileerd. Ik wilde geen dwarsligger zijn. De herinnering aan de Holocaust is zó belangrijk dat ik blij ben dat er mensen zijn die zich voor zulke grote projecten willen inzetten."

"Maar als het Namenmonument wordt onthuld, ga ik er zeker heen." Lachend: "In mijn rolstoel, ja. Ik zal de voorzitter van het Auschwitz Comité van harte feliciteren. Mijn tientallen familieleden staan dan op dat monument vermeld. Sommige nabestaanden hebben er misschien bezwaren tegen dat de namen van hun familieleden erop staan, maar ik zou me schuldig voelen als mijn familie er niet op zou voorkomen. Op een dergelijk monument kies je echt voor alle namen."

Volkskrant – 17 mei 2018

Nieuws slavernijmuseum

Amsterdam sticht een Nationaal Slavernijmuseum, iedereen mag meedenken

Hoe moet het nieuwe Nationaal Slavernijmuseum eruit zien? In welk deel van Amsterdam moet het komen? En welk verhaal moet het precies vertellen? Daar mag ú over meepraten.

Tjerk Gualthérie van Weezel 17 mei 2018, 17:24

Toerist bezoekt klein museum in Juffereh, Gambia dat de slavernij behandelt.

Als het aan de Amsterdamse wethouder Simone Kukenheim (D66) ligt, ontstaat er de komende maanden een groot landelijk debat over die vragen. Vandaag doet zij een oproep om ideeën in te sturen voor de ‘nationale museale voorziening’ die Amsterdam wil oprichten om de slavernijgeschiedenis van Nederland te behandelen. Vanaf eind juni kunnen musea, belangengroepen, wetenschappers of ‘gewone’ betrokkenen met plannen komen. Het belooft een heftig debat te worden, verwacht Kukenheim, en wel eentje met twee hete hangijzers.

advertentie

1. Wie bepaalt de vorm en de inhoud van het museum?

Om tot een 'breed gedragen' museum te komen, zijn hoogoplopende discussies onvermijdelijk en ook 'heel erg goed', meent Simone Kukenheim. Afgelopen maanden heeft zij, na een oproep van de voltallige Amsterdamse gemeenteraad, gesleuteld aan een procedure die zoveel mogelijk recht moet doen aan alle verschillende opvattingen.

Dat proces begint dus vandaag met de 'call', de oproep om ideeën in te sturen. Een deskundige beoordelingscommissie zal die beoordelen. De indieners van het 'winnende' inzending krijgen eind dit jaar maximaal 100.000 euro om hun ideeën uit te werken tot een concreet financieel onderbouwd plan, dat ergens in de hoofdstad uitgewerkt zal worden.

Die beoordelingscommissie staat onder voorzitterschap van Kathleen Ferrier, oud-Tweede Kamerlid voor het CDA en dochter van de eerste president van Suriname. De overige zeven leden zijn wetenschappers, mensen met kennis van de museumwereld of met veel draagvlak in de gemeenschappen die hun wortels in Afrika en de Caraïben hebben.

Zelf wil de wethouder niet te diep ingaan op de vraag hoe het museum eruit moet komen te zien. 'Dan ga je eigenlijk alweer dingen invullen, terwijl we het juist open neerleggen.' Maar de bedoeling is in elk geval dat het slavernijverleden op een moderne, aansprekende manier verteld zal worden. Kukenheim: 'Dus niet dat er een neoclassicistisch gebouw komt, met spullen onder een stolpje en een kaartje ernaast'. Om die reden vraagt de gemeente ook om plannen voor een 'museale voorziening' in plaats van een museum.

Belangrijk is bovendien dat het een aantrekkelijke 'voorziening' wordt voor scholen, stelt de wethouder. 'Want het slavernijverleden krijgt nu in het onderwijs nog veel te weinig aandacht. Niet alleen wat betreft de historische feiten, maar ook hoe die geschiedenis vandaag de dag nog doorwerkt.' De afgelopen jaren is Kukenheim er steeds meer van doordrongen geraakt dat veel mensen in Nederland tot op de dag van vandaag pijn hebben van het slavernijverleden. 'Dat verhaal moet ook goed worden verteld.'

2. Hoe wordt een Amsterdams initiatief een Nationaal Museum?

Dat Amsterdam een logische plek is voor een museum over het nationale slavernijverleden, lijkt geen twijfel. Het is niet alleen de hoofdstad, maar heeft zelf ook een lange slavernijgeschiedenis. De stad werd rijk van de slavenhandel en was drie eeuwen lang eigenaar van Suriname. Kukenheim: 'Dat is een deel van onze geschiedenis waar we ons voor moeten schamen, of in elk geval het eerlijke verhaal over vertellen.'

Het is ook niet verrassend dat de gemeente Amsterdam zelf met het plan voor zo'n museum komt. Met name in Amsterdam-Zuidoost woont een grote gemeenschap van mensen met wortels in Suriname en de Caraïben. In die gemeenschappen wordt al jaren gesproken over de gebrekkige aandacht die er is voor de geschiedenis van hun tot slaaf gemaakte voorouders. Dat is een opvatting die de afgelopen jaren, mede als gevolg van de discussie rond Zwarte Piet, aan kracht won. Eind vorig jaar werd daarom door drie linkse partijen in de gemeenteraad het plan ingediend voor een instelling die deze geschiedenis vol in de schijnwerpers plaatst.

Toch zou het vreemd zijn om een Amsterdams slavernijmuseum te stichten, is de dominante opvatting in de stad. Het is niet enkel een Amsterdams verleden en het is geen geschiedenis die alleen Amsterdammers raakt, dus spreekt de gemeente van een 'nationale museale

voorziening'. De oproep van vandaag is dan ook expliciet gericht aan alle Nederlanders die zich bij het onderwerp betrokken voelen.

Maar wat de bijdrage zal zijn van de nationale overheid en andere gemeenten aan dit 'nationale museum' zal nog moeten blijken. In *Het Parool* merkte hoogleraar Caraïbische geschiedenis Alex van Stipriaan eerder dit jaar op, dat er tijdens de formatie van het huidige kabinet weinig animo bestond om een passage in het regeerakkoord op te nemen over extra aandacht voor het koloniale verleden. 'Het is veelzeggend dat meer aandacht voor het Wilhelmus het regeerakkoord wél heeft g

ehaald.' Hij vreest daarom dat de landelijke politiek weinig toeschietelijk zal zijn om een slavernijmuseum te steunen.

Wethouder Kukenheim ziet dat zonniger in. Minister van Cultuur Ingrid van Engelshoven – haar partijgenoot – is 'positief en erg geïnteresseerd', zegt ze. 'Ik denk dat Amsterdam nu gewoon een voortrekkersrol moet vervullen, en dat de nationale overheid en andere steden de komende tijd zelf moeten bepalen hoe zij daaraan willen en kunnen bijdragen.'

Hieronder in het zwart de nog niet gepubliceerde open brief – op initiatief van mw. Roos Theuws en dhr. Marien Schouten – waarvoor momenteel ondertekenaars worden gerosend. In het rood het commentaar van het Nederlands Auschwitz Comité.

=====

Gemeente Amsterdam negeert democratische procedures en aanbestedingsregels met Holocaustmonument

In Amsterdam worden voorbereidingen getroffen voor de bouw van een nationaal Holocaust Monument voor de 102.000 Joodse, Roma- en Sinti-slachtoffers van de naziterreur. De Amerikaanse architect Daniel Libeskind ontwierp een zeer groot monument van bakstenen en roestvrij staal op een smalle strook langs de Weesperstraat.

Hier wordt taalkundig een trucje gehanteerd: ‘een zeer groot monument’ wordt geplaatst ten opzichte van ‘een smalle strook’ en verderop ‘het kleine stadspark’. Dit heet ‘framing’. Het is ook onjuist: het monument is zorgvuldig ontworpen op maat van de toegewezen locatie. Het is dus niet zeer groot, maar juist uitstekend passend. Dat is althans de opvatting van alle professionals die een rol hebben gespeeld in de beoordeling van het ontwerp in het traject van de vergunningverlening.

Het kleine stadspark dat zich daar nu bevindt, zal er door verdwijnen.

Ook hier weer een taalkundige truc: wat in werkelijkheid heet te zijn ‘een groenstrook langs de Weesperstraat’ wordt hier in een pennenstreek omgetoverd tot ‘het kleine stadspark’. Het is geen klein stadspark, het is een grindbak met bomen als restruimte die ontstaan is na de afbraak van de huizenrij die daar heeft gestaan tot begin jaren zeventig, toen die huizen moesten wijken voor de bouw van de metro.

Tal van buurtorganisaties en individuele burgers hebben bezwaar gemaakt. Hoewel zij het initiatief voor een Holocaust-monument ondersteunen, hekelen zij de ondemocratische procedure die de totstandkoming van dit monument aankleeft. De locatiekeuze is op onnavolgbare wijze tot stand gekomen.

Die locatiekeuze mag voor deze briefschrijvers kennelijk onnavolgbaar zijn geweest, feit is dat deze keuze tot stand is gekomen na een heel zorgvuldig en langdurig proces, waarin 16 locaties zijn gewogen. Na afweging van alle mitsen en maren die aan al die locaties kleven, kwam deze locatie als beste uit de bus. Deze keuze is – ook na inbreng van bezwaren – door twee achtereenvolgende gemeenteraden, de vorige én de huidige, unaniem bevestigd.

De buurtorganisaties protesteren ook tegen het verdwijnen van het schaarse groen langs de Weesperstraat.

Sterker nog, tijdens een bezwaarzitting werd door buurtbewoners verkondigd dat zij elk jaar bij de Holocaust-herdenking in plaats van de vermoorde Nederlanders de ‘gevallen bomen’ zullen gaan herdenken. Ze degradeerden het monument tot een ‘attractie’ en gaven aan niet op een ‘pretpark’ te willen uitkijken. *For the record*: in de plannen worden er 24 bomen gekapt en 8 volgroeide bomen teruggeplaatst. Per saldo verdwijnen er 16 bomen uit de groenstrook. Ter compensatie worden er 55 bomen in de nabije omgeving bij geplant.

In het ontwerp van Libeskind worden de randvoorwaarden genegeerd die door de gemeente vooraf als bindend aan het ontwerp gesteld zijn.

Hier worden meningen als feiten gepresenteerd. Dit narratief wordt gehanteerd om de gemeente in diskrediet te brengen. Het ontwerp is voorgelegd aan wat vroeger de Welstandscommissie heette, de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit. Deze wordt gevormd door professionals en adviseert de gemeente Amsterdam over de integrale kwaliteit van de fysieke leefomgeving: stedenbouw, openbare ruimte, cultuurhistorie, welstand en monumenten. Deze commissie was vanaf het begin vol lof over het ontwerp van Studio Libeskind. Deze professionals beoordelen het helemaal niet als ‘randvoorwaarden die genegeerd zijn’. Integendeel, zij roemen het ontwerp en vinden het een geweldige invulling van de

ruimte en een aanwinst voor de omgeving. Rijksbouwmeester Floris Alkemade, niet zomaar een toevallige passant, is groot voorstander van dit monument, en schaaft zich achter de plannen.

Hoewel het monument grote invloed zal hebben op de directe leefomgeving van omwonenden, wordt hun inbreng kennelijk niet op prijs gesteld: er heeft in het geheel geen inspraak plaatsgevonden.

Niet waar. Er is op verschillende momenten gedurende het proces ruimte geweest voor inspraak. Inspraak betekent overigens niet meteen dat wat je inspreekt ook wordt uitgevoerd. Er is geluisterd, naar omwonenden, bezwaarmakers en naar ons. Vervolgens zijn er keuzes gemaakt. En elke keuze levert voorstanders en tegenstanders op. Maar nogmaals, tot tweemaal toe unaniem bevestigd door het hoogste, democratisch gekozen orgaan van de stad, de gemeenteraad.

Het Nederlands Auschwitz Comité en de gemeente hebben iedere artistiek inhoudelijke discussie over het monument geweigerd.

Enkele buurtbewoners, waaronder de initiatiefnemers van de brief, hebben meerdere keren hun visie ingebracht bij de Commissie voor Ruimtelijke Kwaliteit. In een discussie met bewoners (niet lang na de presentatie van de eerste ontwerpen in december 2016) heeft het Auschwitz Comité haar keuzen toegelicht. Je kunt een andere mening hebben, maar dat is niet hetzelfde als 'iedere artistiek inhoudelijke discussie is geweigerd'.

Omwonenden zijn zelfs niet in staat gesteld om het architectuurmodel van Libeskind te bekijken.

Niet waar. Tijdens diezelfde bijeenkomst in 2016 zijn de ontwerpen aan buurtbewoners op papier getoond en werd het aanbod gedaan om de maquette te bekijken in een winkel op de Middenweg in Amsterdam. Bij deze bijeenkomst waren ook de opstellers van deze brief aanwezig. Er is zich niemand komen melden... Wel hebben sommige aanwezigen na afloop hun excuses gemaakt voor het gedrag van hun buurtbewoners tijdens deze bijeenkomst. Daags daarvoor heeft het Auschwitz Comité het aanbod gedaan om tijdens een vergadering van het *Plantage Weesperbuurt Overleg* een presentatie te geven. Daar werd echter geen prijs op gesteld.

Libeskind heeft het Auschwitz Comité op eigen initiatief voorgesteld een Holocaust Namenmonument voor Amsterdam te ontwerpen en dat ontwerp cadeau te doen. Het monument zal op publieke grond gerealiseerd worden met publieke middelen: naar schatting 80 - 90 % zal worden gefinancierd met gemeenschapsgeld. Nationale en Europese wetgeving schrijft voor dat voor ontwerp en uitvoering van dit soort belangrijke opdrachten aanbesteding verplicht is. Elke Europese ontwerper, architect of kunstenaar moet hierbij in de gelegenheid gesteld worden een ontwerp in te dienen. Ergo: wanneer de gemeente dit voorstel accepteert, omzeilt zij behalve een zorgvuldige opdrachtformulering ook de verplichte aanbesteding.

Weer worden hier meningen als feit gepresenteerd. Het Auschwitz Comité is de opdrachtgever van dit monument en mag zelf bepalen wat zij een 'zorgvuldige opdrachtformulering' acht. Ten tijde van de keuze voor Libeskind als ontwerper was er bovendien in het geheel geen sprake van 'gemeenschapsgeld', er was begonnen met crowdfunding. Ergo: verplichte aanbesteding was helemaal niet aan de orde. Hele batterijen advocaten hebben dat inmiddels uitgezocht. Overigens heeft Libeskind nooit voorgesteld het ontwerp cadeau te doen, dat is een invulling die de opstellers van de brief er aan geven.

Recentelijk heeft zich een vergelijkbare problematiek voorgedaan in Parijs. De Amerikaanse kunstenaar Jeff Koons stelde voor om de stad Parijs een ontwerp voor een monument voor slachtoffers van de recente terroristische aanslagen, cadeau te doen. De stad diende de 12 meter hoge roestvrij stalen sculptuur wel zelf te betalen. Als locatie eiste Koons een prestigieuze plek voor het Musée d'Art Moderne met zicht op de Eiffeltoren. Een groep kunstenaars, ontwerpers, politici en museummedewerkers schreven gezamenlijk een open protestbrief en hekelden het voorstel als een uitgekookte vorm van 'product placement' en verwezen naar de Europese mededingingsregels. Het voorstel gaat niet door.

De integriteit van Daniel Libeskind wordt via de band van dit voorbeeld door het slijk gehaald. Een serieuze, wereldwijd gewaardeerde architect, die over de hele wereld wordt gevraagd voor het

ontwerpen van musea, kunstwerken en monumenten, zoon van Holocaust-overlevenden, wiens familie in Polen grotendeels werd uitgemoord, wordt hier neergezet als iemand die zich ook schuldig zou maken aan 'een uitgekookte vorm van product placement'. Het is een grof schandaal dat met deze verdachtmaking de publiciteit wordt gezocht. Verder onder de gordel kun je niet komen.

Bezwaarmakers hebben de Gemeente Amsterdam via een aanbestedingsadvocaat gesommeerd zich aan de geldende wetgeving met betrekking tot nationale en Europese aanbesteding te houden. Juist de overheid zou deze wetgeving, die eerlijke mededinging en een transparant opdrachtgeverschap nastreeft, als eerste moeten propageren en naleven. Het is de enige manier om tot een goed en toekomstgericht ontwerp te komen én om draagvlak onder Amsterdammers te garanderen.

Deze 'sommerring' en het verwijt aan de gemeenteraad dat deze niet goed hun werk zouden hebben gedaan, schoot verschillende gemeenteraadsleden in het verkeerde keelgat. Met nadruk verklaarde de gemeenteraad *juist* in te stemmen met de komst van het monument naar Amsterdam, op deze plek. Tot twee keer toe.

Het nationale Holocaust Monument zal een van de belangrijkste naoorlogse monumenten in Nederland worden. Dit gaat de gehele Nederlandse bevolking aan. De ondertekenaars van deze brief vinden het moeilijk te begrijpen hoe de nationale bevolking en de direct betrokken burgers voor wie het monument is bedoeld, buiten spel worden gezet.

Duizenden steunbetuigingen hebben we ontvangen, dagelijks adopteren mensen namen. Bedrijven, particulieren, fondsen, tientallen gemeenten, ze doneren met zijn allen miljoenen. De Nederlandse bevolking heeft het monument allang omarmd! De opstellers van deze brief leven in hun eigen *buurt bubbel*. Samen met een groepje buurtbewoners proberen ze het monument te weren uit 'hun achtertuin'. Ondertekenaars van de open brief verlenen (bewust of onbewust) steun aan deze achterliggende drijfveer.

Het Auschwitz Comité legt een terechte claim op erkenning van de nationale behoefte tot nagedachtenis van de slachtoffers. Deze claim mag echter nooit leiden tot uitsluiting van anderen: de betrokken burgers en de nationale bevolking.

Het is deze exclusie die ons verbaast en verontrust. Het ontwerp voor het monument is op basis van een exclusieve emotie tot stand gekomen, waarmee de aandacht voor het inclusieve fundament van elk goed en mooi herdenkingsmonument in de openbare ruimte in het proces is ondermijnd.

Het monument is zeker vanuit emotie tot stand gekomen. Het gaat namelijk over woede en verdriet, over verlies en verraad. Het gaat over verdwenen opa's, moeders, kinderen, het gaat over de namen die we nooit mogen en zullen vergeten. Het gaat over een graf voor 102.000 mensen, meer dan 75 jaar na de oorlog. Het gaat om een plek voor nabestaanden. Het gaat om een indringende en imposante waarschuwing voor de toekomstige generaties. Het gaat inderdaad over emotie, niet over processen en procedures. Na meer dan 12 jaar ijveren voor zo'n monument, hebben we eind vorig jaar een vergunning gekregen. Het is nu wachten tot het moment waarop we mogen bouwen. Een belangrijk moment voor tienduizenden mensen.

Wij roepen het nieuwe stadsbestuur en zijn burgemeester op om pas op de plaats te maken met de lopende procedure en een open en inhoudelijke gedachtewisseling over dit monument te initiëren om tot een nieuwe procedure te komen.

Het maakt ons verdrietig dat wij – meer dan 75 jaar na de oorlog - nog steeds moeten pleiten voor iets wat er al lang had moeten zijn. In al die jaren hebben we niemand, maar dan ook werkelijk niemand gehoord over de oprichting van een monument ter nagedachtenis van 102.000 vermoorde landgenoten. Sinds 12 jaar ijvert het Auschwitz Comité voor zo'n monument. In alle openheid. Na jaren van zwoegen, duwen, sleuren en trekken hebben we nu een vergunning; het is nu wachten tot het moment waarop we kunnen beginnen met de bouw. In al die 12 jaar heeft niemand van het groepje buurtbewoners, dat nu zulke stennis maakt, zich gemeld om mee te denken of mee te helpen aan het monument.

In zijn coalitieovereenkomst geeft het nieuwe stadsbestuur aan burgerparticipatie cruciaal te vinden. Dit is een uitgelezen kans om die woorden gestand te doen en over dit zo belangrijke 'nationale monument' een open en brede discussie te organiseren waarmee de stad aan haar verleden recht kan doen.

Amsterdam, 9 oktober 2018

Over dit nationale monument is nu jarenlang uitvoerig gediscussieerd. Twee keer heeft het stadsbestuur unaniem besloten dat dit monument er moet komen. Het zou logisch zijn dat eenieder zich neerlegt bij democratisch genomen besluiten, om het eindelijk mogelijk te maken dat de stad aan haar verleden recht kan doen.

Amsterdam, 12 oktober 2018

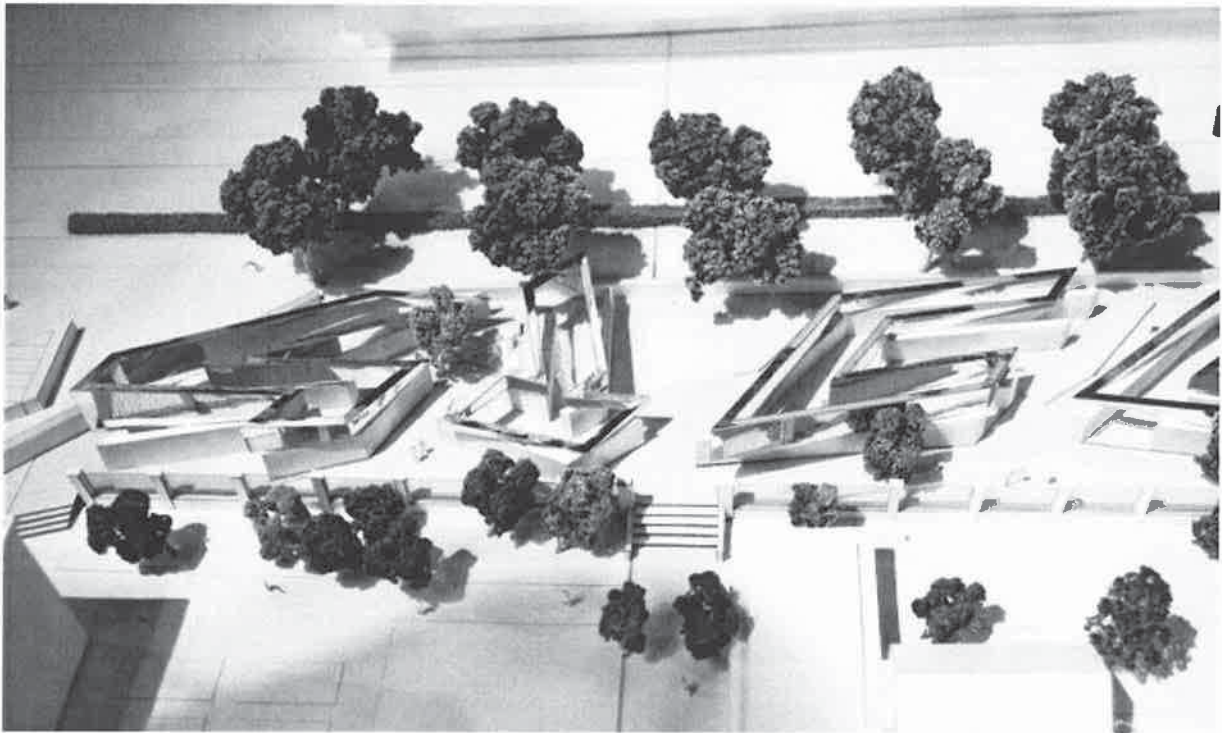
NRC-Handelsblad 18 oktober 2018

Heel Nederland wil dit monument

Tegenstanders van het Holocaust Namenmonument moeten zich neerleggen bij democratisch genomen besluit, schrijft Jacques Grishaver.

Eind vorig jaar heeft de gemeente Amsterdam een vergunning gegeven voor de oprichting van het Holocaust Namenmonument. Daar zijn we erg blij mee, en met ons duizenden mensen die straks hun nabestaanden kunnen herdenken: alle 102.000 Nederlanders die zijn vermoord en geen graf hebben. Dit monument is niet alleen een gedenkplaats, maar ook een imposante waarschuwing tegen antisemitisme, racisme en discriminatie. Het monument maakt op een indringende manier de onbeschrijflijke omvang van de misdaad duidelijk.

In de afgelopen jaren is er flink wat af gediscussieerd, gelobbyd, zijn er onderzoeken gedaan, rapporten geschreven, plekken toegewezen en weer ingetrokken, bijeenkomsten en inspraakrondes georganiseerd, bezwaren gehoord en nog meer inspraak geweest. In totaal zijn we al 12 jaar (!) bezig om iets van de grond te krijgen wat recht doet aan de zwartste bladzijde in de geschiedenis van Amsterdam en Nederland, 73 jaar (!) na de oorlog.

Duizenden steunbetuigingen hebben we ontvangen, dagelijks adopteren mensen namen (onze crowdfunding-actie). Bedrijven, particulieren, fondsen, tientallen gemeenten, ze doneren met zijn allen miljoenen. De Amsterdamse gemeenteraad heeft twee keer unaniem besloten dat dit monument er moet komen, in de Weesperstraat. De Nederlandse bevolking wil dit monument!

Op de valreep, nu de bouw bijna gaat beginnen, is er weer een initiatief van een nieuw groepje mensen dat iets van het monument vindt en het hele proces weer wil uitstellen. We kunnen het nu gaan hebben over vele feitelijke onjuistheden in deze brief, verontwaardigd aangeven dat

dit wel heel erg 'mosterd na de maaltijd is' of wijzen op de dubieuze motieven van de initiatiefnemers, maar veel schieten we daar niet mee op.

Het doet ons verdriet dat we nog steeds en steeds weer opnieuw moeten pleiten voor iets dat er allang had moeten zijn. Wij roepen de brieven-schrijvers op om nog eens bij zichzelf na te gaan of hun persoonlijke belangen en motieven wel opwegen tegen het belang van de realisatie van dit monument. Vinden ze hun opvatting over procedures echt zo zwaarwegend dat ze de bouw van dit monument willen verhinderen of op z'n minst – opnieuw – willen vertragen? Natuurlijk kan je een andere architect beter vinden of het ontwerp niet mooi vinden, maar past het niet om je na jarenlange discussies neer te leggen bij een democratisch genomen besluit?

Wij wachten vol vertrouwen de uitspraak van de bezwaarcommissie af en hopen, mede voor al die nabestaanden die ook al 12 jaar met smart wachten, dat we op zeer korte termijn kunnen beginnen met bouwen. En we zijn er zeker van dat iedereen op een gegeven moment dit bijzondere monument zal omarmen.

Jacques Grishaver is voorzitter van het Nederlands Auschwitz Comité.
Lees een uitgebreide reactie op www.holocaustnamenmonument.nl

Monument moet van iedereen zijn

Het initiatief voor een Holocaust-monument is goed, maar tegen de totstandkoming zijn bezwaren in te brengen, schrijven Marien Schouten en 54 ondertekenaars in een open brief.

In Amsterdam worden voorbereidingen getroffen voor de bouw van een nationaal Holocaust Monument voor de 102.000 Joodse, Roma- en Sinti-slachtoffers van de naziterreur. De Amerikaanse architect Daniel Libeskind ontwierp een zeer groot monument van bakstenen en roestvrij staal op een smalle strook langs de Weesperstraat. Het kleine stadspark dat zich daar nu bevindt, zal er door verdwijnen

Tal van buurtorganisaties en individuele burgers hebben bezwaar gemaakt. Hoewel zij het initiatief voor een Holocaust-monument ondersteunen, hekelen zij de ondemocratische procedure die de totstandkoming van dit monument aankleeft. De locatiekeuze is op onnavolgbare wijze tot stand gekomen. De buurtorganisaties protesteren ook tegen het verdwijnen van het schaarse groen langs de Weesperstraat. In het ontwerp van Libeskind worden de randvoorwaarden genegeerd die door de gemeente vooraf als bindend aan het ontwerp gesteld zijn. Hoewel het monument grote invloed zal hebben op de directe leefomgeving van omwonenden, wordt hun inbreng kennelijk niet op prijs gesteld: er heeft in het geheel geen inspraak plaatsgevonden. Het Nederlands Auschwitz Comité en de gemeente hebben iedere artistiek inhoudelijke discussie over het monument geweigerd. Omwonenden zijn zelfs niet in staat gesteld om het architectuurmodel van Libeskind te bekijken.

Libeskind heeft het Auschwitz Comité op eigen initiatief voorgesteld een Holocaust Namenmonument voor Amsterdam te ontwerpen en dat ontwerp cadeau te doen. Het monument zal op publieke grond gerealiseerd worden met publieke middelen: naar schatting 80- 90 % zal worden gefinancierd met gemeenschapsgeld. Nationale en Europese wetgeving schrijft voor dat voor ontwerp en uitvoering van dit soort belangrijke opdrachten aanbesteding verplicht is. Elke Europese ontwerper, architect of kunstenaar moet hierbij in de gelegenheid gesteld worden een ontwerp in te dienen. Ergo: wanneer de

gemeente dit voorstel accepteert, omzeilt zij behalve een zorgvuldige opdrachtformulering ook de verplichte aanbesteding.

Recentelijk heeft zich een vergelijkbare problematiek voorgedaan in Parijs. De Amerikaanse kunstenaar Jeff Koons stelde voor om de stad Parijs een ontwerp voor een monument voor slachtoffers van de recente terroristische aanslagen, cadeau te doen. De stad diende de 12 meter hoge roestvrij stalen sculptuur wel zelf te betalen. Als locatie eiste Koons een prestigieuze plek voor het Musée d'Art Moderne met zicht op de Eiffeltoren. Een groep kunstenaars, ontwerpers, politici en museummedewerkers schreven gezamenlijk een open protestbrief en hekelden het voorstel als een uitgekookte vorm van 'product placement' en verwezen naar de Europese mededingingsregels. Het voorstel gaat niet door. Bezwaarmakers hebben de Gemeente Amsterdam via een aanbestedingsadvocaat gesommeerd zich aan de geldende wetgeving met betrekking tot nationale en Europese aanbesteding te houden. Juist de overheid zou deze wetgeving, die eerlijke mededinging en een transparant opdrachtgeverschap nastreeft, als eerste moeten propageren en naleven. Het is de enige manier om tot een goed en toekomstgericht ontwerp te komen én om draagvlak onder Amsterdammers te garanderen.

Het nationale Holocaust Monument zal een van de belangrijkste naoorlogse monumenten in Nederland worden. Dit gaat de gehele Nederlandse bevolking aan. De ondertekenaars van deze brief vinden het moeilijk te begrijpen hoe de nationale bevolking en de direct betrokken burgers voor wie het monument is bedoeld, buiten spel worden gezet. Het Auschwitz Comité legt een terechte claim op erkenning van de nationale behoefte tot nagedachtenis van de slachtoffers. Deze claim mag echter nooit leiden tot uitsluiting van anderen: de betrokken burgers en de nationale bevolking. Het is deze exclusie die ons verbaast en verontrust. Het ontwerp voor het monument is op basis van een exclusieve emotie tot stand gekomen, waarmee de aandacht voor het inclusieve fundament van elk goed en mooi herdenkingsmonument in de openbare ruimte in het proces is ondermijnd. Wij roepen het nieuwe stadsbestuur en zijn burgemeester op om pas op de plaats te maken met de lopende procedure en een open en inhoudelijke gedachtewisseling over dit monument te initiëren om tot een nieuwe procedure te komen.

In zijn coalitieovereenkomst geeft het nieuwe stadsbestuur aan burgerparticipatie cruciaal te vinden. Dit is een uitgelezen kans om die woorden gestand te doen en over dit zo belangrijke 'nationale monument' een open en brede discussie te organiseren waarmee de stad aan haar verleden recht kan doen.

Ondertekenaars

Harry Abels, architect

Hester Alberdingk Thijm, directeur Akzo Nobel Art Foundation

Ernst van Alphen, professor of Literary Studies, Holocaust studies. Universiteit Leiden

Mieke Bal, Nederlandse literatuur wetenschapper, cultuur criticus, videokunstenaar

Sruti Bala, Associate Professor Theatre and Performance studies, Universiteit van Amsterdam

Hans van den Ban, beeldend kunstenaar, voormalig adviseur Rijksbouwmeester

Radboud van Beekum, ontwerper, architectuur onderzoeker, publicist

Gaston Bekkers, architectuurhistoricus, uitgever

Rien Bekkers, scenograaf

Mr. J.H.A. de Bie, oud-medewerker Prins Bernard Cultuur Fonds

Cornel Bierens, beeldend kunstenaar, schrijver

Rob Birza, beeldend kunstenaar, begeleider de Ateliers

Dr. Berry den Brinker, onderzoeker Vrije Universiteit Amsterdam, directeur Silvir

Mineke Zwarts-Broekman, psychotherapeute

Frans van Burkom, Kunsthistoricus

Felix Claus, architect

Yra van Dijk, professor of Dutch literature in a global perspective, Universiteit Leiden

Jacques Eijkelenberg, architect, docent HsZuyd, oud-adviseur architectuurbeleid atelier, Rijksbouwmeester
Ineke van Ginneke, ontwerper, schrijver
Erven Herman van der Heide, maker Vaz Dias monument, Catharina, Feike en Valentijn van der Heide,
Jeroen Henneman, beeldend kunstenaar
Mark Hillen, bestuursvoorzitter Social Enterprise, econoom
Hans van Houwelingen, beeldend kunstenaar
IJsbrand Hummelen, restaurator
Lex Kater, bestuurder kunstinstellingen
Nina Isabelle Kater, architect
Esther Krop, grafisch ontwerper, directeur de Monsterkamer
Jean Bernard Koeman, beeldend kunstenaar, tentoonstellingsmaker
Olivier Lodder, architect
Harro Maas, historicus, hoogleraar Universiteit van Lausanne
Tim Mathijssen, beeldend kunstenaar
Evelyne Merckx, architect, ruimtelijk vormgever
Floor Nijdeken, planoloog, productontwerper
Jim van Os, epidemoloog, hoogleraar in de psychiatrie
Hans Oldewaris, uitgever
Karin Post, choreograaf, tentoonstellingsmaker
Wim Quist, architect
Carol Schade, kunsthistoricus
Marien Schouten, beeldend kunstenaar
Anami Schrijvers, beeldend kunstenaar
Frank V.Smit, architect
Berend Strik, beeldend kunstenaar
Abram de Swaan, universiteitshoogleraar sociale wetenschap, Universiteit van Amsterdam.
Noortje Tan, tentoonstellingsmaker, cityscapes foundation
Roos Theuws, beeldend kunstenaar, docent Rietveld academie
Ronald van Tienhoven, beeldend kunstenaar, cultureel intermediair
Anna Tilroe, bijzonder hoogleraar Kunst en Cultuur, Radboud Universiteit Nijmegen, kunstcriticus
Jacqueline Verhaagen, kunstenaar, adviseur kunstopdrachten
Gerrit Vermeer, architectuurhistoricus, universitair docent Universiteit van Amsterdam
Geerte Wachter, adviseur publiek en erfgoed
Marijke van der Wijst, interieur architect, vormgever van tentoonstellingen.
Harry de Winter, programmamaker
Hans Witt, architect
Peter Zegveld, beeldend kunstenaar
Moshe Zwarts, voormalig hoogleraar TUEindhoven en TUDelft, architect

Commentaar

HOLOCAUSTMONUMENT

Stop het conflict om een noodzakelijk gedenkteken

Als er nou iets géén aanleiding zou mogen zijn voor ophef dan is dat het nationale Holocaustmonument. Dat is er nog niet in Nederland. Een beschamend gemis waar het Nederlands Auschwitz Comité (NAC) iets aan besloot te doen. In 2006 nam het comité het initiatief voor een monument dat voor altijd de namen zou bewaren van alle Nederlandse Joden, Sinti en Roma die Hitlers nazi's hebben vermoord. Niemand is tegen dat monument. Iedereen vindt het belangrijk dat het er komt. En toch is het er nog altijd niet. Er wordt nu twaalf jaar over gesteggeld en de schermutselingen laaien weer op.

Het monument moet een plaats krijgen in de Amsterdamse Plantagebuurt. Uiteraard. Het is historisch gesproken de meest geëigende locatie. Het was daar, vanaf *Umschlagplatz Plantage Middenlaan*, dat de nazi's in 1942 en 1943 grote aantallen Joden op de tram zetten naar de treinstations vanwaar zij op transport werden gesteld: tussenstop doorgangskamp Westerbork of Vught, eindbestemming de vernietigingskampen in Duitsland, Tsjechoë en Polen.

De eerste locatie die in 2006, met instemming van de gemeente Amsterdam, werd aangewezen was het Wertheimpark, om de hoek van de Umschlagplatz. Historisch gezien geëigend maar niet ideaal. Het groot bemeten monument dreigde het intieme, kleine park te overschaduwen, inclusief het Auschwitzmonument (1993) van Jan Wolkers. Het plan werd in 2014 geschrapt in antwoord op heftig protest van de buurtbewoners.

Ga in zee met Daniel Libeskind, de ontwerper van het Jüdisches Museum Berlin, en het monument wordt groot

Nu, vier jaar later, is het nationale Holocaust Namenmonument opnieuw gepland, iets verderop, op een groenstrook aan een verkeersader. Alles is in kanten en kruiken, het stadsbestuur is akkoord. En weer komen de buurtbewoners in verzet. Het op sommige plekken zeven meter hoge labyrint van staal en bakstenen met de geboorte- en sterfdata van alle 102.000 Nederlandse Joden, Sinti en Roma die Hitlers nazi's hebben vermoord zal de buurt klem zetten.

Het probleem heet Daniel Libeskind. Deze Amerikaanse architect, ontwerper van het indrukwekkende Jüdisches Museum Berlin (2001), werd twaalf jaar geleden door het NAC in de arm genomen. Zijn kwaliteit is onbesproken. Maar ga met hem in zee en het wordt groot. Intussen is een venijnige strijd ontbrand. Een groep bewoners voelt zich door de gemeente genegeerd, om niet te zeggen gepiepeld. Zij zijn niet tegen een monument, ze maken bezwaar tegen dit monument op deze plek. Ze worden heftig bestreden door het NAC. Dat verlaagde zich door hen in te wrijven dat ze wonen in de huizen van destijds weggevoerde Joden. Dat het de ondertekenaars van een petitie allemaal persoonlijk mailde om hen op hun standpunt te bevragen, grenst aan onfatsoen. Anderzijds is het voorstel van de protesterende bewoners om Libeskind na twaalf jaar de opdracht te ontnemen net zo onbehoorlijk.

Het oplaaieren van dit conflict is genant, de partijen moeten elkaar respecteren. Ze zijn het eens, ze hechten allemaal aan een nationaal Holocaustmonument. Werk met Libeskind, erken zijn stijl, zoek nu een passende locatie. Op de oplossing is haalbaar geweest. Tussen Wertheimpark en Weesperstraat, nabij de synagoge, is op een onherbergzaam plein, ampel ruimte voor het indrukwekkende gedenkteken dat op de groenstrook niet tot zijn recht zal komen. Er is vast van alles tegen in te brengen. Maar van de hakken in het zand wordt niemand wijzer, de nagedachtenis van de vermoorde Joden al helemaal niet.

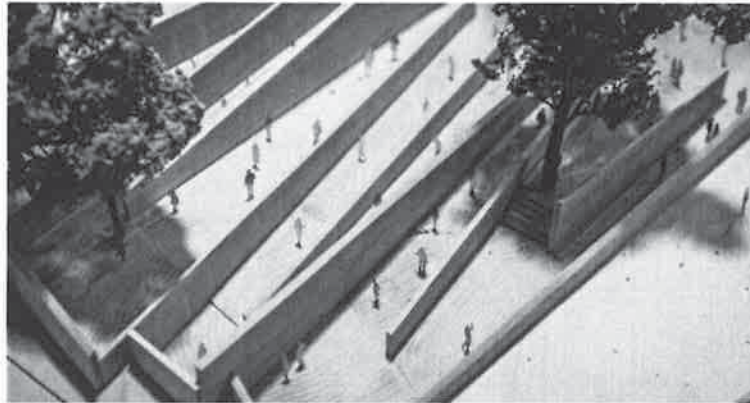

**Van
Houwelingen**

Holocaust-
monument
neemt ons
denken over

Hans van Houwelingen is beeldend kunstenaar en woont en werkt in Amsterdam en Berlijn.

Model van het Namenmonument ter nagedachtenis van de Holocaust. REMKO DE WAAL/ANP

Dit monument neemt ons denken over

Het beoogde Holocaust monument in Amsterdam dicteert niet alleen de moraal maar zelfs de emotie, schrijft *Hans van Houwelingen*. Amsterdam, denk nog eens na.

Naar aanleiding van de open brief aan de gemeente Amsterdam over de oprichting van het Nationale Holocaust Monument roept het Auschwitz Comité de ondertekenaars op om nog eens bij zichzelf na te gaan of hun persoonlijke belangen opwegen tegen het belang van de realisatie van dit monument.

Welnu, eigenbelang is niet het motief om de procedures rond de planning aan te vechten. De actievoerders zijn de bureaucratische weg ingeslagen omdat de loketten van het Auschwitz Comité en de gemeente Amsterdam voor een artistiek inhoudelijk gesprek over het monument hermetisch gesloten zijn. Hun eigenlijke punt blijkt meer uit een terloopse bijzin in de reactie van het Auschwitz Comité: „Natuurlijk kun je een andere architect beter vinden of het ontwerp niet mooi vinden, maar...”. De beoordeling van kunst afdoen als een kwestie van smaak. Waar moet je het dan nog over hebben? Wel, laten we eens in Berlijn kijken. In 2005 kwam het Denkmal für die ermordeten Juden Europas van architect Peter Eisenman daar tot stand. Het monument was vijftien jaar eerder geïnitieerd door journaliste Lea Rosh. In 1994 schreef de Bundestag een openbare ontwerpopdracht uit: 528 voorstellen werden ingediend. De jury koos 13 ontwerpen uit om, na maanden discussie, 11 eerder verworpen ontwerpen weer toe te voegen. Uiteindelijk werden twee ontwerpen gekozen die, opnieuw gewogen, beide alsnog werden afgekeurd.

In 1997 werden 25 kunstenaars en architecten uitgenodigd nieuwe ontwerpen te maken. Daar werden drie publieke debatten over georganiseerd. Onder de 4 gekozen ontwerpen bevond zich dat van Peter Eisenman en Richard Serra. Serra trok zich terug; Eisenman veranderde zijn ontwerp diverse keren. Uiteindelijk ontwierp hij het Holocaustmonument. In Amsterdam verliep het anders. Na afloop van zijn Auschwitz-lezing in 2011 zei architect Daniel Libeskind, bekend van

onder meer het Jüdisches Museum Berlin, tegen het Auschwitz Comité: „Hebben jullie nog geen Nationaal Holocaust Monument? Ik wil het wel ontwerpen.” Het Auschwitz Comité vond dat een goed idee, de gemeente Amsterdam stelde zich formeel op het standpunt geen mening te hebben en louter te faciliteren. Tijdens een besloten presentatie van de ontwerpbrochure in 2016 kwam de vraag waarom er niet over de inhoudelijke overwegingen voor dit ontwerp werd gesproken. De opdrachtgever antwoordde: „Wie zijn wij en wie bent u om Daniel Libeskind de maat te nemen.” Is dit ontwerp boven alle discussie verheven?

Integendeel. Het Vietnam Veterans Memorial dat Maya Lin in 1982 in Washington ontwierp, had een ongekende impact. Tussen de rijzende marmeren gestalten van het Washington Monument en het Lincoln Memorial daalt de bezoeker mee in de donkere aarde tussen 58.000 gesneuvelde militairen, van wie de namen in de wanden staan gekerfd. Met de pas beëindigde oorlog nog vers in het geheugen, biedt het monument aan nabestaanden de mogelijkheid hun dierbaren onder het vaderlandse maaiveld op te zoeken. Sindsdien is het succesvolle ontwerp overal gekopieerd en in allerlei variaties klakkeloos als een product voor herdenken toegepast. Waarom zou zo'n beproefd model (een namenmonument) in Amsterdam dan niet geschikt zijn? Het Auschwitz Comité geeft daarvoor zelf een belangrijke reden. Het is erop geband de uitvoering snel te laten plaatsvinden, want „een paar jaar verder is 80 procent van de direct betrokkenen dood”. Ook als het monument nu wordt opgericht, zijn er binnen enkele jaren geen directe nabestaanden meer. De werking van dit type monument berust op de betrokkenheid van individuele nabestaanden met die ene dierbare te midden van de immense tragedie. Verdwijnt dit aspect binnenkort, dan moet het toch een monumentale taak blijven vervullen. Wie worden dan betrokken en hoe?

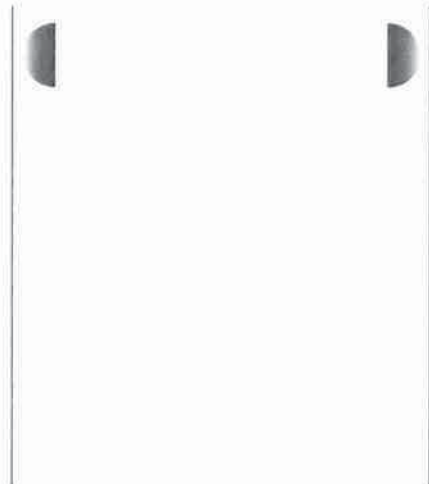
„Het is behalve een gedenkplaats ook een imposante waarschuwing tegen antisemitisme, racisme en discriminatie”.

schrijft het comité. Dit monument dicteert inderdaad de moraal, zelfs de emotie die men wordt geacht te voelen. Al te vaak wordt een monument geplaatst om het denken van de toeschouwers over te nemen - het gedenkt vóór hen. Dictators blinken uit in deze enkelvoudige ordening, de grootsheid van de leider is vertaald in de grootte van zijn standbeeld. De onderdanen kennen hun plaats en hoeven daar verder niet bij stil te staan.

In Amsterdam dreigt iets dergelijks te gebeuren. Dit ontwerp is ingegeven door de misvatting dat iets enorms ook herdacht moet worden met iets enorms. Het is ontworpen in de gebiedende wijs en wordt daarmee zelf tot enormiteit. Een enorme waarschuwing. En zo zitten er veel meer aspecten aan een ontwerp voor zo'n belangrijk monument waarvan professionals (die nu even actievoerders heten) vinden dat het be-

sproken en overwogen zou moeten worden. In Berlijn hebben ze dit wel goed aanvoeld - nadat er openlijk discussie is gevoerd over wat een monument kan zijn als het gaat om een zo onverwerkbaar gegeven als de Holocaust. Het resultaat van hun procedure is een monument dat evenwichtig is vormgegeven, doeltreffend is in zijn betekenis, de geschiedenis en de toekomst aankan, niet een uitgekauwd format is maar artistiek hoogstaand. Het belangrijkste echter is dat dit ontwerp mensen van alle generaties als 'direct betrokkenen' aanspreekt en hen de ruimte geeft om te denken en te herdenken. De voorzitter van het Auschwitz Comité noemt de kritiek op de gang van zaken een 'gotspe' en stelt dat hij als opdrachtgever zelf mag bepalen welke architect en welk ontwerp te kiezen voor een Nationaal Holocaust Monument. Het zou fijn zijn als het gemeentebestuur zijn standpunt daarover zou heroverwegen.

Iets enorms hoeft niet te worden herdacht met iets enorms

De Groene – 28 november 2018

Nationaal Holocaust Monument 380 meter namen

Deze week gaf stadsdeel Amsterdam-Centrum groen licht voor de bouw van het Nationaal Holocaust Monument van Daniel Libeskind. Het monument met meer dan honderdduizend namen zal minder indruk maken dan de 'struikelstenen' met één naam.

Joost de Vries

28 november 2018 – verschenen in nr. 48

Artist impression van de Weesperstraat met het Nationaal Holocaust Namenmonument ontworpen door Daniel Libeskind © Libeskind / Nederlands Auschwitz Comité

Mijn favoriete oorlogsmonument in Amsterdam, om het even cru te zeggen, bevindt zich aan de achterkant van het Vondelpark, aan de Amstelveenseweg. Als je het niet kent loop je het zo voorbij, en zelfs als je het wel kent, kun je het nog steeds makkelijk missen. Op een plaquette in de buitenmuur van het park staan vier namen gegraveerd. 'Op den zes mei 1945 vielen hier voor de vrijheid van ons land.' Een bordje geeft uitleg: op 4 mei hadden de Duitse strijdkrachten zich weliswaar overgegeven, maar Amsterdam was nog niet officieel bevrijd. In de nacht van 6 op 7 mei trok een groep van de Binnenlandse Strijdkrachten eropuit om Duitse soldaten te ontwapenen. Een gevecht brak uit, vijf BS'ers stierven; de volgende dag gaven de Duitsers zich alsnog over aan de Canadezen.

Vijf gesneuvelden, vier namen. Tussen A.J. Seijdel, 27 maart 1905, en P. Roozendaal, 17 september 1914, staat een open plek. Ook dat legt het bordje uit: oorspronkelijk stond daar de naam van de gesneuvelde BS'er Jacob de Bruyne. Vlak voordat het monument werd onthuld is zijn naam vlug weggehaald, omdat hij in de eerste oorlogsjaren met de bezetter zou hebben samengewerkt. 'Daar is echter nooit bewijs voor gevonden', zegt het bordje.

Wat herdenkt een monument? Welke emotie wil het oproepen? Welk verhaal vertelt het? In dit geval zou het het offer moeten herdenken – *'the last full measure of devotion'*, zoals Abraham Lincoln dat noemde – dat Seijdel, Roozendaal en F.A. Masseling en A.B.C. van Druijten brachten, maar voor mij gaat het monument meer om die lege plek en die

verwijderde naam. Het laat zien hoe schimmig een oorlog is, dat je nooit veilig bent, zelfs niet als de vijand zich heeft overgegeven, dat in een bezette stad mensen elkaars gedrag en motieven nooit helemaal vertrouwen, ook niet als er voor wangedrag nooit bewijs is gevonden. En dan nog, als Jacob de Bruyne in de eerste jaren van de bezetting collaboreerde, maakte hij dat in de laatste dagen van de oorlog dan niet goed? Bracht hij uiteindelijk niet hetzelfde offer als de andere vier?

Er valt iets voor te zeggen dat monumenten 364 dagen per jaar aan je voorbij gaan. Het Nationaal Monument op de Dam is een witte pilaar waaromheen vermoeide toeristen zich met druipende puntzakken friet ophouden. Maar eens per jaar worden de Rent-a-Bikes verwijderd, smelten de toeristen weg en is dat chronisch overspannen plein de plek van twee minuten zwijgen. Juist doordat de Dam altijd iets anders is, maakt dat de stilte van het herdenken imposanter.

Iets soortgelijks is de kracht van de Stolpersteine, of 'struikelstenen', waarvan er nu zo'n vierhonderd door de stad heen liggen. In die zin maken ze hun naam niet waar, want je struikelt er met geen macht over. Je kunt ze elke dag missen – totdat je een keer omlaag kijkt als je je fiets losmaakt en je oog blijft haken aan een klein messing plaatje, tien bij tien centimeter, waarop een naam, geboortedatum, deportatiedatum en plaats van het overlijden staan. 'Hier woonde KLARA ELZAS-WALVISCH. Geb. 1911. Gedeporteerd 1943 uit Westerbork. Vermoord 21-5-1943 Sobibor'.

De straat waarin je je op dat moment bevindt wordt een straat in het verleden

Juist doordat je op een onbewaakt ogenblik met de stenen in contact komt, interveniëren ze in de drukte van de dag. Klara Elzas-Walvisch, 32 jaar oud. De informatie op het messing plaatje creëert een samenspel tussen jou, je fiets, het huis waar je voor staat, de vroegere bewoners daarvan, de oorlog, vernietiging. De straat waarin je je op dat moment bevindt wordt een straat in het verleden.

Het geplande Nationaal Holocaust Monument laat niets aan de verbeelding over. Je zult er niet toevallig tegenaan lopen. Het ontwerp van Daniel Libeskind moest eerst in het Wertheimpark komen, maar dat ging na protesten niet door, omdat het zo groot was dat er van het Wertheimpark(je) in feite niets zou overblijven. Nu komt het aan de Weesperstraat, niet bepaald de gezelligste straat van Amsterdam, op een plek waar nu een plantsoen ligt, vlak bij de entree naar de hofuin van de Hermitage. Het monument wordt een labyrintisch stelsel van gangen, 380 meter lang, op sommige punten zeven meter hoog. Van bovenaf zijn de Hebreeuwse letters voor 'in memoriam' te lezen; op de wanden zullen de namen staan van alle Nederlandse holocaustslachtoffers: 102.000 vermoorde joden en 220 Roma en Sinti.

Tegen alles aan het monument is het laatste jaar publiekelijk bezwaar gemaakt door omwonenden. Tegen de besluitvorming binnen het Nederlands Auschwitz Comité dat solistisch zou handelen en geen input toeliet over het ontwerp. Tegen de gemeente Amsterdam die te weinig mogelijkheden voor inspraak van omwonenden heeft geboden en daarmee haar eigen procedures heeft overtreden. Tegen de 'groot, groter, grotesk'-stijl van sterarchitect Libeskind (dixit Herman Vuijsje). Tegen de mogelijke gevolgen van zo'n monument, in de vorm van een storm van toeristen en schoolbussen die voor verdere drukte en verkeersproblemen kunnen zorgen. Tegen de kap van de 24 bomen van het plantsoen. Eind oktober stond er een ingezonden brief in *NRC Handelsblad*, ondertekend door 55 kunstenaars, architecten, academici en schrijvers, waarin het belang van het monument werd onderkend,

maar waarin de gemeente juridisch op het matje werd geroepen: een project van zo'n omvang en zulke kosten dient Europees openbaar aanbesteed te worden, ook al neemt de gemeente maar een deel van de kosten voor haar rekening.

Het debat gaat niet heel vriendelijk. Interne mails zijn openbaar gemaakt, mensen op persoonlijke titel aangevallen. Tijdens een afgedwongen inspraakronde deze zomer beet de voorzitter van het Nationaal Auschwitz Comité, Jacques Grishaver, de protesterende omwonenden toe dat zij, die 'in huizen wonen waar mijn familie woonde, niet [willen] uitkijken op een monument dat hen herdenkt. Ze willen hun namen uitwissen.' De bewoners voelden zich vanzelfsprekend gebruuskeerd.

In de NRC zei Grishaver dat als het niet netjes kon het dan maar zo moest: 'Het doel is té belangrijk.' Deze week boog stadsdeel Centrum zich over de bezwaren van de bewoners, waarna het toch groen licht gaf voor de bouw. Maar de bewoners kunnen nog doorprocederen, vreest Grishaver. 'Dan ben je jaren verder, en is tachtig procent van de direct betrokkenen dood.' Dat laatste is een hard feit en precies het soort argument waardoor je je sympathiek wil opstellen jegens het huidige plan. Maar juist van dit harde feit kun je je afvragen of het is meegenomen in het ontwerp.

Veteranen houden het niet droog als ze vertellen hoe ze voor het eerst de muur zagen

Deze namenmuur wordt sinds Libeskind zijn ontwerp presenteerde al vergeleken met de bekendste in het genre, die van het Vietnam Veterans Memorial in Washington D.C. Die muur bestaat uit twee driehoeken van zwart graniet, die zijn ingebouwd in een grasheuvel. Op de muur staan de namen van de mannen en vrouwen die stierven in Vietnam – alleen de 58.000 Amerikaanse doden. Als alle Vietnamese doden ook op het monument hadden gestaan, dan was de muur zo lang geweest dat hij Washington D.C. zou omsingelen.

Het monument werd geopend in november 1982, nadat het jaar daarvoor uit 1400 anonieme inzendingen het ontwerp was gekozen van Maya Lin, een 27-jarige architectuurstudente aan Yale. Ze had niet gedacht te winnen, zei ze toen, want haar ontwerp was te sterk en somber. 'Ik wilde een reis beschrijven waarop je de dood zou ervaren en waar je alleen toeschouwer kon zijn, waar je nooit volledig bij de doden kon zijn.'

Lin kreeg zowel ongelijk als gelijk. De veelgeprezen documentaire *The Vietnam War*, te zien op Netflix, van Ken Burns en Lynn Novick eindigt met de onthulling van haar monument. Bijna geen van de geïnterviewde veteranen houdt het droog als ze vertellen hoe ze voor het eerst de zwarte muur zagen. Allemaal vertellen ze de muur aan te raken als ze er zijn, dat ze het gevoel hebben bij een gestorven vriend te zijn. De zus van een gesneuvelde soldaat liet zich door onbekende omstanders optillen zodat ze bij zijn naam kon komen.

Maar dat zijn de veteranen. De gewone toerist ziet alleen een abstracte glanzende, zwarte muur. Bij de namen staan geen geboorte- of sterfdata. De muur biedt geen mogelijkheid tot identificatie, zelfs niet tot verbeelding. Je kunt inderdaad niet bij de doden komen. Ik ben geneigd te zeggen dat ik het monument indrukwekkend vond toen ik het zag, maar welke indruk dat precies was weet ik niet. Misschien vond ik het alleen indrukwekkend omdat ik wist dat het voor zoveel andere mensen indrukwekkend was. Zelf vertelt het monument geen verhaal. De muur zegt alleen: 'Dit is gebeurd, dit is wat het heeft gekost.' Het reikt kennis aan, geen emotie.

Het monument van Libeskind zal wel de geboorte- en sterfdata bevatten. Zelf sprak hij bij de onthulling van de maquette over een ‘intieme menselijke ervaring’, waarbij de bezoekers de namen kunnen aanraken. Voor de nabestaanden die de slachtoffers persoonlijk hebben gekend kan het inderdaad intiem zijn, een vorm van troost. Maar de directe nabestaanden, zoals Grishaver al opmerkte, zullen verdwijnen. Wat vertelt het namenmonument de nieuwe generaties, de toeristen, de schoolklassen?

Die daverende veelheid van meer dan honderdduizend namen drukt de individuele naam weg – in tegenstelling tot de struikelstenen. En voor de nieuwe generaties hebben de namen zelf geen betekenis, ze zien er geen beeld bij. Zij zien alleen de veelheid van de slachtoffers – het abstracte, de informatie – en zullen niet op zoek gaan naar de individuele slachtoffers. De behoefte om namen aan te raken bij het Vietnammonument heb je als niet-veteraan ook niet.

Anne Frank werd ooit het gezicht van de holocaust omdat ze een meisje was zoals alle andere meisjes. Haar verhaal was toegankelijk, haar stem dwong empathie af. Het ontwerp van Libeskind zal geen empathie afdwingen. Het zal groots zijn en indrukwekkend, en als je aan de bezoekers, wanneer ze uit het labirint van muren komen, vraagt wat ze ervan vonden zullen ze ook ‘groots en indrukwekkend’ zeggen. Maar als je doorvraagt zullen ze niet kunnen uitleggen wat die indruk dan is.

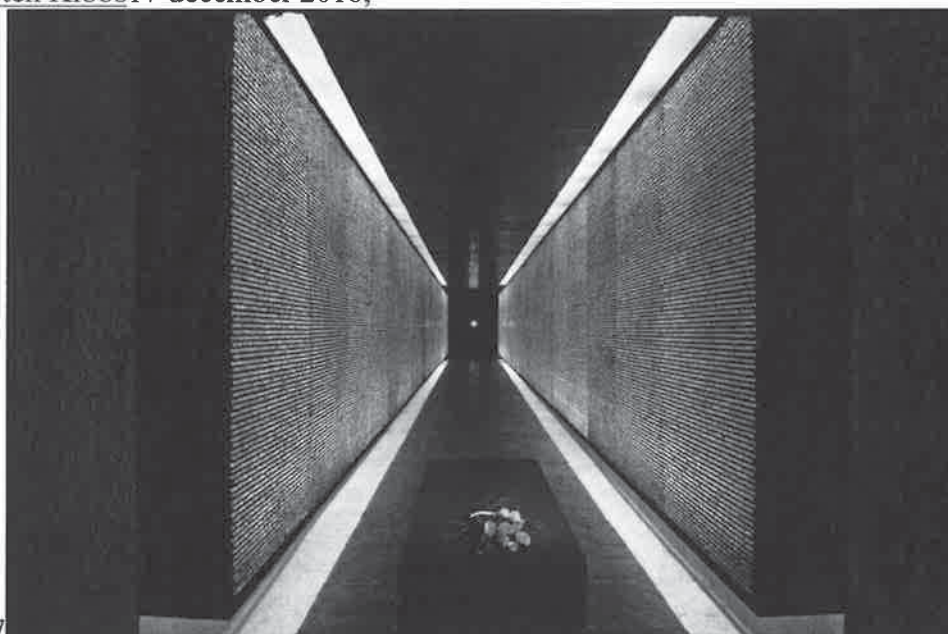
Joost de Vries (1983) maakt sinds 2007 deel uit van de redactie van *De Groene Amsterdammer*.

opinie Holocaust Namenmonument

Juist 'ruimte' is datgene wat je de slachtoffers die worden herdacht, symbolisch wilt gunnen

Laat Amsterdam een voorbeeld nemen aan twee van de mooiste herdenkingsmonumenten in Frankrijk, betoogt oud-directeur van ARCAM Maarten Kloos.

Maarten Kloos 17 december 2018,

18:17

Mémorial des Martyrs de la Déportation de 1944 in Parijs. Beeld Getty

Onder de kop 'Namenmonument mag lelijk zijn' (O&D, 14 december) verdedigt Jessica Durlacher, niet verrassend gezien haar achtergrond, de voorgenomen bouw van het Holocaust Namenmonument aan de Weesperstraat in Amsterdam.

Met driekwart van haar betoog ben ik het volmondig eens. Ja, we mogen niet vergeten. Ja, we moeten blijven herdenken. Ja, er moeten plekken blijven waar schreeuwende aandacht voor de immense schande kan worden gevonden en waar overlevenden zich onder het gewicht van de geschiedenis 'ontregeld, verloren en getroost' kunnen voelen. Het zijn haar woorden en tot zover heeft ze gelijk, denk ik.

Majestueuze plek

Een ander verhaal is en blijft de locatie van het monument. Je kunt er lang en breed over filosoferen, maar punt blijft dat de gekozen plek geen omvangrijk bouwvolume verdraagt en dat het door architect Libeskind ontworpen object daarentegen juist veel en veel meer ruimte verdient. Als de plannen doorgaan zal dat ten koste gaan van een interessant stuk Amsterdamse openbare ruimte (met een ontspannen plantsoen en de toegang tot een populaire uitspanning als 'De Hoftuin' in de achtertuin van de Hermitage). En dat dan ten gunste van

een belangrijk monument dat hier klem zal zitten en daardoor op geen enkele manier tot zijn recht zal komen.

Durlacher maakt een grote denkfout als ze niet inziet dat juist 'ruimte' bij uitstek datgene is wat je de slachtoffers die worden herdacht, symbolisch wilt gunnen. Het is niet vreemd om Libeskinds koekoeksei op te willen pakken en ergens in een groot park neer te willen leggen – op een majestueuze plek waar het vooral die ruimte heeft.

Anneau de la Mémoire' in Ablain-Saint-Nazaire. Beeld AFP

Mooiste herdenkingsmonumenten

In dat opzicht is er één element in Durlachers pleidooi dat wringt: er zou een verband bestaan tussen de omvang van het monument en het grote aantal namen (102.000) dat moet worden genoemd. Dit is natuurlijk onzin. De twee hebben niets met elkaar te maken en ter illustratie daarvan een vergelijking met twee van de mooiste herdenkingsmonumenten die al bestaan. Ten eerste het 'Mémorial des Martyrs de la Déportation de 1944' in Parijs. Aan het eind van een lange gang bevindt zich 1 lichtbron die in 200.000 gebroken kristallen wordt gereflecteerd. Dat was het aantal mensen dat tussen 1941 en 1944 uit Parijs werd gedeporteerd en niet terug kwam. Het monument is even schitterend als bescheiden gesitueerd, op een steenworp afstand van de Notre Dame.

Ten tweede het andere uiterste: de 'Anneau de la Mémoire' in Ablain-Saint-Nazaire (Noord-Frankrijk). Een enorme bronzen ellips, prachtig gelegen in de grootse ruimte van Noord-Frankrijk. In het brons: de namen van 576.606 soldaten van veertig verschillende nationaliteiten die hier in de Eerste Wereldoorlog het leven verloren en naam voor naam op indrukwekkende wijze worden herdacht. Laat Amsterdam aan zulke monumenten een voorbeeld nemen. Het is nog niet te laat.

Maarten Kloos is oud-directeur ARCAM (centrum voor architectuur, stedenbouw en landschapsontwerp).

Productie 29

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

10/11/2017

Namenmonument : overzicht traject besluitvorming

18 maart 2014 – 1 januari 2019

Bijlage bij beroepschrift tegen omgevingsvergunning Holocaust Namenmonument

Inleiding:

In het onderstaande wordt een chronologisch overzicht gegeven van de gang van zaken tussen 18 maart 2014 (besluit van B&W mee te werken aan de komst van een Namenmonument) en 1 januari 2019. Dit overzicht heeft ten doel om duidelijk te maken hoe de besluitvorming is verlopen, wie daarbij op wat voor manier een rol hebben gespeeld, wat er onderweg voor besluiten zijn genomen en wat er voor toezeggingen zijn gedaan, en of die besluiten al dan niet stand hebben gehouden en of die de toezeggingen al dan niet zijn nagekomen.

Er is zo veel mogelijk geprobeerd de stukken en letterlijke citaten (de inspringende en cursieve alinea's) voor zich te laten spreken, al wordt hier en daar, in de vorm van een opmerking, getracht het begrip te vergroten en het verhaal te verhelderen. Voor dit overzicht is gebruik gemaakt van stukken die openbaar waren, aangevuld met stukken die via een WOB verzoek van de gemeente zijn verkregen.

Chronologisch overzicht:

13 november 2012

[zoals blijkt uit voordracht voor de collegevergadering 18 maart 2014, waarin wordt gesteld]

“Op 13 november 2012 heeft uw College ingestemd met de volgende voorgelegde, vertrouwelijke besluiten:

1) Het besluit van het college van april 2009 inzake het niet verlenen van medewerking aan het initiatief van het NAC tot bouw van een namenwand in te trekken.

2) Samen met het stadsdeel Centrum medewerking te verlenen aan onderzoek naar vestiging Namenwand in het Wertheimpark, onder handhaving van het Auschwitz monument in het Wertheimpark.

3) Onderdeel van het onderzoek, zal zijn een brede en zorgvuldige maatschappelijke discussie over wenselijkheid van het NAC initiatief met de namenwand.(...)

De brede zorgvuldige maatschappelijke discussie over de wenselijkheid van het initiatief krijgt, zo blijkt uit de collegevoordracht van maart 2014, zijn beslag in één informatieavond (26 juni 2013) voor speciaal genodigde vertegenwoordigers van instanties zoals NAC, Hollandse Schouwburg, Anne Frank Stichting, NIOD, werkgroep Sinti en Roma, etc.

Daarnaast werd in de marge van een algemene inspraakavond voor de buurt in juni 2013 over de toekomst van het Wertheimpark melding gemaakt van de plannen een namenmonument in het park te realiseren. Dit resulteerde in het instellen van een werkgroep van buurtbewoners. Het doel van de werkgroep was niet een discussie over de wenselijkheid van het initiatief, maar betrof slechts het Wertheimpark als beoogde locatie. De buurtbewoners kwamen in een rapport (december 2013) tot de conclusie niet gelukkig te zijn met de locatie voor dit monument en stelden als alternatieve locatie het Plantage Westermanplantsoen voor.

18 maart 2014

[de dag voor (op 19 maart) gemeenteraadsverkiezingen worden gehouden en de stadsdeelraden worden afgeschaft en de nieuwe structuur met bestuurscommissies ingaat.]

Uit de voordracht voor de collegevergadering:

“B&W besluit (...)

2) In te stemmen met het voornemen het Holocaust namenmonument in het Wertheimpark te vestigen.

3) Het stadsdeel Centrum te verzoeken, in overleg met de initiatiefnemer, het Nederlands Auschwitz Comité (NAC), uitwerking te geven aan dat besluit en daartoe ondermeer een zorgvuldige inspraakprocedure te voeren.”

In de toelichting wordt kort gerefereerd aan het negatieve advies vanuit de speciaal ingestelde werkgroep van buurtbewoners. Inmiddels was een ambtelijk rapport opgesteld waarin de uitkomsten van de werkgroep en van de studie van Libeskind op een rij werden gezet, waarin wordt geconcludeerd - zoals dat is samengevat in de college voordracht

“dat de inpassing van het Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark goed mogelijk is, beter aansluit bij de bestaande bezienswaardigheden en de voorkeur geniet boven de locatie Westermanplantsoen. (...)

In het overleg tussen centrale stad en stadsdeel Centrum is afgesproken dat in deze belangrijke maatschappelijke discussie de centrale stad het principe besluit neemt, en het stadsdeel de uitwerking voor zijn rekening neemt. Nu in de voorfase slechts een beperkt aantal personen is betrokken, is het van groot belang dat nu in de vervolgfase een zorgvuldige inspraakprocedure wordt gevolgd. “

16 april 2014

De informatie- en inspraakbijeenkomst mbt locatiekeuze Wertheimpark – een deel van direct belanghebbende, namelijk de bewoners aan Nieuwe Herengracht, is niet uitgenodigd. Er wordt tot 15 mei 2014 tijd gegeven om inspraakreacties in te dienen.

April – mei 2014 Toenemend tumult en acties in de buurt

3 juni 2014

Debat in de (na de verkiezingen en gewijzigd stelstel net ingestelde) Bestuurscommissie Centrum. Uitgebreide discussie – veel publiek – vrij chaotische bespreking. Onderwerp onder andere de onduidelijkheid mbt rol en bevoegdheid van de nieuwe Bestuurscommissie, in het bijzonder de grote onduidelijkheid wat mogelijke consequenties zijn als de Bestuurscommissie nee zou zeggen tegen het besluit van de voorliggende locatie.

10 juni 2014

Presentatie in het stadhuis van het ontwerp voor het namenmonument door Libeskind (architect), Grishaver (NAC), en Comité van Aanbeveling van het Namenmonument (ic oa (voorzitter) Eberhardt van der Laan en Gerdi Verbeet). Eerst een besloten bijeenkomst voor de pers. Later op de dag een open presentatie voor publiek. Deze laatste bijeenkomst verloopt tumultueus.

17 juni 2014 – besluitvormende AB Bestuurscommissie Centrum.

Wederom qua sfeer en qua inhoud een chaotische bijeenkomst. Wat kan of mag de Bestuurscommissie eigenlijk? De Bestuurscommissie Centrum beslist bij motie

“B&W in kennis te stellen van de resultaten van de inspraak, B&W te verzoeken om ook zelf het gesprek met de buurt te voeren over het principebesluit en het principebesluit te bekrachtigen dan wel te heroverwegen.”

2 juli 2014

Overleg van burgemeester Van der Laan en voorzitter van Bestuurscommissie Centrum Boudewijn Oranje met een twintigtal omwonenden en belanghebbenden. De burgemeester vat aan het eind het verdere traject samen:

“Aanwezigen hebben de voor hen relevante zaken op tafel gelegd. Het stadsdeel en College willen de opinies fair c.q. zuiver en grondig op een rij zetten, de situatie systematisch zo objectief mogelijk onderzoeken en in kaart brengen, met eventuele oplossingen, maatregelen, resulterend in een eindsaldo. Daarna is het aan de Stadsdeelraad / bestuurscommissie en de gemeenteraad te beoordelen of deze locatie moet worden heroverwogen of dat een alternatief wordt gezocht. Ook stelt de burgemeester te willen afspreken dat de gemeente de resultaten van haar huiswerk nogmaals met de bewoners zal bespreken voordat ermee verder wordt gaan, in een tweede ronde eind augustus of begin september.”

24 november 2014

Royal Haskoning (RHK), onafhankelijk bureau dat door de gemeente is ingeschakeld om onderzoek te verrichten, voltooit de *Studie Effecten Holocaust Namenmonument in het Wertheimpark Amsterdam*. Het rapport is zeer negatief over de gevolgen van het Libeskind-ontwerp voor het park. Het rapport wordt nog niet openbaar gemaakt.

16 juni 2015

RHK maakt een nieuw rapport, definitief concept *“vooronderzoek Locatiekeuze Holocaust Namenmonument in Amsterdam”* met een globaal onderzoek naar 15 mogelijke locaties. (Locatie Weesperstraat maakt van dit rapport nog geen deel uit, want is nog niet in beeld. Ook is nog geen sprake van de vier specifieke, door het NAC gewenste, criteria en ook niet van eventuele extra zware weging van sommige criteria.) Het rapport wordt nog niet openbaar gemaakt.

22 september 2015

B&W besluit met betrekking tot een procedure ten behoeve van de locatiekeuze van het Holocaust Namenmonument.

24 september 2015

Openbaarmaking besluit B&W dmv brief van de burgemeester aan de Raad.

“(…) Onlangs heb ik een gesprek gevoerd met het Bestuur van het Auschwitz Comité. In dit gesprek heb ik nogmaals mijn steun toegezegd om een Namenmonument in Amsterdam te realiseren. Ik heb daarbij ook begrip gevraagd voor de tijd die wij nemen om een zorgvuldige procedure in acht te nemen. Het is mijn overtuiging dat een initiatief voor een Holocaust namenmonument breed gedragen zal worden in de stad, indien de afweging zorgvuldig tot stand komt en alle mogelijke locaties zijn bestudeerd. De eerdere protesten tegen het voorstel het monument in het Wertheimpark te plaatsen onderstrepen eens te meer dat een zorgvuldige procedure is vereist. Ik heb bij het Bestuur van het Auschwitz Comité benadrukt dat ik niet wil dat aan een waardevol en belangwekkend initiatief afbreuk wordt gedaan door een besluit over de locatie te forceren. Het is onze ambitie om een monument te realiseren dat van respect getuigt voor de slachtoffers, dat op een waardige en historisch logische plek komt en dat op voldoende en liefst groot draagvlak kan rekenen.”

En verderop

“Ik wil nogmaals benadrukken dat zorgvuldigheid nu gaat boven snelheid.”

Er wordt voorgesteld een procedure in 2 fasen:

*“In de eerste fase worden beoordelingscriteria en wegingsfactoren, alsmede de inventarisatie van mogelijke locaties besproken met het Nationaal Auschwitz Comité, de initiatiefnemer van het monument en vervolgens voorgelegd aan de gemeenteraad. In de tweede fase worden de mogelijke locaties voor het monument beoordeeld en gewogen en zal de gemeenteraad een keuze maken. Ook wordt **dan** [nadruk toegevoegd] een schetsontwerp van het monument vastgesteld, waarna met het betreffende stadsdeel afspraken worden gemaakt over de te volgen inspraakprocedure. Deze zorgvuldige procedure moet er toe leiden dat de meest geschikte locatie voor het monument wordt geselecteerd, die op een zo groot mogelijk draagvlak kan rekenen.”*

[Opm: uitdrukkelijk wordt dus gesteld dat er een schetsontwerp van het monument wordt vastgelegd (“dan”) als het onderwerp in de tweede fase (weging van mogelijke locatie) aan de Raad wordt voorgelegd.]

“Het college van B en W steunt de realisatie van een Namenmonument ten volle, ook omdat er in de stad een breed draagvlak is voor een monument dat ons herinnert aan het onvoorstelbare leed dat zoveel Amsterdamse families is aangedaan. De eerdere protesten uit de omgeving van het Wertheimpark onderstrepen echter de noodzaak om bij de keuze van de locatie de zorgvuldigst denkbare procedure te volgen.”

[opm: zover bekend is in Amsterdam nooit een onderzoek gedaan naar draagvlak voor een algemeen Holocaust monument, noch, meer specifiek, naar een namenmonument]

Dezelfde dag - 24 september - wordt eea ook in een persbericht naar buiten gebracht.

5 oktober 2015

Bijeenkomst buurtbewoners met de burgemeester, met B Oranje en J van Pinxteren (beiden DB Bestuurscommissie Centrum) en RHK. De bijeenkomst is het toegezegde vervolg op de bijeenkomst van 2 juli 2014. De twee hierboven genoemde rapporten van RHK worden gepresenteerd, namelijk “Effecten namenmonument Wertheimpark” en “Vooronderzoek locatiekeuze” en ook worden het besluit van B&W en bijbehorend persbericht gepresenteerd.

De burgemeester besluit de bijeenkomst met de opmerking

“dat de stappenprocedure is uitgelegd in de brief. Burgers kunnen hun voorkeur uitspreken. Gemeenteraadbesluiten kunnen ter discussie worden gesteld.”

15 oktober 2015 Vergadering Commissie Algemene Zaken.

Ter voorbereiding van de Raadsvergadering van 4 november wordt de Commissie AZ gevraagd kennis te nemen van de brief aan de Raad van de burgemeester dd 24 september en in te stemmen met de procedure in 2 fasen (zie hierboven). Ook staat er in de notitie:

“Finetuning procedure voorstel: *In de brief aan de gemeenteraad staat expliciet gemeld dat het resultaat van de 1^e fase (methodiek) wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. Vanzelfsprekend wordt het resultaat van de 2e fase (ingevulde matrix, locatiekeuze) ook voorgelegd aan de gemeenteraad. Nog 2 behandelingen dus.*

Uit de gemeenteraad zou de vraag kunnen komen, of de procedure versneld kan worden afgewikkeld, door bijvoorbeeld de 2 fasen in 1 keer te behandelen. Het Auschwitz Comité zal waarschijnlijk gebruik maken van de inspraakmogelijkheid en aandringen op snelheid.”

[opm: De bedoeling van de opmerkingen dat de Raad dan wel het NAC zou kunnen vragen om of aandringen op versnelling is onduidelijk. Er is geen nadere toelichting op, en er is door Commissie AZ noch door de Raad één woord aan gewijd.]

Bij deze bijeenkomst is een aantal sprekers. Een van hen is de heer Blanken die spreekt namens het NAC. Uit het verslag:

“(....) Hij steunt het initiatief, niet omdat hij zou vinden dat het monument zich moet houden aan zichtlijnen of omdat het onzichtbaar zou moeten worden ingepast in de omgeving. Dat vindt hij juist niet. Hij wijst erop dat het geen hek of een brug is, maar een aanklacht, een waarschuwing, een gedenkplaats. Hij vindt dat het monument moet schreeuwen als een wond in de stad. Hij stelt dat het gaat om een afweging van belangen en dat als men iets tot stand wil brengen, lef moet hebben, zeker in een stad als Amsterdam. Hij wenst de raad veel wijsheid toe. “

[opm: uit dit fragment wordt duidelijk dat het NAC van meet af aan iets wilde dat feitelijk haaks staat op de uitgangspunten die horen bij de locatie Weesperstraat. Hij wijst er - terecht – op dat er een noodzaak bestaat belangen af te wegen, maar impliciet leest zijn opmerking als een oproep om het belang van de komst van een namenmonument boven alles te stellen (“Amsterdam moet lef hebben”). De belangenafweging heeft echter nooit plaats gevonden.]

Voorstel B&W met algemene stemmen door commissie AZ aangenomen.

30 oktober 2015 Brief van Van der Laan aan de Raad.

Daarin vertelt de burgemeester dat het NAC hem heeft laten weten de locatie Weesperstraat te willen toevoegen. Bij deze brief is ter info de mail van het NAC dd 29 oktober aan vd Laan bijgevoegd (maar geen onderdeel van de notitie van vd Laan) waarin deze wens mbt de Weesperstraat is verwoord, maar waarin daarnaast ook wordt vermeld dat het Comité aan de heer Polderman (gemeente) heeft gevraagd twee punten aan de wegingsmatrix toe te voegen, nl * namen moeten goed leesbaar en aanraakbaar zijn, en * een vrij toegankelijke openbare ruimte.

4 november 2015 Vergadering gemeenteraad

“Kennismaken van de stand van zaken van het Proces Holocaust Namenmonument”, is de brief van de burgemeester van 24 september. Bij dit agendapunt wordt betrokken de hierboven genoemde brief van de burgemeester aan de Raad dd 30 oktober 2015.

De Raad besluit in te stemmen met de voordracht van B&W, gelijk aan de raadsbrief van de burgemeester van 24 september 2015. In de onderbouwing van het besluit (ad 1 – pag 3 van de Voordracht behorend bij het Raadsbesluit) wordt het als volgt geformuleerd:

*“De procedure voor een locatiekeuze zal in twee fases verlopen. In de **eerste fase** wordt de methodiek voor een keuze van de mogelijke locatie aan de initiatiefnemer voorgelegd. De methodiek bestaat uit beoordelingscriteria en wegingsfactoren. Tevens worden de concept rapportages besproken. De initiatiefnemer kan zijn commentaar leveren. Suggesties worden overgenomen dan wel beargumenteerd weerlegd. Het resultaat hiervan wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. Deze zal worden gevraagd in te stemmen met de methodiek voor de locatiekeuze. In de **tweede fase** wordt de matrix van locaties, mogelijk aangevuld met nieuwe locatievoorstellen, ingevuld en de wegingsfactoren worden toegepast. Er blijven waarschijnlijk een aantal kansrijke locaties over waar een kort haalbaarheidsonderzoek naar kan worden uitgevoerd. Uit de meest kansrijke locaties zal uiteindelijk een keuze worden gemaakt. Ook dit wordt eerst besproken met de initiatiefnemer. Met de initiatiefnemer wordt dan tevens een schetsontwerp voor het Namenmonument vastgesteld. Vervolgens wordt met het betreffende*

stadsdeel overlegd over de te volgen besluitvormingsprocedure en inspraakprocedure. In een raadsvoordracht zal aan u de keuze voor een locatie worden voorgelegd. "

Als hamerstuk – zonder discussie en zonder stemming – aangenomen

Kort na 4 november 2015 (datum ontbreekt) Brief gemeente (Polderman) aan NAC

Hierin versterkt de gemeente de informatie dat de Raad op 4 november heeft ingestemd met vervolgstappen, hierbij verwijzend naar de brief van de burgemeester van 24 september. Voorts schrijft de gemeente:

"Hierbij nodig ik u uit om met mij in gesprek te gaan over alle rapporten, maar in hoofdzaak over het laatste bovengenoemde rapport met daarin de matrix, waarin 15 locaties in Amsterdam worden gewogen. Wij vragen u met name aan te geven of u zich kunt vinden in de criteria / wegingsfactoren zoals die gehanteerd zijn in de matrix. Wilt u verder nog criteria aandragen of juist weglaten? Heeft u nog andere locaties die u meegenomen wilt hebben? In dit kader zijn inmiddels twee nieuwe locaties genoemd. De locatie aan de Weesperstraat (ter hoogte van de Hermitage), wilt u deze ook in de matrix opgenomen hebben? In de commissievergadering van 15 oktober 2015 is een locatie buiten Amsterdam genoemd, Westerbork, hoe staat het NAC daar tegenover? Uiteindelijk wil ik een schriftelijke reactie van het bestuur van het NAC, met daarop onze ambtelijke reactie alsmede de geheel ingevulde matrix, voorleggen aan de gemeenteraad zodat deze een definitieve keuze kan maken over de locatie."

25 november 2015 – overleg gemeente, NAC, en RHK

Hiervan een door de gemeente opgesteld verslag op hoofdlijnen.

Er wordt verslag gedaan van het besluit van de Raad dd 14 oktober mbt de 2-fase procedure.

Fase 1: schriftelijk commentaar van NAC op de rapporten, de methodiek, de beoordelingscriteria, de locaties en de wegingsfactoren. Dit gaat met ambtelijk advies voorgelegd worden aan de burgemeester en de gemeenteraad.

Fase 2: aantal voorkeurslocaties wordt nader onderzocht op haalbaarheid en draagvlak in de buurt. Daarna wordt de matrix volledig ingevuld. Daarna worden voorkeurslocaties met mogelijk één prioriteitslocatie ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.

Het NAC stelt

"dat de criteria die voor het NAC van belang zijn in de matrix onvoldoende prominent tot uitdrukking komen. Het NAC zou het logisch vinden dat er een eerste selectie van de locaties plaatsvindt op basis van haar criteria. De locaties die dan overblijven kunnen vervolgens op basis van (in de ogen van het NAC) secundaire criteria op haalbaarheid worden getoetst. De reactie van de heer Polderman is dat per locatie een ander ontwerp nodig is en in dat kader zijn ook de andere criteria van belang."

Volgens het NAC zijn de volgende criteria zwaarwegend: Monument moet binnen Joods kwartier liggen, statuus hebben (nationaal belang), namen moeten aangeraakt kunnen worden, en het monument moet openbaar toegankelijk zijn. De overige criteria zijn volgens het NAC "ondergeschikt".

Zo blijven 5 locaties over – in volgorde van voorkeur van het NAC: Wertheimpark, Weesperstraat, JD Meijerplein, Plantage Westermanplantsoen en Waterlooplein. Het NAC heeft kritiek op het rapport RHK over het Wertheimpark:

“Het NAC constateert dat het rapport van Haskoning vol met persoonlijke meningen staat en daarom alleen de schijn van objectiviteit heeft. De waardering die de adviseur geeft op verschillende criteria worden helemaal niet gedeeld door het NAC. Bovendien worden criteria gehanteerd die voor het NAC van secundair belang zijn.”

NAC geeft aan waar het ontwerp aan moet voldoen:

“Het monument moet een schreeuw zijn, het moet prestigieus zijn, het moet confronterend zijn, het moet beklemmend zijn, men moet erover struikelen, men moet gedesorïenteerd raken en het monument mag niet weg gestopt worden en moet dus juist niet opgaan in de omgeving.”

NAC stelt dat een schriftelijke reactie op de methodiek en de matrix niet nodig is, en stelt dat dit overleg voldoende moet zijn. Het NAC dringt aan op spoed:

“Het NAC vraagt zich daarom af waarom we niet een stap kunnen overslaan; het moet toch voor het college mogelijk zijn om voor het einde van dit jaar een concreet voorstel aan de gemeenteraad te sturen.. De tijdwinst die we dan boeken is in het voordeel van de weinige overlevenden die nog in leven zijn: de kans dat zij de onthulling van het monument nog meemaken wordt groter.”

Eind 2015 (precieze datum niet bekend) Memo van P Polderman aan de burgemeester
Naar aanleiding van de 2 fasen waartoe besloten is stelt de heer Polderman:

“Als dat inhoudt dat wij nog twee keer naar de gemeenteraad moeten dan komen we met de meest optimistische planning uit op week 34 (augustus) in 2016. De planning gaat er vanuit dat er over maximaal 3 locaties een financieel haalbaarheidsonderzoek en inspraak in de betreffende buurt zal plaatsgevonden. De onderzoeken en inspraakreacties worden meegenomen in de vorming van het definitieve besluit. Dit houdt in dat het definitieve besluit pas na de zomer zal plaatsvinden. Om het proces te versnellen en nog voor de zomer een definitief besluit te kunnen nemen, stellen we voor om fase 1 en fase 2 ineen te schuiven. In haar vergadering van woensdag 4 november heeft de gemeenteraad in feite al ingestemd met de methodiek, de 15 locaties en de toevoeging van de locatie aan de Weesperstraat ter hoogte van de Protestantse Diaconie. De methodiek wordt nog afgestemd met het Nederlands Auschwitz Comité (NAC). Als het NAC akkoord gaat kunnen we feitelijk concluderen dat fase 1 is afgerond en zouden wij meteen met fase 2 kunnen starten. De vraag aan de BM is of hij deze conclusie deelt en wij meteen door kunnen gaan met fase 2.”

[opm: Feitelijk wordt voorgesteld om het besluit van de Raad over de procedure – namelijk dat de procedure uit twee onderscheidelijke fasen zou bestaan – om redenen van snelheid zonder nadere toelichting of discussie met terugwerkende kracht te beschouwen als alvast het inhoudelijke besluit **over** de eerste fase van die procedure]

18 december 2015

Overleg ambtenaren met de burgemeester (zo blijkt uit intern memo – zie hierna – van Polderman en de Vries aan B Oranje van eind december 2015 of begin 2016)

In het bovengenoemde memo van eind december wordt het volgende gemeld ten aanzien van het overleg van 18 december 2015

“De BM heeft het volgende gemeld:

** De wegingsfactoren moeten worden meegenomen (alle 4 de criteria zouden een weging 5 kunnen krijgen)*

** Hij ondersteunt het voorstel om ter wille van de "snelheid" de in de brief aan de gemeenteraad genoemde twee fasen ineen te schuiven en in een voordracht aan de gemeenteraad voor te leggen. De planning is nu dat dit in juni 2016 zou moeten plaatsvinden.*

** Hij ondersteunt het voorstel om zo snel mogelijk een haalbaarheidsonderzoek te doen naar de in de matrix best scorende locatie de Weesperstraatstrook. Na dit haalbaarheidsonderzoek zal er een terugkoppel moment zijn met de BM, alvorens er een draagvlakonderzoek over deze locatie zal plaatsvinden."*

[opm: dus alleen haalbaarheidsonderzoek naar Weesperstraat. En de burgemeester introduceert hier de noodzaak van een draagvlakonderzoek]

Eind december 2015 of januari 2016 (geen datum – datum kan worden opgemaakt uit de context)
Memo stand van zaken van gemeente (Polderman/de Vries) aan B Oranje.

Informatie over de vier nieuwe criteria die het NAC heeft genoemd, en over de vijf locaties die over zijn. Er wordt gesproken over mogelijkheden hoe bepaalde criteria zwaarder gewogen kunnen worden, en de gevolgen van die keuzes. Daarnaast wordt medegedeeld dat er gewerkt wordt aan een haalbaarheidsonderzoek mbt de Weesperstraatstrook.

Begin 2016 - Onbekende datum – Notitie vd Laan tbv agendapunt voor algemene staf.

Er wordt informatie gegeven mbt de vier zeer [sic!] zwaarwegende criteria, en gemeld dat de overige criteria volgens NAC ondergeschikt zijn voor de locatiekeuze. Er wordt gemeld dat er voor NAC vijf locaties overblijven.

"Het ambtelijk advies is om de criteria van het NAC over te nemen en een zwaardere weging aan deze criteria te geven. Uit de ingevulde matrix blijkt dat dit leidt tot 1 prioriteitslocatie en/of een aantal voorkeurslocaties.

Bijgaande planning is erop gericht om nog voor de zomer 2016 tot een locatiekeuze te komen. De procedure voorziet er nu in dat fase 1 en 2, zoals genoemd in de brief aan de gemeenteraad zodanig wordt voorbereid dat deze in 1 voordracht aan de gemeenteraad kan worden voorgelegd. Alleen dan is het mogelijk om voor de zomer tot een besluit te komen voor de aanwijzing van een definitieve locatie.

Resumerend wordt in fase 1 het commentaar van het NAC op de criteria en wegingsfactoren gewogen en verwerkt. In fase 2 wordt in de matrix het maatschappelijk draagvlak, alsmede de realisatiekansen meegewogen. Hieruit volgen een aantal voorkeurslocaties. Er is in de planning voorzien dat een aantal locaties aan een nader onderzoek worden onderworpen en hierover ook overleg wordt gevoerd met de buurt c.q. deelraad waar de voorkeurslocaties zijn gesitueerd. Uiteindelijk leidt dat in de voordracht aan de gemeenteraad tot 1 prioriteitslocatie.

De voordracht wordt in het college en de commissie behandeld.

In de commissievergadering is er ruimte voor belanghebbenden een reactie te geven op de voorgestelde prioriteitslocatie."

7 maart 2016

Overleg Polderman – van der Laan (zo blijkt uit een verslag van 14 maart 2016 van Leo de Vries (gemeente) aan B. Oranje (vz Bestuurscommissie Centrum)

Er wordt verslag gedaan mbt de stand van zaken. Van der Laan is enthousiast, maar hij heeft nog wel verschillende wensen mbt het uitwerken van de matrix, een onderzoek naar de bomen, en over

het overleg met betrekking tot verplaatsing van het monument Joodse erkentelijkheid. En ook spreekt hij over

“Draagvlakonderzoek: Op enig moment moet er nog een draagvlakonderzoek komen.”

[opm: er is nooit enig draagvlakonderzoek geweest]

23 maart 2016

Definitief rapport Royal Haskoning : *Locatieadvies Holocaust Namenmonument in Amsterdam*. In het rapport wordt de matrix ingevuld voor alle 16 locaties (inclusief Weesperstraat), zowel met ongewogen als met extra gewogen criteria. Andere, enkel gewogen, criteria zijn onder andere effect op nabije functies, effect op natuur en groen, effect op (sociale) veiligheid en effect op stadsbeeld, en daarnaast ook bijvoorbeeld waardige en rustige herdenkplaats, beschikbare ruimte, afsluitbaarheid en verkeersveiligheid.

Het rapport gaat in hoofdstuk 6 specifiek in op de wegingsmatrix

“De initiatiefnemer voor het HNMonument, het Nederlands Auschwitz Comité hecht bijzondere waarde aan de vier doelcriteria die in de weginstabel bovenaan staan. Dit zijn de criteria die ontleend zijn aan de doelstelling voor het monument. Voor het Comité tellen deze criteria veel zwaarder dan de overige criteria. Om die reden is een tweede wegingsmatrix gemaakt waarin aan deze groep van vier criteria een hoger relatief gewicht toegekend wordt. Deze wegingsmatrix met gewogen criteria is afgebeeld op blz 39. De scores in de groep ‘Doelcriteria’, gemarkeerd met een paarse balk tellen drie maal zo zwaar. (...) Op basis van bovengenoemde overwegingen wordt geadviseerd om de wegingsmatrix met gewogen criteria als uitgangspunt te nemen. Op basis van de resultaten van die wegingsmatrix wordt voorgesteld de locatie Weesperstraat als voorkeurslocatie aan te wijzen en voor die locatie een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren, waarin de volgende onderdelen aan bod zullen komen: De exacte locatie(s); Een of meer schetsontwerpen voor het monument; De hoofdlijnen van beheerorganisatie; Technische en planologische aspecten; Een indicatie van de kosten; Maatschappelijke haalbaarheid; Een gedetailleerde wegingsmatrix. “

[Opm: onduidelijk is wat precies de ‘bovengenoemde overwegingen’ zijn, en tevens waarom een bureau als RHK zou adviseren deze gewogen criteria te hanteren. Wel is van belang te zien van welke punten RHK het van belang acht dat ze in een Haalbaarheidsstudie worden meegenomen.]

maart 2016 (geen precieze datum) Concept Haalbaarheidsstudie Weesperstraat van de Dienst R&D gereed. Het rapport bevat een ruimtelijke analyse van de locatie. In hoofdstuk 6 wordt een aantal randvoorwaarden geformuleerd voor de inpassing van het monument. Zo wordt onder andere gesteld :

“Toegangspoort en tuin Diaconie: *Het ontwerp moet reageren op de toegangspoort tot de tuin van de Diaconie en de bestaande zichtas naar de Hermitage, zodat recht gedaan wordt aan de ruimtelijke kwaliteit van het ensemble van tuin, gebouwen en poort als geheel. (...)*

Zichtrelatie : *Voor de inpassing van het Namenmonument op deze locatie is het essentieel dat de zichtrelatie tussen de straat en de tuin van de Diaconie in stand blijft. De toegangspoort en de centrale as van de tuin moeten vanaf de Weesperstraat waarneembaar blijven. (...)*

Te handhaven bomen: *Beeldbepalende iepen aan weerszijde van het Monument van Joodse erkentelijkheid moeten worden behouden. “*

Het rapport wordt nog niet bekend gemaakt.

[Opm: Het is duidelijk dat dit rapport al (ongeveer) gereed was voor RHK 23 maart (zie hierboven) zijn aanbevelingen formuleerde mbt welke onderdelen in een Haalbaarheidsstudie aan bod zouden moeten komen. Weinig van de aanbevelingen van RHK blijken dan ook in de Haalbaarheidsstudie te zijn opgenomen.]

10 mei 2016

Brief van Van der Laan aan de Raad nav besluitvorming in het college over locatie Weesperstraat

De brief gaat, samen met een notitie, voor behandeling naar de commissie AZ van 6 juni en de gemeenteraad van 22 juni. De notitie geeft zeer in het kort een overzicht mbt verleden Wertheimpark, verwijst naar het procedurevoorstel van twee fases zoals aangenomen 4 november 2015, verwijst naar (en stuurt mee) het definitieve rapport Haskoning met 16 locaties, stelt voor het overnemen van de zwaarwegende criteria, en wijst op het rapport Haalbaarheidsstudie. Vier criteria krijgen een wegingsfactor drie, dat zijn * binnen joods kwartier, * prominente locatie / statuur, * zichtbaar en herkenbaar vanaf de openbare weg en * openbaar toegankelijk.

[opm : dus wel verwijzing naar de in november vastgestelde procedure, maar geen mededeling over de inmiddels gewijzigde – verkorte procedure. En ook: de zwaarwegende criteria zijn kennelijk gewijzigd. De ‘aanraakbaarheid van de namen’ is verdwenen en vervangen door ‘zichtbaar en herkenbaar vanaf de openbare weg’]

13 mei 2016

Persbericht over het door het college genomen locatiebesluit Weesperstraat.

Ook het persbericht geeft de hele geschiedenis en ook hier wordt uitdrukkelijk verwezen naar de procedure in twee stappen. Er wordt aangekondigd dat op korte termijn een informatiebijeenkomst zal worden georganiseerd voor de buurt en dat het voorstel op 22 juni wordt geagendeerd in de Gemeenteraad.

*“Als de gemeenteraad instemt, zal de initiatiefnemer een nieuw ontwerp laten maken. Daarvoor moet dan bij de Bestuurscommissie Centrum een omgevingsvergunning worden aangevraagd, **waarna er ook weer een inspraakprocedure wordt ingericht.**” [nadruk toegevoegd]*

[opm: De Wabo voorziet bij een reguliere procedure niet in inspraak na het indienen van een aanvraag omgevingsvergunning. Ging men in dit (late) stadium nog vanuit dat een uitgebreide procedure van toepassing zou zijn, in welk geval er eerst een ontwerpbesluit wordt genomen en daarop zienswijzen kunnen worden ingediend?]

31 mei 2016

Informatieavond mbt de locatiekeuze, op basis van uitnodiging door de gemeente.

Er is ruimte voor vragen. B. Oranje (vz Bestuurscommissie Centrum) en Piet Polderman (projectmanager gemeente) geven antwoorden.

*“**Vraag:** hoe is het maatschappelijk draagvlak getoetst?*

***Antwoord:** vanaf het eerste initiatief en de voorkeur van de initiatiefnemers om een Holocaust Namenmonument in Amsterdam te plaatsen hebben zowel het Nederlands Auschwitz Comité als de opeenvolgende gemeentebesturen verkend of er draagvlak is. Hierbij is zowel oog geweest voor degenen die kritisch zijn/waren, geen nieuw monument wilden als degenen die zich aangesproken voelen door het initiatief. Dit alles overziende heeft het huidige gemeentebestuur in 2014 besloten dat er voldoende draagvlak is voor een Holocaust Namenmonument in Amsterdam.”*

[opm: er is buurtbewoners niets bekend over onderzoek naar draagvlak. Bovendien was in de 2-fase procedure expliciet opgenomen, en later ook door de burgemeester uitdrukkelijk bepaald, dat er onderzoek verricht zou worden naar haalbaarheid EN draagvlak. Dat werd kennelijk noodzakelijk geacht. Maar het is niet gebeurd.]

“Vraag: kan, gegeven de gevoeligheid van het onderwerp en de, ook weer tijdens deze informatieavond gebleken betrokkenheid van bewoners, niet een proces opgetuigd worden waar bewoners en andere belangstellenden in een tussenfase geraadpleegd worden over een eerste schets of uitwerking? Dit kan alleen maar bijdragen aan de ontvankelijkheid van het monument.

Antwoord: er is meer dan begrip op te brengen voor dit voorstel. De gemeente zal bij de initiatiefnemer een dringend beroep doen om met een procesvoorstel te komen, waarbij omwonenden en mogelijk ook andere belangstellingen geraadpleegd worden over het ontwerp.”

[opm: onbekend of er een dringend beroep is gedaan. Maar omwonenden noch andere belangstellenden zijn ooit geraadpleegd]

9 juni 2016 Vergadering Commissie Algemene Zaken en

22 juni 2016 Vergadering van de Raad met betrekking tot het locatiebesluit.

Op basis van voordracht van B&W van 10 mei 2016, wordt de raad verzocht Kennis te nemen (besluitpunt 3) van het rapport van Ruimte en Duurzaamheid “Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat”, met daarin de Stedenbouwkundige randvoorwaarden, en in te stemmen met (besluitpunt 4) *de zwaardere weging van de door het NAC opgegeven vier criteria (...)*, en met (besluitpunt 5 *de “Weesperstraatstrook” als definitieve locatiekeuze voor het Namenmonument.*

Ten aanzien van het punt van de zwaardere weging wordt ter toelichting gemeld :

“Er zijn geen redenen om niet aan de wens van de initiatiefnemer tegemoet te komen.”

[Opm: geen motivering van de stelling dat er geen redenen zijn]

Met betrekking tot de besluiten wordt als **onderbouwing** gegeven:

“Ad 3 : De conclusie uit het rapport “Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat” is dat de Weesperstraatstrook om meerdere redenen geschikt is voor de plaatsing van het Namenmonument, wel dienen de in het rapport genoemde randvoorwaarden in acht genomen te worden. Ad 5: Met in achtneming van de randvoorwaarden uit de haalbaarheidsstudie het besluit te nemen de Weesperstraatstrook aan te wijzen als definitieve locatie voor het Holocaust Namenmonument.”

Deze besluitvorming betekent dus zonder nadere toelichting de besluitvorming van de eerste en tweede fase in enen. De buurt had zich niet gerealiseerd dat dit besluit zo genomen zou gaan worden, want ging – immers, er was nooit informatie verspreid dat het anders zou zijn – logischerwijs nog altijd uit van de 2-fase procedure. Ter gevolge daarvan zijn er bij de commissie AZ dan ook geen insprekers vanuit de groep betrokkenen uit de buurt.

Er vond feitelijk geen enkele discussie plaats, noch in de cie AZ, noch in de Raad. Het Auschwitz Comité werd door alle fracties gelukgewenst met het feit “dat iedereen het nu eens was”. De behandeling van het agendapunt in de Raad duurde 2 minuten en 31 seconden.

[Opm samenvattend: * de door de raad vastgestelde 2-fase procedure is niet gevolgd * er was bij het locatiebesluit nog geen schetsontwerp * er is geen enkele vorm van inspraak geweest, * er is niet gewerkt aan, of getoetst aan draagvlak.]

1 november 2016 – verslag van Stuurgroep Namenmonument

NAC voert “koffiegesprekken” met verschillende belanghebbenden om het ontwerp te laten zien. Genoemd worden: Boudewijn Oranje, de Diaconie, de Schaduwkade, verschillende belanghebbenden binnen de Joodse gemeenschap. Ook staat er nog breder overleg met Diaconie en de Hermitage op stapel, waarbij ook het Stadsdeel wordt betrokken

16 december 2016

Besloten presentatie van het Libeskind ontwerp aan pers en genodigden.

20 december 2016

Presentatie van het Libeskind ontwerp door een door het NAC ingehuurd bureau aan ongeveer 15 speciaal genodigde mensen uit de buurt die eerder hun zorg of betrokkenheid hadden laten blijken. Uitdrukkelijk alleen presentatie en geen inspraak.

17 juli 2017

verslag gemeentelijk stuurgroep

Er wordt gesproken over de verplaatsing van de twee bestaande monumenten op en bij de locatie, over de kapaanvraag van de twee bomen die behouden zouden moeten blijven, over beheer en eigendom, over de financiering, over de veiligheid, en over de procedure:

“De verwachting is dat de definitieve omgevingsvergunning voor het monument in het najaar wordt aangevraagd. Het betreft een verkorte procedure. Na verlening kunnen belanghebbenden bezwaar indienen. “

[Opm: enige verwijzing naar of gedachte over inspraak is nu geheel verdwenen]

21 september 2017

aanvraag omgevingsvergunning wordt ingediend door NAC.

27 september 2017

aanvraag kapvergunning wordt ingediend door de gemeente

27 december 2017

Omgevingsvergunning en kapvergunning worden na doorlopen van een verkorte procedure (een procedure zonder inspraakmogelijkheid door derden) verleend . De verleende vergunningen staan open voor bezwaar en beroep.

Er wordt bezwaar aangetekend door verschillende bewoners uit de buurt.

4 mei 2018

Verweerschrift van de gemeente

Met betrekking tot de randvoorwaarden uit de Haalbaarheidsstudie wordt gesteld:

“Het dagelijks bestuur merkt primair op dat er geen stedenbouwkundige randvoorwaarden zijn vastgesteld. Het college heeft de haalbaarheidsstudie ‘locatie Weesperstraat’, met daarin opgenomen de stedenbouwkundige randvoorwaarden, ter kennisneming aan de gemeenteraad aangeboden. De raad heeft dit voorstel overgenomen in het raadsbesluit van 22 juni 2016. Dit betekent dat de raad kennis (= heeft gelezen) heeft genomen van deze documenten, maar deze niet heeft vastgesteld.”

15 mei 2018

Hoorzitting bezwaarschriftencommissie.

Hier wordt onder andere uitgebreid gesproken over de Randvoorwaarden. Bezwaarden betwisten de opstelling van de gemeente, en betogen dat de Randvoorwaarden een integraal deel uitmaken van het locatiebesluit.

18 juli 2018

Voordracht van B&W aan de Raad. Het college verzoekt de Raad kennis te nemen van een update over de stand van zaken met betrekking tot het Namenmonument. De notitie geeft een historisch overzicht van het dossier. De reden en de aanleiding voor de notitie worden niet geëxpliciteerd, en zijn eigenlijk onduidelijk. Halverwege het verhaal staat echter de volgende alinea:

“Ontwerp namenmonument in relatie tot haalbaarheidsstudie. Zoals eerder opgemerkt heeft de gemeenteraad op 22 juni 2016 kennis genomen van de haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat. In dit ambtelijk document is op globaal niveau onderzocht of deze locatie in fysieke zin zich leent voor het realiseren van een namenmonument. Daarbij zijn aandachtspunten uit onder meer oogpunt van bereikbaarheid maar ook cultuurhistorische belangen geformuleerd, waarmee een toekomstig ontwerp voor een namenmonument rekening mee moest houden. De aandachtspunten zijn abusievelijk geformuleerd als ‘stedenbouwkundige randvoorwaarden’. De ‘stedenbouwkundige randvoorwaarden’ dienen als uitgangspunt voor de ontwerper van het Monument en zijn niet het toetsingskader voor de omgevingsvergunning. De ontwerper van het namenmonument, de Amerikaanse architect Daniel Libeskind, heeft getracht het ontwerp aan te laten sluiten op alle uitgangspunten. Naar de mening van het Dagelijks Bestuur van het stadsdeel is met het definitieve ontwerp voldoende aandacht besteedt aan deze ambtelijke uitgangspunten”.

De Raad wijdt geen woord aan deze alinea. Notitie is aangenomen, dwz de Raad heeft er kennis van genomen.

27 november 2018

Het dagelijks bestuur van Stadsdeel Centrum besluit het advies van de bezwaarschriftencommissie, gedateerd 27 november 2018, over te nemen en de bezwaarschriften af te wijzen.

Amsterdam 1 februari 2019

Van: [Vries, Leo de](#)
Aan: [Oranje, Boudewijn](#)
Cc: [Beveren, Robby van](#); [Smit, Sander](#); [Polderman, Piet](#)
Onderwerp: stand van zaken Holocaust Namenmonument
Datum: maandag 14 maart 2016 9:37:52
Bijlagen: [Stand van zaken inzake het Holocaust Namenmonument per 1 maart 2016.docx](#)
[score matrix inclusief ongewogen.xlsx](#)

Boudewijn,

Maandag 7 maart zaten Piet Polderman en ik bij de burgemeester over de stand van zaken Holocaust Namenmonument (zie bijgaande notitie).

De bm was enthousiast over het resultaat tot nu toe. Met name over de score van de matrix en de positieve reacties van Metro & Tram en de Protestantse Diaconie ten aanzien van de Weesperstraatstrook.

Een aantal aandachtspunten zijn besproken:

Matrix:

De bm wil alle locaties laten scoren (dat gebeurt in het rapport van Royal Haskoning met de bijbehorende matrix).

De bm wil naast de gewogen locaties (de paars gekleurde locaties wegen 3x) ook een ongewogen matrix. Zodat het effect, van de beoordelingscriteria van het NAC, duidelijk wordt voor de raadsleden. In beide gevallen scoort de Weesperstraatstrook goed of voldoende. Bij de ongewogen matrix scoren de Hollandse Schouwburg en het Stadhuis minimaal even goed.

Bomen:

Er moet een goede inventarisatie van de bomen komen. Voor de bomen die eventueel weg moeten, moet een goede onderbouwing komen.

Monument Joodse Erkentelijkheid:

De bm vindt het goed om vooraf overleg te hebben met de diverse partijen hierover. We hebben al een reactie van het Centraal Joods Overleg en we gaan nog in overleg met het Joods Historisch Museum. Maar in de besluitvorming wil de bm nog geen definitieve richting aangeven. Dit zou de besluitvorming over de locatie kunnen frustreren.

Draagvlakonderzoek:

Op enig moment moet er nog een draagvlakonderzoek komen.

Besluit:

Voor het gemeenteraadsbesluit mikken we op de laatste vergadering in juni.

Vervolgoverleg:

Op 31 maart is er een vervolgoverleg gepland over de Nota van Uitgangspunten Weesperstraatstrook en de haalbaarheidsscan.

Nog een vraag aan jou. Wil je de staf nog kennis laten nemen van de stand van zaken?

Groeten,

Leo

M 06 8362 4578

Stand van zaken inzake het Holocaust Namenmonument per 1 maart 2016

Op 25 November 2015 is er een overleg geweest met het bestuur van het Nederlands Auschwitz Comité (NAC) over de rapporten, de methodiek en de matrix. Het NAC geeft aan welke 4 criteria voor hen essentieel zijn en welke 5 locaties, in volgorde van voorkeur, in hun optiek nog overblijven:

<u>Zwaarwegende Criteria</u>	<u>Voorkeurlocaties</u>
1. Het monument moet binnen het Joods Kwartier liggen	1. Wertheimpark
2. Het monument moet statuur hebben (Nationaal belang)	2. Weesperstraatstrook
3. De namen moeten aangeraakt kunnen worden (volledige naam, geboortedatum, leeftijd)	3. Het Jonas Daniël Meijerplein
4. Het monument moet openbaar toegankelijk zijn.	4. Het Plantage Westermanplantsoen
	5. Het Waterlooplein

Op basis van de opmerkingen van het NAC wordt het rapport "studie locatiekeuze Holocaust Namenmonument" van Royal Haskoning/DHV definitief en de matrix ingevuld nog zonder rekening te houden met het draagvlak. De 4 zwaarwegende criteria worden 3x meegewogen.

Uit de ingevulde matrix blijkt dat 2 locaties goed scoren, de Weesperstraatstrook en het Jonas Daniël Meijerplein. Bij deze laatste locatie is te verwachten dat i.v.m. de aanwezigheid van de Dokwerker de weerstand groot zal zijn. Omwille van de tijd is besloten vooralsnog alleen een haalbaarheidsscan te doen naar de best scorende locatie de Weesperstraatstrook.

Haalbaarheidsscan Weesperstraatstrook

De dienst Ruimte en Duurzaamheid wordt belast met het maken van een Nota van uitgangspunten met randvoorwaarden voor deze strook. Deze is eind maart 2016 gereed. Onderdeel van deze nota wordt een haalbaarheidsscan naar o.a. de volgende aspecten:

- De dienst Metro en Tram ziet geen onoverkomelijke bezwaren voor het plaatsen van een monument (deels) op de metrobus. Uiteraard dient er rekening te worden gehouden met de metrobus en willen zij betrokken worden bij het ontwerp en de bouw. Op basis van de wet lokaal spoor is de initiatiefnemer verplicht om advies aan te vragen bij de dienst M. en T.
- Er is overleg gevoerd met de directe burens van de strook, de Protestantse Diaconie. In combinatie met de nieuwe overzichtelijkere ontsluiting van de metro, die op dit moment wordt gerealiseerd, zien zij voordelen voor de aantrekking richting het theehuis en de Hermitage. Zij zijn voor het Namenmonument op deze strook.
- Ten aanzien van het bestaande monument van de Joodse Erkentelijkheid is er inmiddels contact geweest met het Centraal Joods Overleg. Zij hebben geen bezwaar tegen het plaatsen van een Namenmonument. Uit historische overwegingen zou het huidige monument "misschien moeten blijven bestaan" maar op een andere plek. Er gaat nog overleg gevoerd worden met het Joods Historisch Museum wat over wat er met het huidige monument moet gebeuren (verplaatsing of opslag).
- Kabels en leidingen. Er wordt overleg gevoerd met diensten en bedrijven over te nemen maatregelen. De aanwezige kabels en leidingen zullen moeten worden opgeschoven richting de Weesperstraat. De waterleiding van Waternet zal waarschijnlijk omgelegd moeten worden. Dit neemt de nodige kosten met zich mee.
- De bestaande bomen worden geïnventariseerd. Er wordt gekeken of 1 van de 2 rijen bomen kan/moet worden gehandhaafd.

Begin april zal de definitieve locatiekeuze en de Nota van uitgangspunten Weesperstraatstrook aan het bestuur worden voorgelegd.